

Nr 4(101) 2025

eISSN 2544-7068

BEZPIECZNY BANK

SAFE BANK

BEZPIECZNY BANK jest czasopismem wydawanym przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny od 1997 roku, poświęconym zagadnieniom stabilności systemu finansowego, ze szczególnym uwzględnieniem systemu bankowego.

KOMITET REDAKCYJNY

prof. Jan Szambelańczyk – redaktor naczelny (Uniwersytet WSB Merito w Poznaniu)
prof. Janina Harasim (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach)
prof. Małgorzata Iwanicz-Drozdowska (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie)
prof. Ryszard Kokoszczynski (Uniwersytet Warszawski)
prof. Monika Marcinkowska (Uniwersytet Łódzki)
prof. Ewa Miklaszewska (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)
dr Ewa Kulińska-Sadłocha (Uniwersytet Łódzki)
Artur Radomski (dyrektor Biura Zarządu BFG)
Ewa Teleżyńska – sekretarz redakcji

RADA PROGRAMOWO-NAUKOWA

prof. Andrzej Sławiński (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie)
prof. Angel Berges Lobera (Universidad Autonoma Madrid, Hiszpania)
prof. Paola Bongini (Uniwersytet Milano-Bicocca w Mediolanie, Włochy)
prof. Santiago Carbo-Valverde (Bangor University, Wielka Brytania)
prof. Krzysztof Jajuga (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu)
prof. Jacek Jastrzębski (Uniwersytet Warszawski, KNF)
prof. Marko Košak (Uniwersytet w Ljubljanie, Słowenia)
dr Magdalena Kosińska (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie)
prof. Anzhela Kuznetsova (Uniwersytet Bankowy w Kijowie, Ukraina)
prof. Edgar Löw (Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Frankfurt nad Menem, Niemcy)
dr hab. Leszek Pawłowicz, em. prof. UG (Europejski Kongres Finansowy, Centrum Myśli Strategicznych)
Krzysztof Pietraszkiewicz (Związek Banków Polskich)
prof. Sebastian Skuza (Uniwersytet Warszawski)
dr Olga Szczepańska (Narodowy Bank Polski)

Artykuły publikowane w **BEZPIECZNYM BANKU** są recenzowane.
Czasopismo **BEZPIECZNY BANK** znajduje się w Wykazie czasopism naukowych i wydawnictw MNiSW i MEiN (40 punktów).
BEZPIECZNY BANK eISSN 2544-7068
Wcześniejsze wydania **BEZPIECZNEGO BANKU** miały numer ISSN 1429-2939

REDAKCJA TECHNICZNA

Krystyna Kawerska

WYDAWCA

Bankowy Fundusz Gwarancyjny
ul. Ks. Ignacego Jana Skorupki 4
00-546 Warszawa

SEKRETARIAT REDAKCJI

Ewa Teleżyńska
Telefon: 22 583 08 78
e-mail: redakcja@bfg.pl

Informacje dotyczące wymogów formalnych i edytorskich dla autorów publikacji znajdują się na stronie: **www.ojs.bfg.pl**

Opracowanie komputerowe:
Dom Wydawniczy ELIPSA
ul. Inflancka 15/198, 00-189 Warszawa
tel. 22 635 03 01, e-mail: elipsa@elipsa.pl,
www.elipsa.pl

W numerze

.....

Jan Szambelańczyk – <i>Od Redakcji</i>	5
--	---

Problemy i poglądy

Kamila Szmigiel, <i>Nadużycie sankcji kredytu darmowego jako potencjalne zagrożenie dla sektora bankowego i konsumenta</i>	7
Natalia Serwin, <i>Wykorzystanie wewnętrznych stawek transferowych jako narzędzia wspierającego rozszerzenie oferty zielonych aktywów w bankach</i>	25
Patryk Król, <i>Analiza bibliometryczna phishingu</i>	48
Cyprian Mrzygłód, <i>Problematyka kredytowania kosztów składki ubezpieczeniowej przez bank występujący w roli agenta ubezpieczeniowego</i>	64
Paweł Wajda, <i>Administracyjna kara pieniężna z tytułu braku realizacji przez inwestora zobowiązań inwestorskich (Głosa do wyroku WSA w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2023 r., VI SA/Wa 8176/22)</i>	82

Miscellanea

Magdalena Kosińska, <i>Zarządzanie kryzysem bankowym i ochrona klientów w debacie XI Kongresu Ekonomistów Polskich</i>	101
--	-----

Contents

.....

Jan Szambelańczyk – *From the Editor* 5

Problems and Opinions

Kamila Szmigiel, *Misuse of Free Credit Sanctions as a Potential Threat to the Banking Sector and Consumers* 7

Natalia Serwin, *Fund Transfer Pricing Mechanism as a Tool Supporting the Expansion of Green Asset Offerings in Banks* 25

Patryk Król, *Bibliometric Analysis of Phishing* 48

Cyprian Mrzygłód, *The Legal aspects of financing insurance premium costs by a bank acting as an insurance intermediary* 64

Paweł Wajda, *Administrative Financial Penalty for Failure by the Investor to Fulfil its Investment Obligations (Commentary on the judgment of the Provincial Administrative Court in Warsaw of 22 August 2023, VI SA/Wa 8176/22)* 82

Miscellanea

Magdalena Kozińska, *Banking Crisis Management and Customer Protection in the Debate of the 11th Congress of Polish Economists* 101

Od Redakcji

Znaczenie bezpieczeństwa charakteru profilu naszego czasopisma zwiększają aktualne procesy i zjawiska zarówno na rynku finansowym, jak i w jego otoczeniu. W szerokim ujęciu nie chodzi tylko o bezpieczeństwo środków w obrocie finansowym, ale także o zwykłe poczucie bezpieczeństwa, przede wszystkim ludności i podmiotów gospodarczych. O takie poczucie coraz trudniej w obliczu pogarszającej się atmosfery w stosunkach międzynarodowych, narastaniu napięć między państwami czy wręcz konfliktów zbrojnych. Wpływa na to, z jednej strony, coraz większa złożoność niektórych operacji finansowych, zwłaszcza tych potencjalnie najbardziej zyskowych, jak i szybko rosnące ryzyko manipulacji, bądź oszustw przeprowadzanych z wykorzystaniem najnowszych technologii, wspieranych zaawansowanymi technikami psychologicznymi kształtowania motywacji lub budowania pozornie bliskich relacji. W takich warunkach już nie tylko motyw chciwości stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa ekonomicznego ale nawet fizycznego.

Kończący się rok 2025 przyniósł dowody na to, że wieszczony koniec historii był iluzją niepoprawnych optymistów. Nadto są silne przesłanki dla formułowania pesymistycznych projekcji na przyszłość, w tym zwłaszcza związanych z kształtującą się nową architekturą geopolityczną i typowymi dla tego procesu niebezpieczeństwami. Także na krajowej arenie najsilniejsza od dziesięcioleci dywersyfikacja sceny politycznej i niemal polaryzacja sympatii wyborców stanowi asumpt do obaw; zarówno o pozycję Polski na arenie międzynarodowej, jak i ład społeczno-polityczny w Polsce. Co, niestety, nie może być pocieszeniem, dotyczy to także innych krajów w Unii Europejskiej i poza nią.

W tym turbulentnym otoczeniu znakami 2025 roku na rynku finansowym w Polsce były przede wszystkim:

- Zgoda KNF na przejęcie 49% udziałów Santander Bank Polska przez austriacką Erste Group Bank. A jest to jedna z największych transakcji na rynku bankowym w Europie Środkowej w ostatnich latach, która umacnia pozycję Erste w regionie.
- Perspektywicznie duże znaczenie dla konkurencyjności na polskim rynku finansowym może mieć memorandum Pekao–PZU w sprawie potencjalnego połączenia, co pozwoliłoby stworzyć jedną z największych instytucji finansowych w Europie. Jednak zdarzenia te nie wiązały się z odczuwanymi obecnie zmianami dla klientów.

Znacznie gorzej przedstawiała się sytuacja większości osób inwestujących w kryptoaktywa. Skala oszustw na krypto-walutach w Polsce jest bardzo duża i rośnie z roku na rok. Bez należytej pamięci o „kredytach frankowych” skala ponoszonych strat przez klientów może niebawem stanowić „paliwo” w walce politycznej.

Z kolei wydaje się, że na spokojniejsze wody wpływa sektor bankowy w aspekcie sporów z klientami o abuzywne klauzule w umowach kredytów walutowych. Podobne znacznie może mieć ograniczenie szans kancelarii prawnych na przychody z tytułu sporów o WIBOR. Oba te procesy mają niemałe znaczenie z punktu widzenia stabilności sektora w warunkach obniżania stóp procentowych, a także tempa wzrostu liczby niewypłacalnych przedsiębiorstw.

W scharakteryzowanych okolicznościach warto życzyć decydentom na Nowy 2026 Rok światłych decyzji, a wszystkim interesariuszom na rynku finansowym roztropnych zachowań w alokacji i wykorzystaniu swych zasobów finansowych.

Ostatni tegoroczny numer „Bezpiecznego Banku”, inicjujący drugą setkę wolumenów czasopisma, zawiera pięć opracowań w dziale Problemy i poglądy, których autorzy mają status beniaminków w naszym czasopiśmie. Ich tematyka dotyczy szerokiego spectrum problemów i zagadnień, poczynawszy od zagrożeń dla sektora bankowego i konsumenta z tytułu nadużycia sankcji kredytu darmowego. Kolejny artykuł jest poświęcony wykorzystaniu wewnętrznych stawek transferowych jako narzędzia wspierającego rozszerzenie oferty zielonych aktywów w bankach. Trzecie opracowanie dotyczy bibliometrycznej analizy publikacji na temat phishingu. Czwarty artykuł traktuje o problemie kredytowania kosztów składki ubezpieczeniowej przez bank występujący w roli agenta ubezpieczeniowego. Ostatnie opracowanie ma w zasadzie charakter aprobującej glosy do Wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie w sprawie administracyjnej kary pieniężnej nałożonej przez KNF na akcjonariusza z tytułu braku realizacji zobowiązań inwestorskich.

W dziale Miscellanea zamieszczamy charakterystykę debaty w sesji panelowej XI Kongresu Ekonomistów Polskich z 4 grudnia 2025 r. na temat zarządzania kryzysem bankowym i ochrony klientów. Debata ta miała patronat Bankowego Funduszu Gwarancyjnego i wieńczyła program obchodów XXX-lecia Funduszu.

Zapraszając do współpracy w kolejnych wydaniach „Bezpiecznego Banku”, życzę P.T. Czytelnikom interesującej lektury.

Jan Szambelańczyk
Redaktor Naczelny

Problemy i poglądy

.....

DOI: 10.26354/bb.1.4.101.2025

Kamila Szmigiel*
u7329776584@gmail.com

Nadużycie sankcji kredytu darmowego jako potencjalne zagrożenie dla sektora bankowego i konsumenta

Streszczenie

Głównym celem artykułu jest ocena zagrożenia sankcji kredytu darmowego zarówno dla sektora bankowego jak i dla konsumentów. Sankcja kredytu darmowego (SKD) prowadzi do pozbawienia kredytodawcy przychodów (jak: odsetki, opłaty, prowizje, składki, koszty itp.) z tytułu udzielonego kredytu konsumenckiego. W przypadku jej zastosowania kredytodawca traci przychód należny z udzielonego kredytu, a kredytobiorca, co do zasady, ma obowiązek zwrócić jedynie kapitał wykorzystanego kredytu. W celu przybliżenia zagadnienia SKD dokonano przeglądu literatury oraz polskiego i unijnego orzecznictwa. W części empirycznej przeprowadzono natomiast analizę, opierającą się na porównaniu danych finansowych dotyczących SKD w poszczególnych bankach w dwóch okresach, tj. na dzień 31.12.2023 r. oraz 30.06.2024 r. Po dokonaniu analizy ustawodawstwa (w szczególności dyrektywy 2008/48) oraz orzecznictwa potwierdzono pierwszą hipotezę. Na podstawie badań danych bankowych oraz stosunku Polaków do zatajenia informacji w procesie kredytowania potwierdzono także drugą hipotezę, zgodnie z którą nadużycie SKD stanowi zagrożenie nie tylko dla sektora bankowego, ale również dla uprawnionych z jej tytułu – konsumentów.

Słowa kluczowe: sankcja kredytu darmowego, wyłudzenia kredytowe, konsument

Kody JEL: G11, G18, G21

* Kamila Szmigiel – Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

Misuse of Free Credit Sanctions as a Potential Threat to the Banking Sector and Consumers

Abstract

The main objective of the article is to assess the threat of the free credit sanction to both the banking sector and consumers. The sanction of free credit (SKD) leads to depriving the lender of income (such as interest, fees, commissions, premiums, costs, etc.) from the consumer credit granted. If it is applied, the lender loses the revenue due from the credit granted and the borrower is, in principle, only obliged to return the principal of the credit used. In order to familiarise the reader with the issue of SKD, a review of the literature as well as Polish and EU case law was carried out. In the empirical part, on the other hand, an analysis was carried out, based on a comparison of financial data on SKD in individual banks in two periods, i.e. as at 31.12.2023 and 30.06.2024. After an analysis of legislation (in particular Directive 2008/48) and case law, the first hypothesis was confirmed. On the basis of studies of bank data and Poles' attitudes to the withholding of information in the lending process, the second hypothesis was also confirmed, according to which the abuse of SKD poses a threat not only to the banking sector, but also to the beneficiaries themselves – consumers.

Keywords: free credit sanctions, credit scam, consumer

JEL Codes: G11, G18, G21

Wstęp

Choć sprawy o kredyty frankowe wciąż mają znaczny udział w wokandzie sądów cywilnych, można zauważyć, że tendencja wytaczania nowych spraw maleje, w przeciwieństwie do spraw o sankcje kredytu darmowego (SKD), których wpływa do sądów coraz więcej. SKD stanowi środek ochrony konsumentów występujący w art. 45 ustawy o kredycie konsumenckim (Dz.U. z 2024 r. poz. 1497 ze zm.), obowiązującej od 18 grudnia 2011 r. Kredytobiorca może skorzystać z tej sankcji, jeśli kredytodawca naruszy względem niego obowiązki szczegółowo opisane w niniejszej ustawie. Zgodnie z danymi Związku Banków Polskich do końca 2021 r. przed polskimi sądami toczyło się między 100 a 200 takich postępowań, jednak już w 2024 r. liczba spraw o SKD przekroczyła 10 tysięcy i wciąż wykazuje tendencję rosnącą. Choć dotychczas linia orzecznicza jest korzystna dla banków (np. 84% wygranych spraw przez Bank Millennium na stan 30 września 2024 r.), kredytobiorcy, którzy usiłują skorzystać z SKD wciąż składają nowe pozwy. Spory wychodzą też poza I i II instancję, czego przykładem jest skierowanie pytania z zakresu SKD do Sądu Najwyższego przez Sąd Okręgowy w Poznaniu (sygn. III CZP 3/25) oraz napływ spraw z tego zakresu do TSUE (np. C-714/22) (T. Leśko, M. Folwarski, „Gazeta Prawna” 2025).

W celu przybliżenia zagadnienia SKD dokonano przeglądu literatury oraz polskiego i unijnego orzecznictwa. W części empirycznej przeprowadzono natomiast analizę, opierającą się na porównaniu danych finansowych dotyczących SKD w poszczególnych bankach w dwóch okresach, tj. według stanu na dzień 31.12.2023 r. oraz 30.06.2024 r.

W związku z popularnością SKD w Polsce zasadne wydaje się postawienie hipotezy, że nadużycie sankcji kredytu darmowego może stanowić zagrożenie nie tylko dla sektora bankowego, ale również dla konsumentów. Zgodnie z drugą hipotezą, można wnioskować, że SKD w polskim porządku prawnym nie zawsze spełnia warunek proporcjonalności, przewidziany w dyrektywie 2008/48.

1. Charakterystyka sankcji kredytu darmowego

Aby odpowiedzieć na pytanie, jaki wpływ na zawartą umowę kredytu konsumentckiego może mieć SKD, najpierw należy zdefiniować kredyt konsumentcki sam w sobie (art. 3 ust. 1 ustawy o kredycie konsumentckim, zwanej dalej u.k.k.). Jest to umowa kredytu w wysokości nie większej niż 255 550 zł (albo równowartości tej kwoty), którego kredytodawca w zakresie swojej działalności udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi (Brzozowski i in. 2023, s. 224).

Także jednoosobowy przedsiębiorca, zawierający umowę bezpośrednio związaną z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą, może skorzystać z ochrony gwarantowanej przez przepisy sankcjonujące niedozwolone postanowienia umowne oraz ich kontrolę incydentalną. Przedsiębiorca taki będzie miał status konsumenta jeśli kwestionowana przez niego umowa jest bezpośrednio związana z jego działalnością gospodarczą, a ponadto z treści umowy wynika, że nie ma ona dla przedsiębiorcy charakteru zawodowego. Powiązanie umowy z charakterem zawodowym może zostać wyrażone poprzez oświadczenie zawarte w treści umowy lub ustalone w kontekście prowadzonej przez przedsiębiorcę działalności gospodarczej. Zakres ustalenia dokonywany jest także w szczególności poprzez porównanie jej rzeczywistego zakresu z zakresem wskazanym w CEIDG. Jednakże przedsiębiorca jednoosobowy może wykazać, że zawarta umowa nie miała dla niego charakteru zawodowego, niezależnie od jej zakresu określonego w CEIDG, np. w sytuacji, gdy wpis w CEIDG jest szerszy niż działalność rzeczywiście wykonywana przez przedsiębiorcę. W takim przypadku bierze się pod uwagę faktyczny zakres działalności gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorcę, a nie ten określony poprzez formalny wpis w rejestrze (Balwicka-Szczyrba, Sylwestrzak 2024, s. 764).

W sporach odnośnie do SKD status konsumenta jest często kwestionowany przez przedstawicieli pozywanego sektora bankowego. Zasadne jest, aby uznać, że jeśli przedsiębiorca zawarł umowę w charakterze konsumenta, a nie w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, to będzie podlegał ochronie przysługującej mu jak konsumentowi i, co za tym idzie, będzie uprawniony do skorzystania z SKD. Zgodnie z art. 6 Kodeksu cywilnego (k.c.) to kredytodawca, a więc bank, ma obowiązek wykazać, że kredytobiorca nie może skorzystać ze statusu konsumenta, jednak zaleca się, aby kredytobiorca, który chce skorzystać z ochrony konsumentckiej, aktywnie uczestniczył w uargumentowaniu swojego statusu (Kozak, Piławska, Tołmanek 2025, s. 29–30).

SKD uregulowano w art. 45 u.k.k., zgodnie z którym konsument jest chroniony, gdy kredytodawca:

- nie dotrzyma pisemnej formy umowy o kredyt,
- nie dotrzyma wymogów formalnych objętych zakresem umowy,
- przekroczy dopuszczalny limit kwoty opłat i odsetek maksymalnych za opóźnienie w spłacie kredytu, określony w art. 481 § 21 k.c., a mianowicie dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie, które stanowi dwukrotność sumy stopy referencyjnej NBP i 5,5 pkt procentowych),
- przekroczy dopuszczalny limit pozaodsetkowych kosztów kredytu, który wynosi 25% kwoty kredytu dla kosztów niezależnych od okresu kredytowania oraz 30% kwoty kredytu dla kosztów zależnych od okresu kredytowania (Heropolińska i in. 2021, s. 536–537).

Do wymogów formalnych objętych zakresem umowy należy zaliczyć: datę zawarcia umowy kredytu lub pożyczki, kwotę kredytu lub pożyczki, przysługiwanie kredytobiorcy lub pożyczkobiorcy statusu konsumenta oraz złożenie przez konsumenta oświadczenia o skorzystaniu z sankcji kredytu darmowego w określonym terminie (Kozak, Pilawska, Tomanek 2025, s. 23).

Zgodnie z art. 22¹ k.c. konsumentem jest osoba fizyczna dokonująca z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Decydujący dla przyznania statusu konsumenta jest moment zawarcia umowy. Zarówno przepisy krajowe, jak i europejskie obejmują ochroną konsumenta, który dokonuje czynności w celu niekomercyjnym, który jest rozumiany jako niezwiązany bezpośrednio z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą lub pozostającą poza nią (Cempura, Kasolik 2020, s. 183).

Sankcja kredytu darmowego (SKD) prowadzi do pozbawienia kredytodawcy przychodów (jak: odsetki, opłaty, prowizje, składki, koszty itp.) z tytułu udzielonego kredytu konsumenckiego. W przypadku jej zastosowania kredytodawca traci przychód należny z udzielonego kredytu, a kredytobiorca, co do zasady, ma obowiązek zwrócić jedynie kapitał wykorzystanego kredytu (Czech 2023, s. 670–715).

Sankcja kredytu darmowego nie obejmuje jednak kosztów ustanowienia zabezpieczenia bankowego, jeśli konsument na podstawie umowy nie został zobowiązany do ich zapłaty. Powyższe koszty nie są uznawane za przychód kredytodawcy, dlatego też nie można nimi obciążać banku (Kozak, Pilawska, Tomanek 2025, s. 14). Sankcja kredytu darmowego obecnie nie ma zastosowania do umowy kredytu hipotecznego (Czech 2023, s. 671).

SKD może powodować częściowe ograniczenie działania sankcji nieważności na korzyść konsumenta w odniesieniu do umowy o kredyt konsumencki, ponieważ zgodnie z art. 58 § 1 kodeksu cywilnego. typowy przypadek sankcji nieważności mogłyby nieść ze sobą negatywne dla konsumenta skutki, np. w postaci obowiązku niezwłocznego zwrotu wykorzystanego kredytu. Przyjmując zasadę, że art. 45 u.k.k. nie stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 58 § 1 k.c., należy wnioskować, że w przypadku braku wymaganych elementów w umowie można uznać umowę

za ważną, ale objętą SKD, niż zastosować rygor nieważności umowy (Czech 2023, s. 670–715). Kolejnym istotnym problemem związanym z SKD jest moment wykonania umowy, ponieważ w u.k.k. brak jest definicji wykonania umowy z art. 45 ust. 5. Także judykatura prezentuje w tym zakresie dwa odmienne poglądy (Leśko, Folwarski 2025):

- 1) termin jednego roku należy liczyć od dnia wykonania umowy przez kredytodawcę, a więc od dnia wypłaty kredytu;
- 2) termin jednego roku należy liczyć od dnia wykonania umowy przez obie strony, a więc od dnia całkowitej spłaty kredytu.

Pierwsze stanowisko zajmuje m.in. Sąd Okręgowy w Warszawie, w sprawie V Ca 2783/23, który art. 45 ust. 5 u.k.k. rozumie jako wykonanie umowy przez jedną ze stron stosunku zobowiązaniowego, a mianowicie kredytodawcę, który wypłaca kredytobiorcy środki pieniężne stanowiące przedmiot umowy kredytu, a tym samym spełnia świadczenie charakterystyczne dla umowy kredytu.

Sąd Okręgowy w Kielcach w sprawie II Ca 1590/24 reprezentuje z kolei drugi pogląd, zgodnie z którym art. 45 ust. u.k.k. przewiduje wygaśnięcie uprawnienia do złożenia pisemnego oświadczenia przez konsumenta po upływie roku od dnia wykonania umowy, które nie jest równoznaczne z wypłatą kwoty kredytu przez bank. Zdaniem SO w Kielcach, jako wykonanie umowy należy zdefiniować stan, w którym należycie wypełniono wszystkie obowiązki w ramach stosunku kredytu konsumencieckiego, w tym takie powinności powstające z mocy ustawy, jak obowiązki dotyczące świadczenia głównego i świadczeń ubocznych, zarówno po stronie konsumenta, jak i kredytodawcy, które są zrealizowane dobrowolnie lub przymusowo. Umowa o kredyt konsumencki staje się zatem wykonana w dniu, w którym konsument spłacił ostatnią należność z tytułu tej umowy na rzecz kredytodawcy. Wykonanie umowy nie zachodzi jednak w przypadku, gdy na jednej ze stron ciąży jeszcze zobowiązania z niej wynikające, niezależnie od tego, czy zostały one określone w treści umowy, czy też aktualizują się z mocy samego prawa. SO w Kielcach podkreślił, że jedynym momentem wykonania umowy jest zrealizowanie wszystkich zobowiązań wynikających z umowy, a przyjmowanie jakiegokolwiek wcześniejszego terminu skutkowało by różnymi rozstrzygnięciami w takich samych stanach faktycznych.

W związku z istotną kwestią, jaką stanowi moment wygaśnięcia uprawnienia konsumenta do skorzystania z SKD, Sąd Okręgowy w Poznaniu podjął decyzję o skierowaniu pytania z tego zakresu do SN. Ponadto sąd zapytał, czy dopuszczalne jest zastrzeżenie w umowie kredytu konsumenckiego oprocentowania kapitałowego również w odniesieniu do tej części udzielonego kredytu, która została przeznaczona na zapłatę przez kredytobiorcę prowizji. SN rozstrzygnie tym samym, czy banki mogą naliczać odsetki od kredytowanych kosztów pożyczek, a w szczególności od prowizji. Trzecie pytanie SO w Poznaniu dotyczyło z kolei zagadnienia, czy w sytuacji gdy rzeczywista roczna stopa oprocentowania oraz całkowita kwota do zapłaty przez konsumenta zostały błędnie wyliczone w umowie kredytu, czego jedyną przyczyną jest niedopuszczalne objęcie oprocentowaniem kredytowanych pozaodsetkowych kosztów kredytu, takie uchybienie stanowi podstawę do zastosowania SKD.

Odpowiedź SN w tym przypadku ureguluje kwestię skorzystania z SKD w sytuacji, gdy błędne określenie RRSO i całkowitego kosztu kredytu stanowi wynik wyłącznie niedozwolonego oprocentowania kredytowanych kosztów. Rozstrzygnięcie SN na drugie i trzecie pytanie SO jest o tyle istotne, że większość pozwów o SKD opiera się na zarzucie oprocentowania kosztów wliczonych w kredyt oraz na zarzucie błędnego wyliczenia RRSO i całkowitego kosztu kredytu (Leśko, Folwarski 2025).

Także TSUE zajął stanowisko odnośnie do SKD w wyroku z dnia 13 lutego 2025 r. w sprawie C-472/23. Na pytanie prejudycjalne, w którym warszawski sąd rejonowy rozważał, czy zawyżenie RRSO z uwagi na abuzywność niektórych postanowień umowy stanowi naruszenie obowiązków informacyjnych z dyrektywy 2008/48, TSUE orzekł, że art. 10 ust. 2 lit. g dyrektywy 2008/48 w sprawie umów o kredyt konsumencki należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż w umowie o kredyt wskazano rzeczywistą roczną stopę oprocentowania, która okazuje się zawyżona ze względu na to, że niektóre warunki tej umowy zostały następnie uznane za nieuczciwe w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, a tym samym za niewiążące dla konsumenta, nie stanowi sama w sobie naruszenia obowiązku informacyjnego ustanowionego w tym przepisie dyrektywy 2008/48. Ponadto C-472/23 TSUE wyraźnie oddzielił skutki dyrektywy 93/13 i dyrektywy 2008/48, ponieważ jako punkt odniesienia w swoich rozważaniach przyjął całkowity koszt kredytu, zawierający w sobie także koszty, które konsument zobowiązuje się ponieść na podstawie postanowień potencjalnie abuzywnych. W ten sposób TSUE zapobiegł powstania reakcji łańcuchowej, polegającej na uzależnieniu obliczenia RRSO od warunku jej obliczenia zawartego w dyrektywie 2008/48.

Takie stanowisko TSUE prowadzi do wniosku, że możliwość skorzystania z SKD jest wykluczona dla zarzutu najczęściej podnoszonego w pozwie przez kredytobiorców czy cesjonariuszy roszczeń konsumenckich (Wandzel, Trzaskowski 2025).

Jednym z najnowszych przykładów orzecznictwa unijnego w zakresie SKD jest sprawa C-714/22, w której doszło do zaniżenia w umowie kredytu RRSO przez Profi Credit Bulgaria. W uzasadnieniu do wyroku TSUE przytoczył art. 23 dyrektywy 2008/48 w związku z jej motywem 47, z których wynika, że chociaż wybór systemu sankcji mających zastosowanie w przypadku naruszenia przepisów krajowych przyjętych zgodnie z tą dyrektywą pozostaje w gestii państw członkowskich, to przewidziane w ten sposób sankcje powinny być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające. Sankcje powinny być zatem odpowiednio surowe w stosunku do wagi naruszeń, które mają za zadanie karać, zwłaszcza z zapewnieniem realnie odstraszającego skutku i przy poszanowaniu ogólnej zasady proporcjonalności. TSUE zajął stanowisko, że sankcja pozbawienia kredytodawcy prawa do odsetek i opłat w przypadku wskazania RRSO, która nie obejmuje całości tych kosztów, odzwierciedla wagę dokonanego przez bank naruszenia oraz ma charakter odstraszający i proporcjonalny. Ponieważ zawarcie RRSO w umowie kredytu ma istotne znaczenie dla konsumenta, TSUE orzekł, że bułgarski sąd krajowy może zastosować z urzędu przepisy krajowe, zgodnie z którymi brak takiej informacji skutkuje uznaniem kredytu za nieoprocentowany i pozbawiony opłat, co odpowiada przewidzianej w polskim porządku prawnym SKD.

Nie ulega wątpliwości, że zastosowanie SKD w przypadku braku RRSO spełnia przesłanki z art. 23 dyrektywy 2008/48, według którego sankcje przyjęte przez państwa członkowskie muszą być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające. Analizując instytucję SKD zgodnie z wykładnią proeuropejską i prokonstytucyjną, należy wnioskować, że o ile niniejsze sankcje spełniają kryterium skuteczności oraz wywołują skutek odstraszający, nie można w pełni uznać ich za zgodne z kryterium proporcjonalności. W pewnych sytuacjach dochodzi bowiem do nadmiernego uprzywilejowanie konsumenta kosztem kredytodawcy (banku – przedsiębiorcy).

2. SKD a przesłanka proporcjonalności z art. 23 dyrektywy 2008/48

Obecnie w doktrynie oraz rynku bankowym pojawia się pogląd, że nie powinno się stosować SKD do wszystkich przypadków przesłanek opisanych w art. 45 u.k.k. M. Bednarek jako przykłady wyłączeń podaje omyłki o charakterze technicznym, jak literówki oraz oczywiste omyłki rachunkowe. Gdy tylko kredytodawca zidentyfikuje pomyłkę popełnioną np. na skutek błędu urządzenia liczącego powinien on powiadomić konsumenta o dostrzeżonej pomyłce, co wynika z reguły wykonywania zobowiązań ustanowionej art. 354 k.c. O ile literówki mogą nieznacznie zniekształcić nazwę czy adres kredytodawcy, o tyle w przypadku błędów kalkulacyjnych należałoby wykazać większe wątpliwości – pomyłka taka, w porę nieskorygowana, może istotnie wpłynąć na wysokość zaciągniętego zobowiązania lub naliczone z tego tytułu odsetki, co ma istotne znaczenie dla konsumenta. Co więcej, po stronie konsumenta może powstać niepewność co do rzetelności naliczonych opłat przez kredytodawcę lub nawet podejrzenie celowego zawyżenia tychże opłat. Warta rozważenia wydaje się propozycja, aby wyłącznie w przypadku pomyłki popełnionej na niekorzyść konsumenta bank dokonał korekty kwoty i obniżył ją do poprawnego poziomu, a w przypadku pomyłki na korzyść konsumenta sam poniósł koszty wynikające z popełnionego błędu. Bank jest profesjonalistą, wobec czego, należy uznać, że ponosi on ryzyko związane ze swoimi błędami, które to ryzyko nie może obarczać (wpływać negatywnie) na ukształtowaną sytuację prawną konsumenta. Również pominięcie w formularzu umowy kredytowej danych personalnych kredytobiorcy, wymaganych przez art. 30 ust. 1 pkt 1 ustawy, także nie powinno skutkować sankcją kredytu darmowego ze względu na znajomość tych danych przez kredytodawcę. Analogicznie, powyższe powinno być wyłączone w odwrotnej sytuacji, kiedy to w umowie zostaną pominięte dane kredytodawcy, ponieważ konsument ma wiedzę na ich temat. Sankcją kredytu darmowego powinny być objęte jednak umowy zawierane na odległość lub poza siedzibą banku, ponieważ wtedy wątpliwości konsumenta odnośnie do danych kredytodawcy zdają się być w pełni uzasadnione (Bednarek 2009, s. 20–21).

Zarówno umowa na odległość, jak i umowa poza lokalem przedsiębiorstwa, zostały zdefiniowane w art. 2 ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta. Zgodnie z art. 2 pkt 1 u.p.k. umowa zawarta na odległość jest definiowana jako umowa

zawarta z konsumentem w ramach zorganizowanego systemu zawierania umów na odległość, bez jednoczesnej, fizycznej obecności stron, z wyłącznym wykorzystaniem jednego lub większej liczby środków porozumiewania się na odległość do chwili zawarcia umowy włącznie. Istotnym wymogiem zakwalifikowania umowy za zawartą na odległość jest, aby do zawarcia umowy z konsumentem doszło w ramach wyżej opisanego systemu, z wyłączeniem innych, przede wszystkim tradycyjnych, bezpośrednich sposobów zawierania umów. Dla porównania, dyrektywa 2011/83/UE wspomina o „zorganizowanym systemie sprzedaży i świadczenia usług na odległość”, co jest pojęciem szerszym i może być interpretowane jako system umożliwiający przedsiębiorcy więcej czynności niż jedynie zawieranie umów, np. wykonywanie umów na odległość (Kocot, Kondek 2014, s. 9).

Umowę zawartą poza lokalem przedsiębiorstwa (art. 2 pkt 2 u.p.k.) definiuje się jako umowę między przedsiębiorcą a konsumentem zawartą (Czech 2016, s. 47):

- przy jednoczesnej, fizycznej obecności stron w miejscu, które nie jest lokalem przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy (np. w miejscu zamieszkania konsumenta),
- w wyniku przyjęcia oferty złożonej przez konsumenta w okolicznościach, o których mowa w pkt 1 (np. gdy przedsiębiorca zbiera oferty od konsumentów w miejscu ich pracy),
- w lokalu przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy lub za pomocą środków porozumiewania się na odległość bezpośrednio po tym, jak nawiązano indywidualny i osobisty kontakt z konsumentem w miejscu, które nie jest lokalem przedsiębiorstwa danego przedsiębiorcy, przy jednoczesnej fizycznej obecności stron (np. gdy na ulicy zaproszono konsumenta do lokalu przedsiębiorstwa w celu zaprezentowania mu oferty handlowej przedsiębiorcy),
- podczas wycieczki zorganizowanej przez przedsiębiorcę, której celem lub skutkiem jest promocja oraz zawieranie umów z konsumentami (np. jeżeli przy okazji wycieczki krajoznawczej konsumentom oferuje się możliwość zakupienia sprzętu gospodarstwa domowego od danego przedsiębiorcy).

Aby umowa została uznana za umowę zawartą poza lokalem przedsiębiorstwa kluczowe jest, aby obie strony podczas dokonywania konkretnej czynności, jednocześnie znajdowały się fizycznie w tym samym miejscu, ponieważ inaczej umowa ta zostanie uznana za umowę zawartą na odległość (Rogacka-Łukasik 2015, s. 17–25).

Ponieważ art. 30 ust. 1 pkt 14 ustawy o kredycie konsumenckim wprowadza do obowiązku informacyjnego warunek „jeżeli umowa je przewiduje”, zasadne wydaje się, że nie ma konieczności informowania o zabezpieczeniach spłaty kredytu w przypadku ich nieprzewidywania przez umowę. Sytuacja ta jest o tyle istotna, że w jednej z ostatnich wypowiedzi na temat SKD wiceprezes Związku Banków Polskich (ZBP) podał przykład pozwu, w którym znalazł się zarzut nieprawidłowego oznaczenia ubezpieczenia kredytu, mimo iż kredytobiorca nie poniósł żadnego kosztu z tytułu ubezpieczenia, co wyraźnie wynika z umowy (Krupa-Dąbrowska 2024).

Takie stanowisko zajmuje też M. Bednarek, według której brak takich zabezpieczeń w umowie jest tożsamy z tym, że kredytodawca ich nie wymaga, a zatem nie musi o nich informować konsumenta. Należy zadać zatem pytanie, co w przypadku, gdy uzgodniono, że konsument ustanowi zabezpieczenia, ale informacji tej nie zawarto w umowie. M. Bednarek uważa, że również i w tej sytuacji możliwość korzystania z SKD powinna być wyłączona, ponieważ konsument został poinformowany i zgodził się na warunki zabezpieczenia, a stosowanie SKD tylko z powodu pominięcia tej przesłanki w umowie oznaczałoby nadmierny formalizm lub przejaw dyskryminacji kredytodawcy (Bednarek 2009, s. 20–21).

Taka propozycja wydaje się jednak niezasadna, ponieważ w przypadku niezamieszczenia w umowie informacji o zabezpieczeniu kredytu w razie kwestionowania umowy nie ma pewności, że bank dopełnił obowiązku informacyjnego i rzeczywiście poinformował o nim kredytobiorcę. Co więcej, w przypadku wątpliwości odnośnie spłaty zobowiązania i sposobu jego uregulowania, kredytobiorca wydaje się w ten sposób pozbawiony istotnych z jego perspektywy elementów umowy, ponieważ nigdzie nie widzi on na formularzu umownym informacji, w jaki sposób zabezpieczenie zostało ustalone.

Należy uwzględnić także głos płynący od przedstawicieli środowiska bankowego. Z opracowania przedstawionego przez prezesa ZBP wynika, że zarzuty podnoszone przez tzw. kancelarie odszkodowawcze są nie tylko nieproporcjonalne, ale czasem wręcz absurdalne. W jednym z pozwów za błędną informację o organie nadzoru uznano wskazanie przez bank UOKiK, zamiast Prezesa UOKiK. Pojawił się także zarzut braku informacji o adresie do doręczeń elektronicznych, chociaż bank nie miał takiego obowiązku. Innym naruszeniem według parakancelarii było odwołanie się przez bank do „Tabeli opłat i prowizji”, zamiast opisanie w umowie opłat i kosztów wprost. Bankom zarzucono także brak dookreślenia klauzuli o zmiennej stopie oprocentowania kredytu, podczas gdy w umowie zawarto informację, że zmiana stopy oprocentowania jest uzależniona od zmiany wskaźników określanych przez NBP, ponadto bank poinformował konsumenta, czym są odsetki maksymalne i, jaka może być ich wysokość. Można zatem stwierdzić, że powyższe pozwy, nawet jeśli zostaną przez sąd odrzucone, niepotrzebnie zajmują miejsce w i tak już przepełnionej wokandzie (głównie za sprawą spraw frankowych), a dodatkowo wiążą się z niepotrzebnymi kosztami dla konsumenta oraz banku (Białek 2024, s. 1–9).

Chociaż celem art. 45 u.k.k. jest ochrona konsumenta przed brakiem informacji lub przed nieprawdziwą, mylną, bądź oszukańczą informacją, zdaniem M. Bednarek nie należy wyprowadzać z niego przesłanek dyskryminujących kredytodawców i egzekwować SKD bez względu na intencje banków. Nie bez znaczenia pozostaje także kwestia, czy naruszenie warunków przewidzianych w art. 45 u.k.k. mogło wywoływać negatywne konsekwencje dla konsumenta. Ważnym postulatem jest zatem nieobejmowanie sankcją takich przypadków, w których kredytodawca nie postąpił względem konsumenta w sposób nieuczciwy lub nierzetelny (Bednarek 2009, s. 20–21). Także prezes ZBP wystąpił z propozycją zmian legislacyjnych w zakresie SKD. Pierwszą sugestią jest wyłączenie roszczenia z art. 45 u.k.k. spod przedmiotu

swobodnej sprzedaży tak, aby ograniczyć udział firm odszkodowawczych w sporach sądowych. Podobnie jak M. Bednarek postuluje on, że naruszenie obowiązków informacyjnych przez kredytodawcę powinno negatywnie wpływać na sytuację finansową kredytobiorcy i poprzez to wywoływać negatywny wpływ na decyzję konsumenta o zawarciu umowy. Pozwoliłoby to na wyeliminowanie wyżej opisanych pozwów z absurdalnymi zarzutami, które masowo podnoszą parakancelarie szukające łatwego zysku w SKD. Kolejną sugestią jest ograniczenie katalogu przesłanek SKD wyłącznie do tych, które są istotne i wywołują ujemny wpływ na sytuację finansową kredytobiorcy, aby nie dochodziło do nadużyć uprawnień przysługujących konsumentom. ZBP wystąpiło także z propozycją, aby dostosować sankcje proporcjonalnie do istotności naruszeń banków oraz, aby dla spraw sądowych z zakresu SKD wprowadzić stałą stawkę kosztów zastępstwa procesowego, która byłaby niezależna od WPS (Białek 2024, s. 1–9).

Propozycje zmian, przedstawione przez M. Bednarek oraz Prezesa ZBP, zdają się odwoływać przede wszystkim do warunku proporcjonalności wymienionego w art. 23 dyrektywy 2008/48. Na skutek powyższych zmian można by zagwarantować uczciwy skutek sankcji dla banku za naruszenie przepisów, na skutek czego konsument znalazł się w niekorzystnej sytuacji finansowej. Pozbawienie banku przychodów tylko i wyłącznie z tytułu spełnienia przesłanki z art. 30 ust. 1 pkt 1, polegającej na pominięciu w formularzu danych konsumenta czy banku, wydaje się niewspółmierne. Należy także uwzględnić możliwość zaistnienia oczywistych omyłek, na które zwróciła uwagę M. Bednarek, ponieważ zastosowanie z ich tytułu tak poważnej sankcji jest wysoce krzywdzące dla banku.

W najnowszym wyroku w sprawie C-472/23, dotyczącej SKD, TSUE orzekł, że art. 23 dyrektywy 2008/48 w sprawie umów o kredyt konsumencki w związku z jej motywem 47 nie stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które przewidywałoby jednolitą sankcję polegającą na pozbawieniu kredytodawcy prawa do odsetek i opłat, niezależnie od indywidualnego stopnia wagi takiego naruszenia, o ile naruszenie to może podważyć możliwość oceny przez konsumenta zakresu jego zobowiązania. W motywie 49 wyroku Trybunał zaznaczył jednak, że sankcje te powinny być skuteczne, proporcjonalne i odstraszać, co oznacza także dopuszczalność zróżnicowania sankcji w zależności od wagi zarzucanego naruszenia w przypadku np. nowej ustawy o kredycie konsumenckim, taka decyzja należy jednak do ustawodawcy krajowego, który powinien ocenić celowość takiego zróżnicowania.

Zróżnicowanie takie byłoby niezwykle istotne ze względu na wagę potencjalnych naruszeń bankowych, które zgodnie z obecnym brzmieniem art. 45 u.k.k. traktowane są w sposób jednolity. Wydaje się także bliższe przesłankom zasady proporcjonalności z art. 23 dyrektywy 2008/48. Powyższe rozważania mogą prowadzić do wniosku, że należy potwierdzić hipotezę pierwszą, wskazującą na brak proporcjonalności w stosowaniu SKD na polskim rynku.

3. Nadużycie SKD jako zagrożenie dla sektora bankowego

Nadużywanie przez konsumentów uprawnień przysługujących im z tytułu SKD można uznać za naruszenie idei odpowiedzialnego kredytowania. Idea ta definiowana jest jako odpowiedzialne udzielanie kredytów przez kredytodawców i odpowiedzialne zaciąganie kredytu przez konsumentów. w rzeczywistości pokryzysowej, wobec zjawiska nadmiernego ich zadłużania się, przestała być jedynie postulatem i stała się przedmiotem zainteresowania ustawodawcy, tak unijnego, jak i, w konsekwencji, krajowego. Mimo że dyrektywa 2008/48/ WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/5, jak i ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim nie zawierają bezpośredniego odniesienia do powyższej idei, to niektóre ich przepisy należy interpretować jako przesłanki jej realizacji. Idea odpowiedzialnego kredytowania stała się szczególnie istotna w czasach pokryzysowych, a jej przestrzeganie jest kluczowe dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rynku finansowego, w szczególności rynku kredytów konsumenckich (Rutkowska-Tomaszewska 2018, s. 115–124).

Choć w Polsce ma ona odniesienie najczęściej do odpowiedzialności kredytodawcy (ang. *responsible lending*) i stosowania przez niego nieuczciwych praktyk rynkowych (m.in. zjawisko misselingu, którego przykładem stały się tzw. chwilówki), w tym przypadku istnieje ryzyko naruszenia idei *responsible borrowing*, a więc nadużycia ze strony kredytobiorców, którzy swoje zobowiązania mogą zaciągać w sposób nieodpowiedzialny i nieetyczny.

Tabela 1. Stosunek Polaków do zatajenia informacji w procesie kredytowania

Pytanie	Rok	Odpowiedź ankietowanych w %			
		nigdy	czasami	często	zawsze
Czy zatajenie informacji w procesie kredytowania jest moralnie akceptowalne, jeśli ich ujawnienie uniemożliwiłoby zaciągnięcie kredytu?	2018	74,6	21,8	2,2	1,4
	2017	81,9	14,3	1,5	2,3
	2016	83,2	13,6	1,8	1,4

Źródło: G. Borys, R. Manacka, *Creating consumer protection law vs. responsible borrowing on the consumer loan market*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio H – Oeconomia”, Vol 53, No 3 (2019), Lublin 2019, str. 28 (za A. Lewicką-Strzałęcką 2018).

Zgodnie z badaniami A. Lewickiej-Strzałęckiej (2018), jako uzasadnienie akceptacji zatajenia informacji w procesie kredytowania ankietowani wymieniali przede wszystkim nieuczciwość kredytodawców (50,8%). 41,3% respondentów uznało, że wystarczającym powodem jest konieczność zaspokojenia ważnej potrzeby, natomiast 7,9% było zdania, że takie działanie stanowi społecznie akceptowalny

standard zachowań konsumenckich. Wśród ankietowanych, którzy jako odpowiedź wybrali „nigdy”, 55,2% uznało, że zatajenie informacji w procesie kredytowania jest po prostu nielegalne. Jedna trzecia respondentów jako podstawę wskazała względy etyczne, a 12,1% ryzyko związane z zatajeniem informacji (za Borys, Manacka 2019, s. 27–28).

Ponieważ dostępność kredytów jest obecnie powszechna oraz staje się coraz bardziej popularna poprzez kształtowany model „życia na kredycie”, popyt na kredyty wykazuje tendencję rosnącą wśród konsumentów. Celem kredytobiorców staje się otrzymanie kredytu w nie zawsze uczciwy i odpowiedzialny sposób, dlatego nie rzadko dochodzi do niepodania bankowi w procesie badania zdolności kredytowej wszystkich istotnych informacji lub podania ich w sposób nie w pełni odzwierciedlający stan faktyczny. Według E. Rutkowskiej-Tomaszewskiej nieetyczne zachowania kredytobiorcy już na etapie przedkontraktowym powodowane są lękiem przed odrzuceniem i wykluczeniem finansowym, polegającym na ograniczeniu korzystania z usługi finansowej. Konsument jako argument podawania nierzetelnych informacji podają także poczucie wykluczenia społecznego, które jest, ich zdaniem, następstwem wykluczenia finansowego. Mimo koloryzowania i zakłamywania sytuacji finansowej przez konsumenta może dojść do udzielenia kredytu przez bank, jednak wiąże się to z ryzykiem niewykonywania zobowiązania odpowiedzialnie i terminowo. W skrajnych przypadkach może nawet dojść do wystąpienia problemu ze spłatą zobowiązania na skutek braku środków (Rutkowska-Tomaszewska 2018, s. 115–124).

Taka sytuacja może skłaniać konsumentów do szukania wyjścia, które nie wiązałoby się ze zbyt wysokim skutkiem ujemnym dla ich sytuacji finansowej (np. brak konieczności zwrotu całego zobowiązania na skutek odstąpienia od umowy), a nawet mogłoby przysporzyć im pewnych korzyści. Idealnym rozwiązaniem wydaje się więc SKD, które w pewnych przypadkach nieodpowiedzialnego zaciągnięcia zobowiązania umożliwia spłatę wyłącznie kapitału, bez odsetek i dodatkowych kosztów, co wiąże się z nieuzasadnioną stratą dla banku.

Aby ocenić, jak istotny problem dla banków stanowią obecnie SKD, porównano dane finansowe banków na dzień 31.12.2023 r. (sprawozdanie roczne) oraz na dzień 30.06.2024 r. (sprawozdanie półroczne).

W dokonanym zestawieniu banków raportujących informacje na temat SKD widoczna jest tendencja wzrostowa ilości toczących się spraw. Rośnie także wartość sporu, w PKO BP S.A. prawie dwukrotnie. W większości przypadków brak jest danych odnośnie do utworzonych przez bank rezerw na SKD, wyjątkiem jest Alior Bank S.A., który w pierwszym półroczu 2024 r. ustalił poziom rezerwy z tego tytułu na 28 mln zł. Natomiast Millennium Bank S.A. oraz BOŚ Bank S.A. zrezygnowały z tworzenia rezerwy na SKD, co uzasadniły niskim prawdopodobieństwem konieczności wypływu środków pieniężnych wskutek dotychczas korzystnych dla banków wyroków.

Tabela 2. Liczba spraw, wartość sporu i rezerwy dotyczące SKD w czterech bankach

Bank	31.12.2023 r.			30.06.2024 r.		
	Liczba spraw	Wartość sporu [w tys. zł]	Rezerwa [w tys. zł]	Liczba spraw	Wartość sporu [w tys. zł]	Rezerwa [w tys. zł]
PKO BP S.A.	1159	20 700	bd	1975	41 200	bd
Alior Bank S.A.	1219	44 100	bd	1703	65 700	28 000
Millennium Bank S.A.	419	bd	bd	683	bd	brak
BOŚ Bank S.A.	19	442	bd	23	617	brak

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych za 2023 r. oraz półrocznych za 2024 r. dla banków PKO BP S.A., Alior Bank S.A., Millennium Bank S.A. oraz BOŚ Bank S.A.

4. Nadużycie SKD jako zagrożenie dla konsumentów

Należy zauważyć, że konsumenci rzadko składają pozew w sprawie SKD. Większość powodów stanowią firmy, skupujące od konsumentów wierzytelności powstałe z tytułu SKD, które uznały je za nowe, potencjalne źródło dochodu (skup wierzytelności z SKD następuje nawet za 10–20% ich wartości) (Białek 2024, s. 1–9).

Jak wynika z badań ZBP, instytucja SKD zostaje coraz częściej wykorzystywana jako dźwignia do uzyskania darmowego kapitału przez różnego rodzaju podmioty skupujące wierzytelności oraz parakancelarie, które masowo składają pozwy w tej sprawie. Świadome tego procederu sądy coraz częściej składają do TSUE zapytania prejudycjalne, w których zastanawiają się, czy sąd ma obowiązek badać z urzędu nieuczciwy charakter warunku umownego również w przypadku warunku umowy cesji wierzytelności, którą konsument zawarł z podmiotem trzecim, jeśli w postępowaniu przed sądem podmiot trzeci powołuje się na tę umowę jako podstawę swojej legitymacji w występowaniu przeciwko przedsiębiorcy będącemu pierwotnym kontrahentem konsumenta (sprawa C-80/24).

Dotychczas TSUE uznawał zbycie przez konsumenta praw wynikających z dyrektyw unijnych na rzecz podmiotu trzeciego niebędącego konsumentem za dopuszczalne, dlatego prawdopodobnie i w tej sprawie zajmie podobne stanowisko. Zbycie wierzytelności przez konsumenta nie jest jednoznaczne ze zrzeczeniem się przez niego praw, dlatego należy uznać za zasadne, aby umowy zbycia były dla niego ekonomicznie korzystne zgodnie z dyrektywą 2008/48 lub dyrektywą 93/13. Jednakże w judykaturze unijnej można znaleźć przykłady, w których TSUE uznał, że przedsiębiorca nabywający wierzytelność konsumencką nie zmienia z tego powodu statusu na konsumenta, dlatego też ochrona procesowa przewidziana dla konsumentów nie powinna mu przysługiwać (C-173/23). Oznaczałoby to zatem, że w przypadku sporu między dwoma przedsiębiorcami, polski sąd krajowy byłby zwolniony z obo-

wiązku zbadania z urzędu niedozwolonego charakteru postanowienia umownego zawartego w umowie cesji wierzytelności konsumenckiej (Węgrzynowski 2024).

Jako główne podstawy nadużyć w zakresie SKD Prezes ZBP wskazuje konstrukcję niniejszej instytucji prawnej, która uprawnia konsumenta do skorzystania z sankcji za każde naruszenie banku oraz działalność firm odszkodowawczych, które przedmiotowo wykorzystują SKD do masowego podważania umów kredytowych. Prezes ZBP zarzuca takim podmiotom wykorzystanie instytucji SKD do wyłącznej maksymalizacji własnego zysku kosztem konsumentów. Ich działalność może powodować destabilizację funkcjonowania rynku finansowego (Bankier.pl 2024).

Przywołane już w treści artykułu podmioty oferujące konsumentom pomoc prawną w zakresie SKD nierzadko sięgają po agresywny marketing (często za pomocą mediów społecznościowych), aby przyciągnąć do siebie klientów. Podmioty te cechują niejednokrotnie także kontrowersyjne metody akwizycyjne oraz stosowanie klauzul abuzywnych w umowach cesji wierzytelności (Gajda-Kozłowska 2024).

Dokonując przeglądu kilku pierwszych ofert w wyszukiwarce internetowej, z łatwością można zauważyć, że większość firm postępuje według jednolitego schematu: reklamuje się skutecznością, wielokrotnie podkreślając bezpłatną analizę sytuacji kredytobiorcy, a nawet gwarantuje wypłatę rekompensaty w ciągu maksymalnie 14 dni roboczych od podpisania umowy. Brak jest jednak wzorca umowy lub procedury postępowania firmy, a więcej szczegółów na temat świadczonych usług możemy uzyskać dopiero po połączeniu z infolinią lub przesłaniu formularza do helpdesku. W trakcie zapoznawania się z treścią witryny internetowej firmy odbiorca co kilka akapitów styka się z krzykliwym, pogrubionym i kolorowym panelem z hasłem: „skorzystaj z sankcji darmowego kredytu razem z nami” „pozbadź się kosztów kredytu” lub „chcę skorzystać z sankcji darmowego kredytu”, odsyłającym do kolejnego kroku, w którym kredytobiorca może wysłać firmie swoją umowę kredytu.

Prezes Związku Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce również zwraca uwagę kredytobiorców na sformułowania kancelarii odszkodowawczych, które mogą wprowadzać konsumentów w błąd. Hasła takie jak: „odzyskamy dla ciebie co najmniej...”, „zmniejszymy twoją ratę o ...”, „suma korzyści finansowych to...” mogą skłaniać konsumentów do podjęcia decyzji, których nie podjęliby, mając rzetelną wiedzę na temat SKD, własnej sytuacji i potencjalnych kosztów. Powyższe praktyki parakancelarii można zatem uznać za działanie wprowadzające w błąd w myśl art. 5 u.p.n.p.r. Inną, nie mniej kontrowersyjną kwestią jest wynagrodzenie parakancelarii, które nierzadko w umowie zostaje określone w sposób niejednoznaczny, co pozbawia klienta możliwości realnego oszacowania należnej kwoty po wygraniu sprawy sądowej odnośnie do SKD. Warto tu postawić pytanie, czy nie dochodzi do spełnienia przesłanki abuzywności, a także naruszenia zasady transparentności wzorca umowy z 385 § 2 k.c. (Czugan 2024).

Chociaż SKD oferuje konsumentom ochronę prawną oraz szeroki wachlarz przesłanek uprawniających do skorzystania z niej, wiąże się także z negatywnymi skutkami w postaci ryzyka nadużycia uprawnień oraz narażenia na nieuczciwe praktyki

rynkowe ze strony parakancelarii i firm odszkodowawczych. Żadne badania nie wykażą, ile spośród spraw toczących się w sprawie SKD jest tak naprawdę oparte na zasadnej podstawie prawnej i rzeczywistym naruszeniu przepisów przez bank, a ile z nich jest masowym wytworem podmiotów instrumentalnie traktujących konsumentów i ich sytuację finansową. Z powodu nierzadko lekkomyślnych decyzji odnośnie do zaciągnięcia zobowiązania lub doprowadzenia do jego uzyskania w sposób nierzetelny, konsumenci także mogą narazić na straty bank, który z powodu ukarania SKD traci możliwość uzyskania potencjalnych przychodów z udzielonego kredytu. Choć praktyka tworzenia rezerw na SKD nie jest jeszcze zbyt powszechna, niektóre banki decydują się na jej utworzenie, rezygnując w ten sposób czasowo ze środków, które mogłyby przeznaczyć np. na inwestycje, i ponosząc koszt utraconych możliwości. Ze względu na powyższe argumenty, zasadne wydaje się potwierdzenie drugiej hipotezy, zgodnie z którą nadużycie SKD stanowi zagrożenie nie tylko dla sektora bankowego, ale również dla samych uprawnionych z jej tytułu – konsumentów.

Podsumowanie

Ocena ryzyka związanego z SKD jest niejednoznaczna. Z jednej strony banki obawiają się rosnącej liczby pozwów oraz niekorzystnego stanowiska polskiej i europejskiej jurysdykcji, z drugiej strony, co zilustrowano przykładami zestawienia rezerw bankowych na SKD dla dwóch banków nie mają one odpowiednich rezerw, argumentując to niskim prawdopodobieństwem konieczności wypływu środków pieniężnych kierując się korzystną dotychczas linią orzecniczą dla sektora bankowego linii. Również ryzyko ponoszone przez konsumenta jest trudne do jednoznacznego oszacowania, ponieważ kredytobiorcy są narażeni na manipulacje ze strony firm skupujących wierzytelności SKD i obiecujących wysoki zwrot. Wielu konsumentów nie ma świadomości, że są to nieuczciwe praktyki, a ewentualnie otrzymają niewielki ułamek potencjalnego zysku firmy, której sprzedali te wierzytelności.

Istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia, czy SKD może stanowić większe zagrożenie dla kredytobiorców lub kredytodawców, będzie mieć stanowisko SN. Stanowisko to może utrwalić obecną linię orzecniczą, która jest korzystna dla sektora bankowego, i co za tym idzie, ograniczyć liczbę pozwów o SKD. Taka decyzja byłaby też zgodna z najnowszym podejściem TSUE do spraw SKD, które jest zdecydowanie sceptyczne do ich podważania. Transparentne stanowisko SN w tej sprawie przyczyniłoby się do ograniczenia udziału spraw o SKD w sądach, ponieważ, jak wykazano w weryfikacji hipotezy pierwszej, nadużycie sankcji kredytu darmowego stanowi zagrożenie nie tylko dla sektora bankowego, ale również dla konsumentów, którzy są narażeni na nieuczciwe działanie firm skupujących wierzytelności z tytułu SKD. Druga hipoteza, kwestionująca spełnienie warunku proporcjonalności (dyrektywa 2008/48) w pozwach składanych przez firmy skupujące wierzytelności SKD, została potwierdzona, dlatego niezwykle ważne jest, aby SN w swojej najnowszej uchwale odniósł się do zasady proporcjonalności. Pozwoliłoby to na ustalenie jednoznacznych przesłanek, które uprawniałyby do skorzystania z SKD i wyeliminowania pozwów, opartych na błahych i nieproporcjonalnych zarzutach względem kredytodawców.

Bibliografia

Balwicka-Szczyrba M., Sylwestrzak, A. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2024.

Bednarek M., *Sankcja „kredytu darmowego” jako środek ochrony konsumenta*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2009, 3, s. 20–21.

Białek T., 2024, <https://bank.pl/wp-content/uploads/2024/08/SKD-konferencja-prasowa-27.08.24-II.pdf>

Borys G., Manacka R., *Creating consumer protection law vs. responsible borrowing on the consumer loan market*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio H – Oeconomia” 2019, Vol 53, No 3, Lublin.

Brzozowski A., Jastrzębski J., Kaliński M., Kocot W., Skowrońska-Bocian E., *Zobowiązania. Część szczegółowa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.

Cempura A., Kasolik A., *Metodyka sporządzania umów gospodarczych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.

Czech T., *Konsumenckie uprawnienie do odstąpienia od umowy zawartej na odległość lub poza lokalem przedsiębiorstwa*, „Temidium” 2016, nr 3(86).

Czech T., *Kredyt konsumencki. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.

Czugań M., 2024, <https://zpf.pl/sankcja-kredytu-darmowego-trzy-sprawy-o-ktorych-warto-pamietac/>

Gajda-Kozłowska E., 2024, https://www.ey.com/pl_pl/insights/law/sankcje-kredytu-darmowego

Heropolitańska I., Nierodka A., Zdziarski T., *Kredyty, pożyczki i gwarancje bankowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021.

Kocot W., Kondek J., *Nowe zasady zawierania umów z udziałem konsumenta (cz. I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 11, Warszawa.

Kozak K., Pilawska K., Tomanek E., *Sankcja kredytu darmowego. Praktyczny przewodnik*, Wolters Kluwer, Warszawa 2025.

Krupa-Dąbrowska R., 2024, <https://www.prawo.pl/biznes/sankcja-kredytu-darmowego-ko-to-moze-wygrac-i-ile,528436.html>

Leśko T., Folwarski M., 2025, <https://www.gazetaprawna.pl/firma-i-prawo/artykuly/9736267,prawa-konsumentow-sankcja-kredytu-darmowego-szturmuje-sale-sadowe.html>

Lewicka-Strzałecka, A., *Moralność finansowa Polaków. Raport z badań*, Gdańsk-Warszawa 2018: Związek Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce.

Rogacka-Łukasik A., *Zakres zastosowania ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2015, R. 68, nr 8.

Rutkowska-Tomaszewska E., *Idea odpowiedzialnego pożyczania na rynku niebankowych kredytów konsumenckich w Polsce*, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2018.

Sprawa C-80/24, Zwrotybankowe.pl: Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Polska) w dniu 1 lutego 2024 r. – Zwrotybankowe.pl sp. z o.o. przeciwko Powszechnej Kasie Oszczędności Bank Polski S.A, Dz.U.UE.C.2024.3056 z dnia 2024.05.13.

Śródroczne skrócone jednostkowe sprawozdanie finansowe Alior Banku SA za okres 6 miesięcy zakończony 30 czerwca 2024 roku, Warszawa 2024.

Skrócone śródroczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Banku Millennium S.A. za okres 6 miesięcy zakończony 30 czerwca 2024 r., Warszawa 2024.

Śródroczne skrócone skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej BOŚ S.A. za okres sześciu miesięcy zakończony dnia 30 czerwca 2024 r., Warszawa 2024.

Skrócone śródroczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego S.A. za okres sześciu miesięcy zakończony 30 czerwca 2024 roku (w milionach złotych), Warszawa 2024.

Wandzel W., Trzaskowski K., 2025, <https://www.prawo.pl/biznes/sankcja-kredytu-darmowego-co-tak-naprawde-orzekl-tsue-c-47223,531540.html>

Węgrzynowski Ł., *Kredytowanie kosztów pozaodsetkowych, niektóre obowiązki informacyjne, kredyt darmowy, cesja – omówienie najnowszych „polskich” pytań prejudycjalnych dotyczących kredytu konsumenckiego*, LEX/el. 2024.

Węgrzynowski Ł., *TSUE o sankcji kredytu darmowego i nie tylko. Omówienie wyroku TS z dnia 13 lutego 2025 r., C-472/23 (Lexitor)*, LEX/el. 2025.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21 marca 2024 r. C-714/22, Warunki umowne przyznające konsumentowi nabywającemu usługi dodatkowe związane z umową o kredyt konsumencki priorytet przy rozpatrywaniu jego wniosku kredytowego i wypłacie pożyczonej kwoty oraz możliwość odroczenia lub zmiany harmonogramu spłaty rat kredytu za zapłatą dodatkowych opłat, LEX nr 3695860.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 lutego 2025 r. w sprawie C-472/23.

Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 7 listopada 2024 r., V Ca 2783/23, LEX nr 3788986.

Wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 5 grudnia 2024 r., II Ca 1590/24, II Ca 1590/24 – Wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach, LEX nr 3794519.

<https://www.bankier.pl/wiadomosc/Sankcja-kredytu-darmowego-ZBP-W-sadach-jest-ok-10-tys-spraw-8802598.html>

<https://bank.pl/wp-content/uploads/2024/08/SKD-konferencja-prasowa-27.08.24-II.pdf>

<https://www.gazetaprawna.pl/firma-i-prawo/artykuly/9736267,prawa-konsumentow-sankcja-kredytu-darmowego-szturmuje-sale-sadowe.html>

<https://www.prawo.pl/biznes/sankcja-kredytu-darmowego-co-tak-naprawde-orzekl-tsue-c-47223,531540.html>

<https://www.prawo.pl/biznes/sankcja-kredytu-darmowego-kto-moze-wygrac-i-ile,528436.html>

<https://zpf.pl/sankcja-kredytu-darmowego-trzy-sprawy-o-ktorych-warto-pamietac/>

Natalia Serwin

ORCID: 0009-0001-3555-5095

nataliaserwin22@interia.pl

Wykorzystanie wewnętrznych stawek transferowych jako narzędzia wspierającego rozszerzenie oferty zielonych aktywów w bankach

Streszczenie

Artykuł analizuje możliwość wykorzystania mechanizmu wewnętrznych stawek transferowych (WST) jako narzędzia wspierającego rozwój zielonych aktywów w sektorze bankowym w warunkach rosnącej presji regulacyjnej związanej z ryzykiem klimatycznym. Autorka wskazuje, że mechanizm WST, tradycyjnie stosowany w zarządzaniu ryzykiem płynności i ryzykiem stopy procentowej, może zostać rozszerzony o komponent środowiskowy, który umożliwia internalizację kosztów i korzyści wynikających z finansowania inwestycji nisko-emisyjnych. W artykule omówiono ramy regulacyjne Unii Europejskiej oraz zaproponowano konkretne rozwiązania, jak: preferencyjne stawki WST dla zielonych aktywów, dodatkowe obciążenia dla inwestycji obarczonych podwyższonym ryzykiem klimatycznym oraz zastosowanie zielonych krzywych płynności. Analiza wskazuje, że odpowiednio skalibrowany zielony mechanizm WST może wspierać realizację strategii zrównoważonego rozwoju banków, wpływać na politykę cenową i strukturę bilansu oraz poprawiać dostęp do stabilnych źródeł finansowania. Jednocześnie podkreślono ryzyka związane z wdrożeniem tego podejścia, w szczególności ryzyko *greenwashingu*, niedopasowania terminów zapadalności oraz potencjalnego pogorszenia profilu ryzyka, co wymaga ścisłej integracji WST z procesami ALM i zarządzania ryzykiem klimatycznym.

Słowa kluczowe: wewnętrzna stawka transferowa, zielone aktywa, bankowość, ESG, zrównoważony rozwój, ryzyko płynności, polityka cenowa

Kody JEL: G21, Q01, Q56

Fund Transfer Pricing Mechanism as a Tool Supporting the Expansion of Green Asset Offerings in Banks

Abstract

The article analyses the potential use of the internal funds transfer pricing (FTP) mechanism as a tool to support the development of green assets in the banking sector under increasing climate risk regulatory pressure. The author argues that FTP, traditionally applied in the management of liquidity risk and interest rate risk, can be extended to incorporate an environmental component that enables the internalisation of costs and benefits associated with financing both low-carbon and high-emission investments. The paper discusses the European Union's regulatory framework and proposes specific solutions, such as preferential FTP rates for green assets, additional charges for investments exposed to elevated climate risk, and the application of green liquidity curves. The analysis indicates that a properly calibrated green FTP mechanism can support banks' sustainable finance strategies, influence pricing policies and balance-sheet structure, and improve access to stable funding sources. At the same time, the article highlights risks related to the implementation of this approach, in particular the risk of greenwashing, maturity mismatches and potential deterioration of the risk profile, which underscores the need for close integration of FTP with ALM processes and climate risk management.

Keywords: Fund Transfer Pricing, green assets, banking, ESG, sustainable development, liquidity risk, pricing policy

JEL Codes: G21, Q01, Q56

Wstęp

Wzrost znaczenia kwestii środowiskowych w ostatnich latach znajduje wyraźne odzwierciedlenie w regulacjach. Tendencja ta obejmuje niemal wszystkie sektory gospodarki, ze szczególnym uwzględnieniem sektora finansowego. Dotychczas zagadnienia związane z ujawnianiem informacji niefinansowych w sektorze bankowym miały w dużej mierze charakter dobrowolny i były kształtowane głównie przez wewnętrzne strategie instytucji oraz oczekiwania rynku. Wraz z rosnącą rolą aspektów klimatycznych obserwuje się wyraźne przesunięcie w kierunku większej formalizacji i standaryzacji raportowania, co wynika z rosnących wymogów nadzorczych i legislacyjnych. Jak podkreślają Bolognesi, Burchi, Goodell, Paltrinieri (2025), nowe regulacje stopniowo zastępują dobrowolne ujawnienia, skłaniając banki do systemowego włączania obszarów środowiskowych w strategię biznesową oraz procesy zarządzania ryzykiem.

W systemach bankowo zorientowanych instytucje kredytowe odgrywające kluczową rolę w procesie alokacji kapitału oraz finansowania działalności gospodarczej, stanowią pas transmisyjny zielonej transformacji, przekładając decyzje instytucji finansowych na inwestycje przedsiębiorstw w kierunku zrównoważonej i niskoemisyjnej gospodarki (Sanchez Carrera, Giombini, Calcagnini 2025). W tym kontekście cały sektor bankowy identyfikuje wyzwanie w postaci integracji wymogów re-

gulacyjnych w zakresie ryzyka klimatycznego z tradycyjnymi ramami zarządzania ryzykiem, przy jednoczesnym zapewnieniu stabilności rynków finansowych.

Celem artykułu jest określenie kierunków wykorzystania mechanizmu wewnętrznych stawek transferowych (WST) w kształtowaniu struktury finansowania, sprzyjającej aktywom niskoemisyjnym. Opracowanie identyfikuje kluczowe szanse i zagrożenia związane z implementacją wewnętrznych stawek transferowych z komponentem środowiskowym. Uwzględnia przy tym zarówno uwarunkowania regulacyjne, jak i implikacje strategiczne tego procesu.

Opracowania dotyczące ryzyka środowiskowego, jak i WST, w zdecydowanej większości traktują te zagadnienia rozłącznie, ukazując możliwość włączenia czynników klimatycznych w ramy standardowych ryzyk bankowych (Cardenas 2024; Korzeb, Niedziółka, Szpilko, Pietro 2024). Rzadko pojawiające się opracowania odnośnie wprowadzenia aspektu zieloności do wewnętrznych stawek transferowych skupiają się na uwzględnieniu negatywnego wpływu czynników ekologicznych (Reddy 2021; Ludwig 2023). W niniejszym artykule skupiono się natomiast na uwzględnieniu aspektów środowiskowych w kwotowaniach stawek WST jako zachęty do rozbudowywania oferty zielonych aktywów. W istniejących już opracowaniach spotkano się z obniżaniem oprocentowania klientowskiego w przypadku kredytowania zielonych inwestycji (Li, Lu, Lin 2022; Sutrisno, Widarjono, Hakim 2024), jednakże pomijano w tych przypadkach aspekt WST. W tym kontekście zielone inwestycje są atrakcyjne dla klienta, ponieważ mogą wiązać się z korzystniejszymi warunkami kredytowymi. Z perspektywy linii biznesowej banku, brak obniżenia kosztu dla zielonego produktu skutkuje jedynie redukcją marży. W efekcie taki produkt staje się mniej rentowny, co może ograniczać skłonność jednostki biznesowej do jego promowania.

Integracja kryteriów zrównoważonego rozwoju w mechanizmie WST pozwala odzwierciedlić koszty inwestycji, w zależności od ich uwarunkowań środowiskowych, uwzględniając koszty dodatkowych buforów płynnościowych, jak i ewentualnych rezerw na pokrycie m.in. ryzyka prawnego w przypadku wysokoemisyjnych inwestycji. Dodatkowo, włączenie czynników klimatycznych pozwala na skuteczniejsze zarządzanie ryzykiem stopy procentowej, uwzględniając wpływ inwestycji zielonych i wysokoemisyjnych na profil bilansu banku względem zmian stóp rynkowych, biorąc pod uwagę charakterystyczne cechy inwestycji zielonych. Takimi są m.in. długoterminowy horyzont finansowania projektów ekologicznych, wysoki udział instrumentów o stałym oprocentowaniu (np. zielonych obligacji), zależność od regulacji i polityk klimatycznych oraz zwiększona wrażliwość na zmiany warunków rynkowych.

1. Mechanizm wewnętrznych stawek transferowych w zarządzaniu ryzykiem bankowym

Zgodnie z *Rekomendacją P* KNF banki są zobowiązane do stosowania wewnętrznego mechanizmu alokacji kosztów i korzyści z różnych rodzajów ryzyka płynności w celu pomiaru rentowności bieżącej działalności biznesowej, jak i w procesie wprowadzania nowych produktów. Dokonuje się tego poprzez wewnętrzne stawki transferowe (WST), co stanowi kluczowe narzędzie wewnętrznego zarządzania finansowego w instytucjach kredytowych, służące do przypisywania kosztów i dochodów związanych z finansowaniem aktywów oraz pasywów (Dermine 2012, s. 1–2). Dodatkowo pozwala na wspieranie decyzji strategicznych dotyczących alokacji zasobów i planowania finansowego (Elliot 2018). W kontekście zarządzania ryzykiem płynności i ryzykiem stopy procentowej mechanizm WST pełni funkcję centralną, umożliwiając efektywne alokowanie kosztów finansowania oraz korzyści z tytułu alokacji kapitału w sposób zgodny zarówno z interesami zarządczymi, jak i regulacyjnymi (KPMG 2016).

Rysunek 1. Zasada działania mechanizmu WST

Źródło: opracowanie własne.

W modelu WST funkcję wewnętrznego rynku finansowego w banku pełni zazwyczaj jednostka centralna, np. departament skarbu (*Treasury*), lub wydzielona komórka odpowiedzialna za zarządzanie aktywami i pasywami (*Asset and Liability Management*, ALM). Jednostki biznesowe banku, odpowiedzialne za pozyskiwanie finansowania (np. poprzez depozyty) oraz za inwestowanie środków (m.in. poprzez udzielanie kredytów lub zakup instrumentów finansowych), prowadzą wymianę funduszy ze wspomnianą jednostką centralną na warunkach ustalanych wewnętrznie.

W przypadku pozyskania pasywów (np. depozytów) środki te są przekazywane do jednostki centralnej, a jednostka biznesowa otrzymuje rekompensatę w postaci wewnętrznej stopy procentowej – tzw. stopy transferowej WST. Z kolei w przypadku potrzeby finansowania aktywów, jednostka biznesowa nabywa środki od jednostki centralnej, zobowiązując się do zapłaty wewnętrznie ustalonej stopy procentowej WST.

Mechanizm WST pełni więc funkcję alokacji kosztów i przychodów z tytułu finansowania wewnętrznego, wspierając zarządzanie rentownością produktów i jednostek organizacyjnych oraz umożliwiając bardziej precyzyjną kontrolę ryzyka płynności i stopy procentowej w skali całego banku. Za oba ze wspomnianych ryzyk odpo-

wiadają osobne składniki wewnętrznej stawki transferowej, zgodnie z poniższym (Lubińska 2020, s. 70–72):

$$WST = BASE + LIQ + Adj, \quad (1)$$

gdzie:

BASE – stawka bazowa, wewnętrzna cena, odpowiadająca przeniesieniu ryzyka stopy procentowej z jednostki biznesowej do jednostki centralnej,

LIQ – stawka płynnościowa, wewnętrzna cena, odpowiadająca przeniesieniu ryzyka płynności z jednostki biznesowej do jednostki centralnej,

Adj – dostosowanie biznesowe, stosowane w celu reagowania na aktualną sytuację rynkową, często definiowana jako marża komercyjna (*commercial spread*).

1.1. Przeniesienie ryzyka stopy procentowej

W ramach mechanizmu WST ryzyko stopy procentowej zostaje zneutralizowane poprzez przypisanie do każdego aktywa lub pasywa syntetycznego instrumentu finansowego, którego charakterystyka odzwierciedla rynkową stopę procentową właściwą dla danego horyzontu czasowego (np. termin zapadalności). Proces ten jest analogiczny do zawarcia transakcji typu *interest rate swap* pomiędzy jednostką operacyjną a centralnym ośrodkiem rozliczeniowym, co pozwala na eliminację wpływu ryzyka stopy procentowej z poziomu lokalnego bilansu jednostki biznesowej (Lubińska 2020, s. 78–80).

W wyniku tak symulowanej transakcji możliwe staje się przypisanie marży odsetkowej netto (*Net Interest Margin*, NIM) do konkretnych produktów, klientów lub transakcji, co z kolei umożliwia prowadzenie szczegółowej analizy rentowności oraz oceny wypłacalności na poziomie mikroskali. Tego rodzaju podejście znacząco wspiera zarządzanie efektywnością finansową oraz decyzjami alokacyjnymi w strukturze organizacyjnej banku. Obrazuje to następujący przykład.

Detaliczna jednostka biznesowa oferuje klientowi kredyt o stałym oprocentowaniu 5% na 5 lat. Jednostka centralna dostarcza fundusze do jednostki biznesowej na pokrycie kredytu po wewnętrznej stawce transferowej 4,2%. Stawka ta odpowiada kosztowi pozyskania kapitału o tej samej strukturze terminowej i ryzyku. Transakcja ta zapewnia, że ryzyko stopy procentowej, definiowane jako zmienność wartości instrumentu w czasie, zostaje przeniesione do jednostki centralnej, w której to wdrażana jest skonsolidowana strategia hedgingowa. Opisane podejście wspiera zarządzanie IRRBB (*Interest Rate Risk in the Banking Book*), co ma znaczenie w kontekście nadzoru ostrożnościowego, w szczególności rekomendacji zawartych w *Wytycznych w sprawie zarządzania ryzykiem stopy procentowej z tytułu działalności zaliczanej do portfela bankowego* (EBA 2018). W ramach transakcji jednostka biznesowa odnotowuje zysk równy różnicy między stawką oferowaną klientowi a wewnętrzną ceną transferową, na poziomie 0,8%. Wycena wewnętrznej stawki transferowej, przenoszącej ryzyko stopy procentowej może być oparta na krzywej

referencyjnej, odzwierciedlającej rynkowy koszt finansowania, zwykle stosowane są krzywe IRS lub OIS. Stopa transferowa przypisana do transakcji powinna być zgodna z jej profilem terminowym, co umożliwi wyodrębnienie *duration gap* i zarządzanie ekspozycją w jednostce centralnej.

1.2. Przeniesienie ryzyka płynności

W bankowości ryzyko płynności definiowane jest jako ryzyko braku możliwości wywiązania się z zobowiązań finansowych w terminie i stanowi jedno z kluczowych zagrożeń dla stabilności instytucji finansowej. Zarządzanie ryzykiem płynności wymaga adekwatnego pomiaru struktury zapadalności i wymagalności składników bilansu po stronie aktywnej i pasywnej oraz skutecznego alokowania kosztów i odpowiedzialności za generowane ryzyko. Mechanizm WST pozwala również na modelowanie kosztów płynnościowych, zarówno tych związanych z niedopasowaniem terminów zapadalności (*mismatch liquidity*), jak i z utrzymywaniem płynności rezerwowej (*contingency liquidity*). Wewnętrzne ceny transferowe, przypisane jednostkom bankowym, odzwierciedlają rynkowe warunki płynnościowe oraz długoterminowe cele zarządzania strukturą bilansu. Stosowane w tym celu stawki płynnościowe stanowią uzupełnienie stawki bazowej, odpowiedzialnej za przeniesienie ryzyka stopy procentowej danego instrumentu. Przykładem są kredyty długoterminowe, które są obciążane premią płynnościową lub depozyty stabilne, które mogą generować korzyści płynnościowe (Skoglund, Chen 2015, s. 588–618). Co istotne, WST wspiera spełnianie wymogów regulacyjnych w zakresie płynności, jak LCR (*Liquidity Coverage Ratio*) oraz NSFR (*Net Stable Funding Ratio*), określonych w ramach Bazylei III. Autorzy Venkat i Baird (2016, s. 35–37) podkreślają, że w obliczu zmian regulacyjnych po kryzysie finansowym 2008 roku, nie należy przypisywać płynności kosztu zerowego, a zwiększone wymogi utrzymywania bufora płynnościowego nakładają na banki obowiązek alokowania kosztów płynności bezpośrednio do jednostek biznesowych. Według najlepszych praktyk, koszt ten powinien być naliczany indywidualnie dla produktu czy transakcji, aby móc uwzględnić różnice między segmentami klientów oraz liniami produktowymi.

Przykład tego mechanizmu dla strony pasywnej przedstawia się następująco. Jednostka biznesowa pozyskuje depozyt terminowy z terminem zapadalności na 1 rok, który przekazuje jednostce centralnej, przenosząc ryzyko i pozyskując rekompensatę w postaci stawki WST. Stopa transferowa odzwierciedla rynkową wartość depozytu o tym samym terminie oraz stabilność depozytu. W przypadku zgłoszonego przez jednostkę biznesową zapotrzebowania na płynność w celu udzielenia kredytu jednostka centralna dostarcza środki i obciąża jednostkę biznesową wewnętrzną stopą transferową. Stawka ta odzwierciedla rynkowy koszt finansowania długoterminowego.

Poprzez właściwe odwzorowanie kosztów płynności oraz ich integrację z systemem motywacyjnym banku możliwe jest promowanie zachowań zgodnych z celami regulacyjnymi, np. ograniczanie nadmiernej zależności od krótkoterminowego fi-

nansowania hurtowego. Mechanizm ten, zgodnie z wymogiem regulatora, powinien zachowywać zdolność adaptacji do warunków rynkowych, jak również profilu ryzyka instytucji. Wycenie WST podlegają wszystkie znaczące pozycje bilansu banku.

2. Ramy regulacyjne zielonego finansowania

Skala globalnych potrzeb finansowania zrównoważonego rozwoju do 2030 roku znacznie przewyższa dostępne zasoby kapitałowe, co podkreśla pilną konieczność zapewnienia odpowiedniego finansowania transformacji ekologicznej. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną wymaga znaczących nakładów inwestycyjnych, które sektor prywatny samodzielnie nie jest w stanie sfinansować, co sprawia, że przedsiębiorstwa muszą w coraz większym stopniu korzystać z finansowania bankowego.

Banki, dysponujące odpowiednim potencjałem kapitałowym, mogą odegrać kluczową rolę w finansowaniu zielonych inicjatyw. Jednak ich zdolność do angażowania się w projekty proekologiczne jest silnie uzależniona od stabilnego i przewidywalnego otoczenia regulacyjnego oraz instrumentów instytucjonalnych. Bowman (2010) wskazuje, że dobrowolne działania instytucji finansowych są niewystarczające w warunkach braku jasnych ram regulacyjnych i odpowiednich bodźców ekonomicznych. Wspólne inicjatywy sektora finansowego, obejmujące zarówno polityki publiczne, jak i działania banków komercyjnych, realizowane poprzez instrumenty polityki monetarnej, narzędzia makroostrożnościowe oraz finansowanie projektów niskoemisyjnych, zwiększają efektywność alokacji kapitału na cele środowiskowe. Równocześnie, jak podkreślają Kerr i Hu (2025), mobilizacja kapitału prywatnego wymaga wprowadzenia skutecznych mechanizmów cenowych, jak podatki węglowe czy systemy handlu emisjami, które poprawiają rentowność inwestycji niskoemisyjnych.

Wprowadzenie odpowiednich regulacji jest warunkiem przestawienia banków na działalność proekologiczną. Badania Bouattoura, Kalaia i Helaliego (2024) wskazują, że początkowe zwiększenie zaangażowania banków w kwestie środowiskowe może prowadzić do wzrostu kosztów operacyjnych i czasowego obniżenia stabilności finansowej. Jednak po osiągnięciu określonego progu efektywność działań klimatycznych zaczyna pozytywnie oddziaływać na odporność i długoterminową trwałość instytucji finansowych. W związku z tym integracja presji regulacyjnej, rynkowej i politycznej jest kluczowa, aby sektor bankowy mógł efektywnie wspierać transformację energetyczną przy zachowaniu stabilności makroekonomicznej (Monasterolo i in. 2024).

Rola banków w finansowaniu zielonej transformacji znajduje odzwierciedlenie w wynikach przedsiębiorstw. Badania Dai, He, Guo, Zheng i Zhang (2025) wykazały, że wprowadzenie w Chinach wytycznych dotyczących zielonego kredytowania (*Green Credit Guidelines*) istotnie poprawiło wyniki środowiskowe firm o wysokim poziomie zanieczyszczeń. Analiza metodą *difference-in-differences* wskazała, że średni wzrost oceny ESG w przedsiębiorstwach objętych programem wynosił od 2,3 do 3,7 punktu, co korelowało z istotną redukcją emisji gazów cieplarnianych. Mechanizmy transmisji

obejmowały zarówno ograniczenia dostępu do finansowania, jak i zachęty do innowacji, przy czym efektywność polityki była wyższa w przedsiębiorstwach państwowych, działających na konkurencyjnych rynkach oraz w rozwiniętych regionach.

Równolegle konieczne jest ujednolicenie definicji produktów finansowych wspierających zielony rozwój, aby były one jednoznacznie interpretowane przez wszystkie instytucje finansowe. Brak spójnych standardów utrudnia efektywną alokację kapitału i ogranicza potencjał finansowania transformacji niskoemisyjnej. W związku z tym niezbędne jest pogłębienie badań empirycznych oraz opracowanie ram instytucjonalnych zwiększających przejrzystość i wiarygodność zielonych instrumentów finansowych (Akomea-Frimpong, Adeabah, Ofosu, Tenakwah 2022).

Rosnąca świadomość społeczna w zakresie zmian klimatycznych zwiększa znaczenie czynników środowiskowych w ocenie instytucji finansowych przez klientów (Kurowski 2024, s. 84), którzy coraz częściej uwzględniają reputację banku, politykę zarządu oraz wyniki w zakresie ESG przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych i kredytowych.

Wszystkie z wymienionych zależności doprowadziły do ustalenia formalnych reguł w zakresie wdrożenia zasad zrównoważonego rozwoju i ich pochodnych, a te z kolei nie pozostawały bez wpływu na zarządzanie ryzykiem banku, w szczególności ryzyko płynności i ryzyko stopy procentowej, mające bezpośredni wpływ na kształtowanie polityki wewnętrznych stawek transferowych. Poniżej przedstawiono szczegóły najważniejszych aktów prawnych z ostatnich lat, regulujących aspekty środowiskowe oraz ich znaczenie dla wspomnianych ryzyk:

Tabela 1. Wpływ regulacji dotyczących ryzyka klimatycznego na ryzyko płynności, ryzyko stopy procentowej oraz mechanizm WST

Regulacja	Znaczenie
<i>Rozporządzenie (UE) 2019/2088 – SFDR (Sustainable Finance Disclosure Regulation)</i>	Integracja czynników klimatycznych w ramy standardowych ryzyk bankowych, w tym ryzyko płynności i ryzyko stopy procentowej.
<i>Taksonomia UE (Rozporządzenie (UE) 2020/852)</i>	Ustalenie kryteriów klasyfikacji aktywów jako zielone, przekładające się na kwotowania stawek WST ^{a)} .
<i>Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2021/2178</i>	Wpływ na klasyfikację aktywów jako zielone poprzez wprowadzenie wskaźnika GAR, przekładający się na kwotowania WST.
<i>Rozporządzenie (UE) 2024/1623 – CRR III</i>	Uwzględnienie ryzyka ESG, w tym kwestii środowiskowych w strategii i zarządzaniu ryzykiem w banku oraz wprowadzenie nowych zasad modelowania ryzyka rynkowego, mających wpływ na komponent bazowy WST, przenoszący ryzyko stopy procentowej. Aktualizacja wag ryzyka kredytowego w metodzie standardowej wpływająca na selektywność w udzielaniu kredytów. W celu odzwierciedlenia nowych wymogów banki mogą posłużyć się mechanizmem WST.

^{a)} Wpływ klasyfikacji aktywa jako zielone na kwotowania stawek FTP został wyjaśniony w p. 4. artykułu.
Źródło: opracowanie własne.

Rozporządzenie (UE) 2019/2088 (SFDR) stanowi jeden z pierwszych aktów prawnych Unii Europejskiej, systemowo regulujących obowiązki ujawnieniowe uczestników rynku finansowego w obszarze zrównoważonego rozwoju. Regulacja ta istotnie oddziałuje na profil ryzyka bankowego poprzez wymóg integracji ryzyk środowiskowych, społecznych i ładu korporacyjnego (ESG) z tradycyjnymi kategoriami ryzyka finansowego. SFDR nakłada obowiązek ujawniania sposobu uwzględniania ryzyka ESG w procesach decyzyjnych oraz transparentnego raportowania głównych niekorzystnych skutków decyzji inwestycyjnych w tym obszarze (art. 8–9, 19), co generuje implikacje dla ryzyka reputacyjnego instytucji finansowych, wpływając pośrednio na koszt finansowania hurtowego oraz profil ryzyka płynności banku. W konsekwencji regulacja ta uzasadnia konieczność uwzględniania ryzyka ESG, w tym środowiskowego w wewnętrznych mechanizmach transferu ryzyka i alokacji kosztów finansowania.

Kluczowym dokumentem dla wdrożenia zasad zrównoważonego rozwoju w strukturze instytucji finansowych jest przyjęta w 2020 roku *Taksonomia UE* (*Rozporządzenie (UE) 2020/852*). Wspomniany akt prawny nie stawia przed bankami obowiązku utrzymywania portfela zielonych aktywów, służy jedynie klasyfikacji. Wymóg *Taksonomii* w zakresie ujawniania udziału zrównoważonych inwestycji niesie za sobą powinność do przeprowadzenia odpowiedniej analizy płynnościowej, oceniającej możliwość upłynnienia danego aktywa, jak również wpływającej na składnik płynnościowy wewnętrznej stawki transferowej, uwzględniający koszt utrzymania odpowiedniego poziomu bufora płynności.

Dokumentem, odnoszącym się bezpośrednio do kształtu bilansu banków, jest *Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2021/2178*, wprowadzające wskaźnik GAR (*Green Asset Ratio*). Regulacja ma za zadanie położyć nacisk na przejrzystość ujawniania informacji oraz jasność klasyfikacji aktywów, co stanowi uzupełnienie zapisów *Taksonomii UE*. W odpowiedzi na ograniczenia wskaźnika GAR wprowadzono wskaźnik BTAR (*Rozporządzenie 575/2013*), obejmujący szerszy zakres aktywów spełniających kryteria zgodności z unijną taksonomią, co przyczynia się do korzystniejszej oceny instytucji kredytowych oraz ich działań adaptacyjnych ukierunkowanych na realizację celów środowiskowych Unii Europejskiej. Oba wskaźniki skłaniają banki do rewizji portfeli kredytowych oraz ukierunkowania biznesu w sposób, który pozwoli na osiągnięcie założonych celów w zakresie wspierania zrównoważonego rozwoju. Wsparciem dla angażowania linii biznesowych w banku w rozwój oferty zielonych aktywów jest mechanizm WST, który poprzez zastosowanie preferencyjnych stawek promuje kształtowanie struktury wewnętrznych cen transferowych, umożliwiając realizację strategii biznesowej zgodnej z wymaganiami regulatora.

Aktem prawnym, regulującym ujawnianie informacji na temat ryzyk związanych z ESG, jest *Rozporządzenie (UE) 2024/1623 – CRR III*. Dokument wprowadza obowiązki raportowe i zarządcze w zakresie ryzyk ESG, w szczególności potrzebę uwzględnienia ryzyka klimatycznego i środowiskowego w strategii i zarządzaniu standardowym ryzykiem w banku. Wprowadzone nowe ramy modelowania ryzyka

rynkowego wymagają przeprowadzenia testów wrażliwości na zmiany stóp procentowych, których efekty mogą zostać uwzględnione jako korekta komponentu bazowego WST, przenoszącego ryzyko stopy procentowej, penalizując produkty wysoce wrażliwe na zmiany stóp procentowych. Ze względu na znaczne zmiany regulacji w zakresie ryzyka kredytowego, jak i wymogów kapitałowych, banki muszą selektywnie podejść w udzielaniu kredytów, co z kolei zmusza do odpowiedniego dostosowania strategii wewnętrznych cen transferowych. Pojawia się również wymóg uwzględnienia ryzyka ESG w kalkulacji kapitału wewnętrznego, jak i ujmowania kwestii zrównoważonego rozwoju w badaniach odporności banku na długoterminowe skutki czynników ESG oraz w strategiach, systemach identyfikacji, pomiaru i identyfikowania ryzyka. Powyższe ma przełożenie zarówno na ryzyko płynności, jak i stopy procentowej, a także politykę wewnętrznych cen transferowych, kierujących działania biznesu w stronę finansów zrównoważonych.

Obecnie obowiązujące regulacje nie przewidują ustanowienia minimalnego udziału zielonych aktywów w portfelach banków ani nie określają wiążących celów w tym zakresie na kolejne lata, przy czym nie można wykluczyć wprowadzenia tego rodzaju wymogów regulacyjnych w przyszłości. Aktualny porządek regulacyjny w tym zakresie ma charakter ujawnieniowy i ramowy, polegający na klasyfikacji aktywów jako zielone, nakładaniu obowiązków ujawnieniowych oraz wzmacnianiu zarządzania ryzykiem ESG.

Jak dotąd, rozważano wprowadzenie zielonych preferencji kapitałowych (*green supporting factor*), które skutkowałyby niższymi wymogami kapitałowymi dla zielonych aktywów oraz przeciwnego mechanizmu – brązowych obciążeń kapitałowych dla aktywów wysokoemisyjnych. W raporcie EBA (EBA 2023a) nie zalecono wprowadzenia GSF, ani BPF (*brown penalising factor*). Głównym powodem uznania tej decyzji za przedwczesną jest brak dowodów empirycznych, potwierdzających wyższość zielonych aktywów nad inwestycjami wysokoemisyjnymi z punktu widzenia tradycyjnych ryzyk bankowych. Raport EBA podkreśla, że wymogi kapitałowe należy opierać na ryzyku, zastosowanie mechanizmu GSF mogłoby natomiast zaburzyć odpowiednią alokację kapitału.

3. Model zielonego mechanizmu wewnętrznych cen transferowych funduszy

Pomimo rosnącego zainteresowania aktywami klasyfikowanymi jako zielone, nadal brak jednoznacznych dowodów na to, że są one istotnie mniej narażone na tradycyjne ryzyka bankowe oraz, że charakteryzują się wyższym poziomem bezpieczeństwa. Analiza Baek i Kanga (2025) wskazuje, że zaangażowanie banków w praktyki proekologiczne, co do zasady, poprawia jakość portfela aktywów, zmniejszając udział kredytów zagrożonych i redukując ryzyko niewypłacalności klientów. Jednocześnie finansowanie zielonych i innowacyjnych projektów, które nie są jeszcze w pełni rozpoznane rynkowo, może zwiększać ryzyko kredytowe z powodu ogra-

niczonoj informacji o potencjalnej spłacalności. Autorzy podkreślają, że ostrożna ocena projektów i stopniowa alokacja środków pozwala minimalizować negatywne skutki dla jakości aktywów, jednocześnie wspierając rozwój zielonych inicjatyw. W efekcie odpowiednie zarządzanie ryzykiem wynikającym z czynników klimatycznych umożliwia bankom zarówno poprawę stabilności portfela kredytowego, jak i stopniowe finansowanie transformacji ekologicznej. Zarazem perspektywa zaostrzenia wymogów dotyczących zieloności aktywów staje się coraz bardziej realna. Zapowiedź zmian regulacyjnych, jak i wymagań w stosunku do banków, wprowadzana jest stopniowo poprzez, w pierwszej kolejności, obowiązki raportowe. Sektor bankowy przygotowuje się jednak na realne zmiany w postaci wymogu, niosącego za sobą określony próg procentowy, określający udział zielonych instrumentów w portfelach banków. W ramach możliwych do zaaplikowania rozwiązań w celu rozwinięcia oferty zielonych aktywów wymienia się następujące:

3.1. Upust stawki WST

Mechanizm polega na wprowadzeniu stałego upustu stawki WST, naliczanego jako korekta standardowej wewnętrznej stawki transferowej w postaci *adjustment*, zgodnie ze wzorem (1). Dostosowanie naliczane jest do wewnętrznej stawki transferowej dla produktów, spełniających kryteria zieloności, określone w regulacji *Taksonomia UE*. W pierwszym kroku transakcja objęta preferencyjnym traktowaniem otrzymuje standardową stawkę WST, która w kolejnym kroku jest pomniejszana o stałą wysokość upustu, zgodnie z poniższym:

$$WST_{green} = BASE + LIQ - 10 \text{ p.b.} \quad (2)$$

Wysokość korekty odzwierciedla niższy koszt pozyskania finansowania zielonego produktu, w postaci instrumentów zrównoważonego finansowania, w tym emisję obligacji zielonych, które charakteryzują się niższą rentownością wymaganą przez inwestorów w porównaniu z emisją tradycyjnych papierów dłużnych, co implikuje redukcję wydatków związanych z emisją po stronie banku. Różnica w koszcie zależy w głównej mierze od warunków rynkowych, a zjawisko zielonej premii zyskało już swoją nazwę – *greenium*. Analizy rynkowe wskazują, że *greenium* w Europie waha się między 2 a 10 punktów bazowych.

Powyższe potwierdza m.in. analiza przeprowadzona w 2022 roku przez *Climate Bonds Initiative*, której poddano 93 emisje zielonych obligacji o łącznej wartości nominalnej 93,3 mld USD. Stwierdzono, że cieszyły się one wyższym popytem oraz silniejszą kompresją spreadów niż emisje konwencjonalne. W walucie euro średnia kompresja spreadu wyniosła 18,2 p.b. wobec 16,4 p.b. w obligacjach zwykłych (neutralnych środowiskowo), a w dolarze odpowiednio: 29,1 p.b. wobec 22,6 p.b. Około 20% badanych emisji zostało wycenionych poniżej własnych krzywych rentowności, co oznacza wystąpienie *greenium*. Zielone obligacje charakteryzowały się też lepszą płynnością na rynku wtórnym i większym zainteresowaniem inwestorów. Wyniki wskazują, że mimo trudnych warunków makroekonomicznych zielo-

ny certyfikat zapewniał emitentom korzystniejsze warunki finansowania (Climate Bonds Initiative 2022).

Podobne wnioski niosą za sobą badania przedstawione w czasopiśmie „Economics and Finance” (2025) wskazujące, że zielone obligacje w Europie charakteryzują się niższą rentownością niż ich konwencjonalne odpowiedniki, a tzw. *greenium* waha się w przedziale od 3 do 15 punktów bazowych. Oznacza to, że emitenci zielonych papierów dłużnych mogą liczyć na nieco tańsze finansowanie, co potwierdza rosnące zainteresowanie inwestorów instrumentami zgodnymi z celami zrównoważonego rozwoju. W przypadku rynku chińskiego efekt ten jest mniej stabilny i trudniejszy do jednoznacznego uchwycenia, głównie z powodu mniejszej spójności standardów ESG oraz odmiennych warunków instytucjonalnych. Wyniki sugerują więc, że europejski rynek zielonych obligacji jest bardziej dojrzały i konsekwentnie oferuje premię w postaci niższego kosztu kapitału. Z kolei rynek chiński wymaga dalszej standaryzacji, aby *greenium* mogło odgrywać podobną rolę jak w Europie (Silva, Blankson 2025). W obu przypadkach niższy koszt pozyskania finansowania pozwala na wprowadzeniu upustu stawki WST, dającego przestrzeń do obniżenia oprocentowania kredytów finansujących projekty zrównoważone środowiskowo.

3.2. Dodatkowy koszt za ryzyko klimatyczne

Ryzyko klimatyczne, postrzegane jako zagrożenie, dzieli się na dwa komponenty, spośród których wyróżnia się ryzyko transformacji działalności gospodarczej oraz ryzyko fizyczne w postaci klęsk żywiołowych. Możliwość wystąpienia każdego ze wspomnianych powoduje zwiększone prawdopodobieństwo niewypłacalności (*defaultu*) klienta, a to z kolei niesie za sobą ryzyko kredytowe. Wyniki badania Liu, Cao, Dong, Wu (2025) pokazują, że wyższe ryzyko ESG kredytobiorców, związane z działalnością wysokoemisyjną, bądź niedopatrzieniami w zakresie ładu korporacyjnego oraz kwestii społecznych, prowadzi do wzrostu kosztów finansowania ponoszonych przez banki, co negatywnie wpływa na rentowność portfela kredytowego. Zidentyfikowany efekt sugeruje, że niedostateczne zarządzanie ryzykiem ESG, w tym klimatycznym, przez klientów zwiększa ekspozycję banków na potencjalne straty finansowe.

Analogicznie możliwe jest zastosowanie dodatkowego obciążenia dla kredytów finansujących wysokoemisyjne gałęzie gospodarki, np.:

$$FTP_{brown} = BASE + LIQ + 17,5 \text{ p.b.}^1 \quad (3)$$

Wysoka ekspozycja na ryzyko klimatyczne wiąże się z dodatkowymi rezerwami na pokrycie ewentualnych strat. Wprowadzony dodatkowy koszt penalizujący reprezentuje ekonomiczny koszt pozyskania dodatkowego kapitału, wynikający z redukcji dostępnej wartości kapitału spowodowanej utworzeniem rezerw. Koszt takiego ryzyka może zostać przeniesiony na linię biznesową w postaci dodatkowego obciąż-

¹ Wysokość marży penalizującej wyjaśniona w dalszej części artykułu.

żenia transakcji, zgodnie ze wzorem (3). W przypadku aktywów, charakteryzujących się podwyższonym ryzykiem regulacyjnym lub klimatycznym (np. ryzykiem wycofania w związku z realizacją polityki zeroemisyjnej), instytucja finansowa może dokonać korekty parametrów ryzyka w modelu szacowania oczekiwanej straty kredytowej (*Expected Credit Loss, ECL*) (Iwanicz-Drozdowska 2024, s. 74–82).

Przykład:

EAD (*exposure at default*) – ekspozycja w momencie niewypłacalności – w tym przypadku będzie to kwota kredytu w wys. 10 mln PLN.

PD (*probability of default*) – prawdopodobieństwo niewypłacalności – w przypadku standardowego kredytu wynosi 1% (EBA 2023b, s. 16–18), w przypadku kredytu obciążonego ryzykiem klimatycznym i regulacyjnym 5% (EC 2024, s. 5).

LGD (*loss given default*) – strata w przypadku niewypłacalności – dla standardowego kredytu 10%, w przypadku kredytu wysokoemisyjnego – 25% (Pozdyshev, Lobanov, Ilinsky 2025, s. 29) – mniejsza wartość rezydualna aktywów, ryzyko osierocenia, wpływ ryzyka fizycznego.

Wyliczenie rezerwy następuje zgodnie ze wzorem:

$$ECL = PD \cdot LGD \cdot EAD \quad (4)$$

Wówczas dla kredytu w wys. 10 mln PLN, obciążonego ryzykiem klimatycznym wysokość rezerwy wynosi:

$$ECL = 0,05 \cdot 0,25 \cdot 10\,000\,000 = 125\,000$$

Udzielając kredytu, charakteryzującego się zwiększonym ryzykiem klimatycznym, bank zobowiązany jest zawiązać rezerwę wysokości 0,125 mln PLN. W przytoczonym przykładzie wysokość rezerwy stanowi 1,25% wysokości kredytu. Wobec kosztu kapitału w wys. 14% (Bank.pl 2025), dodatkowy narzut FTP, biorący pod uwagę poziom zawiązywanej rezerwy oraz koszt pozyskania kapitału na pokrycie rezerwy, wynosi:

$$0,0125 \cdot 14\% = 0,175\% = 17,5 \text{ p.b.}$$

Opisany powyżej system wspiera realizację celów ESG oraz dekarbonizację, ponadto tworzy mierzalny bodziec dla biznesu, mający na celu zwiększenie udziału zielonych aktywów w bilansie banku. Jednocześnie rozwiązanie to niesie za sobą ryzyko nadużyć w postaci *greenwashingu*, a w rezultacie subwencjonowania zielonych produktów bez realnego wpływu na zrównoważony rozwój. Kwestią do rozważenia pozostają kryteria, według których należałoby klasyfikować produkty, bądź przedsiębiorstwa jako wysokoemisyjne.

Kolejnym aspektem zielonego WST, wartym podkreślenia, jest możliwość różnicowania kosztu finansowania w zależności od lokalizacji geograficznej klienta. Klienci prowadzący działalność na terenach narażonych na fizyczne skutki zmian klimatycznych (np. powódzie, susze, pożary) mogą otrzymać wyższy koszt WST z tytułu wzrostu ryzyka fizycznego. W ten sposób banki wewnętrznie integrują potencjalne

przyszłe straty wynikające z materializacji zdarzeń klimatycznych, których prawdopodobieństwo i skala rosną w związku z postępującym globalnym ociepleniem. W praktyce może to prowadzić do wzrostu kosztu kredytowania takich klientów, a w skrajnych przypadkach – do ograniczenia dostępności finansowania. Niewłaściwa kalibracja tego mechanizmu może jednak spowodować tzw. efekt wykluczenia kredytowego w regionach wysokiego ryzyka, co rodzi pytania o rolę instytucji finansowych w procesie sprawiedliwej transformacji. Zaletą tego podejścia jest przypisanie odpowiedzialności za podejmowane decyzje linii biznesowej, co sprzyja pogłębionej analizie działalności. Rozwiązanie to jednocześnie wymaga zastosowania zaawansowanych narzędzi analitycznych oraz opracowania modeli ryzyka klimatycznego.

3.3. Zielone krzywe płynności

Rozwiązanie polegające na zastosowaniu zielonych krzywych płynności jest rozwinięciem propozycji opisanej w pkt. 1 *Upust stawki FTP*. Wprowadzenie odrębnych krzywych uwzględnia zróżnicowanie premii środowiskowej w zależności od terminu zapadalności instrumentów. W praktyce emisje zielonych obligacji o dłuższym horyzoncie mogą charakteryzować się innym poziomem *greenium* niż papiery krótkoterminowe, co wynika z odmiennych profili ryzyka, płynności oraz popytu inwestorów instytucjonalnych. Potwierdza to badanie Bianchini, Giannozzi, Roggi (2024), wskazując, że występowanie premii za zieloność jest zróżnicowane w zależności od terminu zapadalności papierów dłużnych. Autorzy wskazali, że efekt ten jest bardziej wyraźny w przypadku obligacji o krótszym tenorze, co sugeruje, że inwestorzy częściej preferują krótkoterminowe emisje ze względu na mniejsze ryzyko i większą przewidywalność efektów środowiskowych. Wraz z wydłużeniem okresu zapadalności intensywność *greenium* słabnie, a w długim segmencie rynku efekt ten traci istotność statystyczną. Wynika to prawdopodobnie z rosnącej niepewności dotyczącej trwałości projektów ekologicznych oraz standardów raportowania ESG w dłuższym horyzoncie czasowym. Tym samym popyt na obligacje zielone jest najwyższy w segmencie krótkich i średnich tenorów, podczas gdy w długim okresie inwestorzy wykazują większą ostrożność, co ogranicza skalę obserwowanych upustów cenowych.

Wyznaczenie wartości *greenium* dla poszczególnych tenorów pozwala na skonstruowanie krzywej płynności, która dla każdego tenoru jest obniżona względem standardowej krzywej o wartość odpowiadającą właściwej premii. Takie rozwiązanie pozwala na obniżenie kosztu WST, jednocześnie różnicując obniżkę w zależności od tenoru, na jaki zawierana jest transakcja.

Hu, Zhong i Cao (2022) wykazują, że wysokość *greenium* na chińskim rynku korporacyjnych obligacji zielonych zależy zarówno od daty zapadalności, jak i od jakości emitenta oraz jego ryzyka kredytowego. Znaczne upusty obserwowane są w przypadku obligacji przedsiębiorstw niepaństwowych, które charakteryzują się wyż-

szym ryzykiem, ale też większym zaangażowaniem w projekty o realnym wpływie środowiskowym. Popyt na zielone emisje jest kształtowany głównie przez inwestorów instytucjonalnych, kierujących się wymogami regulacyjnymi, ograniczoną podażą certyfikowanych instrumentów oraz rosnącą presją związaną z polityką zrównoważonego rozwoju. Wzmocnienie ram regulacyjnych po 2019 roku zwiększyło przejrzystość i wiarygodność rynku, co przełożyło się na wyższe *greenium* i większe zaufanie inwestorów do zielonych obligacji. Artykuł Löffler, Petreski i Stephan (2021) potwierdza, że premie w obligacjach zielonych nie są jednolite i różnią się w zależności od długości zapadalności papierów dłużnych. Podobnie jak w badaniu Hu, Zhong i Cao (2022), wyższy upust obserwuje się przede wszystkim w przypadku krótszych i średnich tenorów, podczas gdy obligacje długoterminowe wykazują mniejszą premię ekologiczną. Autorzy wskazują, że zróżnicowanie wynika z kombinacji ryzyka kredytowego emitenta, popytu inwestorów instytucjonalnych oraz przejrzystości i certyfikacji emisji, które zwiększają zaufanie do zielonych obligacji. Należy więc uznać, że tenor obligacji jest istotnym czynnikiem kształtującym wysokość *greenium*, przy czym krótsze papiery przyciągają większy popyt i generują wyraźniejszą premię.

Pozyskanie zielonego aktywa, jak i udowodnienie jego zieloności, wydaje się być procesem zawiłym i nie do końca jeszcze sformalizowanym. Niesie to za sobą przede wszystkim dodatkowe formalności oraz konieczność stosowania konkretnych rozwiązań formalnoprawnych. Kolejnym aspektem jest ryzyko nadużyć w tym obszarze, polegające na fałszowaniu certyfikatów zieloności oraz szeroko pojętego *greenwashingu*, co opisano w podsumowaniu niniejszego artykułu.

4. Wpływ zielonego WST na politykę cenową i strukturę bilansu

Wprowadzenie wewnętrznych cen transferowych, wspierających zrównoważony rozwój, jednoznacznie przekłada się na oprocentowanie proponowane klientom, a przez to również kształtuje strukturę bilansu. Wewnętrzna wycena aktywów, traktująca w preferencyjny sposób kredyty finansujące inwestycje opatrzone certyfikatem zieloności, prowadzi do obniżenia stawki WST, niezależnie od sposobu nanoszenia korekty obniżającej stawkę w postaci konkretnej wartości upustu, czy odpowiednio obniżonej krzywej płynności. Na oprocentowanie zewnętrzne składa się wewnętrzna stawka transferowa oraz marża biznesu, zgodnie z poniższym:

$$\text{Oprocentowanie zewnętrzne} = \text{WST} + \text{marża biznesu} \quad (5)$$

W przypadku obniżenia składnika WST, przy zachowanej marży biznesu na poziomie niezmiennym w stosunku do produktów neutralnych środowiskowo, oprocentowanie klientowskie spada, a to stanowi zachętę dla klientów do inwestycji niosących znamiona zieloności, jednocześnie nie obciążając jednostek biznesowych dostosowaniem marży do realizacji celów strategii, wspierającej cele klimatyczne. Dodatkowe obniżenie marży biznesu dla produktów wspierających działania proekologiczne będzie kolejnym bodźcem dla klientów do sięgania po takie produkty.

Analogicznie, w przypadku inwestycji wspierających działalność wysokoemisyjną, wyższa stawka WST, przy zachowaniu niezmiennego marży biznesu, będzie wpływała samoczynnie na decyzje klientów.

Rozwiązania te z całą pewnością prowadzą do ukierunkowania biznesu w stronę zrównoważonego rozwoju poprzez finansowanie inwestycji zrównoważonych środowiskowo. W przypadku inwestycji klientów detalicznych w zdecydowanej większości zaciągane kredyty będą pokrywały zakup, bądź modernizację nieruchomości, a więc aktywa, które zostały już rozpoznane i mają swoją historię. W przypadku inwestycji korporacyjnych istnieje prawdopodobieństwo, że finansowane inwestycje będą innowacjami, wspierającymi zrównoważony rozwój. Ograniczona długość historii kredytowej tego rodzaju aktywów oraz niewielka liczba udokumentowanych przypadków finansowania inwestycji, które w dłuższym horyzoncie mogą okazać się nieefektywne, mogą skutkować niewypłacalnością klienta, a aktywa mogą zostać zakwalifikowane do kategorii aktywów osieroconych. Taki scenariusz niesie za sobą ryzyko kredytowe, a to z kolei będzie wymagało tworzenia rezerw na pokrycie ewentualnych strat.

Zwracając się ku pozytywnym stronom wzrostu udziału zielonych aktywów w bilansach banków, pierwszym efektem będzie korzystny wpływ na ocenę ratingową banku dokonywaną przez zewnętrzne agencje ratingowe (*Moody's, S&P, Fitch*), które w swoich metodykach uwzględniają czynniki środowiskowe, społeczne i związane z łańcem korporacyjnym. Należy jednak podkreślić, że podstawowym celem oceny kredytowej pozostaje pomiar zdolności instytucji finansowej do obsługi zobowiązań oraz ocena ryzyka jej niewypłacalności. Czynniki ESG pełnią w tym procesie funkcję zmiennych uzupełniających, które mogą modyfikować profil ryzyka banku. Nie stanowią one zatem autonomicznej kategorii oceny, lecz są integrowane z tradycyjnymi analizami ryzyka kredytowego. Stewart (2025) pokazuje, że obecne metodologie oceny ESG różnią się między agencjami ratingowymi, co prowadzi do trudności w porównywaniu wyników i interpretacji ryzyka związanego z ESG. Autor podkreśla potrzebę ujednolicenia podejścia do ratingów ESG, aby zwiększyć przejrzystość i spójność informacji dla inwestorów i interesariuszy. Poniżej podano przykłady wpływu czynników ESG na oceny agencji ratingowych.

Agencja *S&P Global Ratings* do sierpnia 2023 roku publikowała wskaźniki *ESG Credit Indicators* (Segal 2023), które w formie opisowej oraz punktowej odzwierciedlały wpływ czynników ESG na ocenę kredytową. Teraz w miejsce punktowej skali, S&P kontynuuje publikację narracyjnych opisów wpływu czynników ESG na ocenę kredytową, uznając je za bardziej efektywne w przedstawianiu szczegółów i przejrzystości analizy kredytowej, nadal biorąc pod uwagę wysokość wskaźników w ocenie kredytowej instytucji. Równolegle udostępniane są raporty sektorowe i tematyczne poświęcone identyfikacji ryzyk ESG (S&P Global 2025).

Moody's wykorzystuje system *ESG Issuer Profile Scores* (IPS) oraz *ESG Credit Impact Scores* (CIS) (*Moody's Investors Service* 2021), które pozwalają określić, czy czynniki środowiskowe wywierają pozytywny, neutralny, czy negatywny wpływ na ocenę kredytową. Oznacza to, że działania wspierające ideę ESG mogą w określonych wa-

runkach przyczynić się zarówno do podwyższenia, jak i obniżenia ratingu. Ponadto, czynniki ESG nie są traktowane jako odrębny komponent oceny, lecz stanowią integralny element analizy kredytowej, ukierunkowanej na ocenę profilu ryzyka oraz ogólnej siły kredytowej banku.

Podobnie *Fitch Ratings* stosuje system *ESG Relevance Scores*², który pozwala określić, w jakim stopniu poszczególne czynniki ESG wpływają na końcową ocenę kredytową danego podmiotu. Punktacja ta, przyznawana w skali od 1 do 5, odzwierciedla istotność danego czynnika dla ratingu: wartość 1 oznacza brak znaczenia, natomiast 5 wskazuje na kluczowy wpływ. *ESG Relevance Scores* nie są traktowane jako niezależny element determinujący ocenę ratingową, lecz wskazują elementy, które w praktyce silnie oddziałują na ocenę kredytową. Przykładowo, uzyskanie przez czynnik związany z ładem korporacyjnym najwyższej wartości, wynikającej z niedostatecznego nadzoru lub nieefektywnego zarządzania ryzykiem, może istotnie obniżyć ocenę kredytową banku.

Każda obniżka oceny kredytowej przez agencję ratingową pociąga za sobą istotne konsekwencje. Pośród nich z całą pewnością można wymienić wyższe koszty finansowania, wynikające z wyższych premii za ryzyko, wymaganych przez kontrahentów i inwestorów w postaci wyższych rentowności obligacji. Kolejnym skutkiem są droższe kredyty międzybankowe, będące konsekwencją uznania banku za bardziej ryzykowny. Wymienione czynniki w połączeniu z pogorszeniem dostępu do finansowania hurtowego w postaci niskiego popytu na emitowane papiery dłużne, których jakość kredytowa może ulec pogorszeniu, w dalszej perspektywie mogą prowadzić do napięć płynnościowych. W kontekście niższej oceny ratingowej zmienia się postrzeganie banku nie tylko ze strony kontrahentów, ale także klientów banku, którzy mogą uznać bank za mniej stabilny i w efekcie zdecydować się na przeniesienie środków do innych instytucji. Obniżenie ratingu jest istotnym sygnałem o pogorszeniu sytuacji, który traktowany jest przez media, analityków i rynek jako ostrzeżenie. Jednocześnie publikacja Al Hashfi, Hanafi, Setiyono (2025) wskazuje, że umiarkowane zaangażowanie banków w praktyki ESG może prowadzić do zmniejszenia ryzyka kredytowego i poprawy stabilności finansowej. Jednakże nadmierne skupienie się na aspektach ESG, bez uwzględnienia innych czynników ryzyka, może prowadzić do negatywnych skutków, jak wzrost ryzyka kredytowego i spadek rentowności.

Wymienione powyżej konsekwencje prowadzą do wniosku o tym, że współczesny sektor bankowy stoi przed koniecznością adaptacji modeli zarządzania finansami do nowych wyzwań klimatycznych, regulacyjnych i reputacyjnych. Mechanizm wewnętrznych stawek transferowych, jako system rozliczeń wewnętrznych, stanowi kluczowy instrument kształtowania polityki cenowej banku. Z perspektywy struktury bilansu, zielony komponent stawki WST pełni funkcję kierującą alokację zasobów w stronę aktywów o niższym śladzie węglowym. W następstwie, preferencyjnie wyceniane aktywa stają się bardziej atrakcyjne z punktu widzenia marży wewnętrznej, co w konsekwencji prowadzi do wzrostu ich udziału w portfelu kre-

² (Za:) <https://www.sustainablefitch.com/products/esg-relevance-scores> (dostęp: 31.08.2025).

dytowym. Taka redystrybucja może jednak prowadzić do zmian w profilu ryzyka bilansu, zwłaszcza w sytuacji, gdy produkty uznane za zielone nie mają wystarczająco długiej historii kredytowej lub są zależne od niestabilnych regulacji środowiskowych. Z tego względu kluczowe staje się powiązanie polityki WST z procesami zarządzania ryzykiem ESG, w szczególności z aspektem klimatycznym, zarówno na poziomie kredytowym, jak i operacyjnym.

5. Wnioski dla zarządzania ryzykiem płynności i stopy procentowej

Implementacja wewnętrznych stawek transferowych, traktujących priorytetowo inwestycje zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju, generuje potencjalne korzyści, jak i ryzyka. Kluczowym wyzwaniem staje się zatem odpowiednia integracja czynników klimatycznych z działalnością bankową w sposób wzmacniający jej konkurencyjność i stabilność.

Biorąc pod uwagę implikacje dla ryzyka stopy procentowej, zaniżona stawka WST jest mylnym sygnałem dla biznesu, ponieważ nie odzwierciedla w pełni realnych kosztów, które ponosi bank w związku z finansowaniem określonego produktu. Taka praktyka może w długim okresie prowadzić do erozji marży odsetkowej i ograniczenia zdolności banku do generowania zysku netto, a przez to również odkładania kapitału niezbędnego do tworzenia buforów zarówno kapitałowych, jak i płynnościowych. Ponadto, niższy koszt wewnętrzny zachęca linię biznesową do większej ekspozycji na dany rodzaj produktu. W przypadku inwestycji OZE, które w większości mają charakter długoterminowy, przy jednoczesnym finansowaniu tego typu projektów krótkoterminowymi depozytami, pojawia się ryzyko niedopasowania terminów. Przy stałym oprocentowaniu powstaje *duration gap*, szczególnie niekorzystny w przypadku wzrostu stóp procentowych, jako że rosnący koszt finansowania krótkoterminowymi depozytami nie zostanie odpowiednio zbilansowany przychodami z długoterminowych kredytów. Koszt finansowania rośnie szybciej niż przychody, a to w konsekwencji prowadzi do spadku marży odsetkowej. W tym kontekście, chcąc zachować stabilność, dobrą praktyką jest emisja zielonych obligacji, przez co następuje dopasowanie zapadalności aktywów i wymagalności pasywów, co ogranicza ryzyko stopy procentowej oraz poprawia wskaźniki płynnościowe.

Scharakteryzowane rozwiązania sprzyjają zwiększeniu stabilności finansowania poprzez przyciąganie nowej grupy inwestorów zainteresowanych instrumentami zrównoważonymi. Ponadto, dywersyfikacja bazy pasywów z uwzględnieniem zielonych emisji pozwala ograniczyć zależność od tradycyjnych źródeł finansowania oraz zmniejszyć ryzyko nagłych zaburzeń płynności. Danisman i Tarazi (2024) pokazują, że banki o wyższych wynikach ESG wykazują większą skłonność do utrzymania lub zwiększania akcji kredytowej w okresach kryzysów finansowych, co sprzyja stabilizacji gospodarki. Autorzy podkreślają, że integracja zasad środowiskowych, społecznych i ładu korporacyjnego w strategii bankowej może pełnić funkcję stabilizatora w trudnych warunkach rynkowych. Co więcej, poprawa reputacji w zakresie praktyk ESG oraz potencjal-

na poprawa ratingów może zwiększać dostęp do finansowania hurtowego na bardziej korzystnych warunkach. Warto podkreślić, że zwiększony popyt daje szansę na niższe koszty przeprowadzenia emisji ze względu na tolerancję inwestorów w zakresie niższych rentowności emitowanych papierów wartościowych (Agnese, Giacomini 2023). Jednocześnie koncepcja ta wiąże się z określonymi zagrożeniami. Nadmierna koncentracja w zielonych źródłach finansowania może sprawić, że bank stanie się szczególnie podatny na zmiany nastrojów inwestorów wobec instrumentów ESG. W scenariuszu nagłego spadku zainteresowania zielonymi emisjami, czyli tzw. *ESG risk-off*, mogłoby dojść do poważnych zakłóceń w stabilności płynności.

W kontekście zarządzania aktywami i pasywami wdrożenie zielonego standardu do wewnętrznych stawek transferowych wymaga spójnej integracji z polityką zarządzania ryzykiem płynności i stopy procentowej. Modele WST powinny być regularnie aktualizowane w taki sposób, aby preferencje ESG nie prowadziły do pogorszenia takich kluczowych wskaźników regulacyjnych, jak LCR czy NSFR, ani do nadmiernego zwiększenia *duration gap*. Równie istotne jest uwzględnienie w testach warunków skrajnych specyficznych scenariuszy związanych z ryzykiem klimatycznym, co umożliwi ocenę odporności banku na potencjalne zaburzenia w segmencie zielonych instrumentów finansowych.

Mechanizm WST, wzbogacony komponentem odpowiadającym za wycenę ryzyka klimatycznego, może być narzędziem, które nie tylko wspiera realizację strategii zrównoważonego rozwoju, lecz także wzmacnia odporność instytucji finansowych na ryzyko płynności i ryzyko stopy procentowej. Jego skuteczność zależy jednak od właściwej kalibracji systemu cen transferowych, unikania nadmiernej koncentracji w zielonych źródłach finansowania oraz ścisłego powiązania z polityką ALM. W tym sensie zielony komponent WST nie jest wyłącznie narzędziem wspierającym transformację energetyczną, ale również instrumentem zarządzania ryzykiem, który wymaga świadomego i ostrożnego wdrożenia.

Mając na uwadze postępujące zmiany społeczne i klimatyczne, adaptacja idei zrównoważonego rozwoju w struktury bankowości, mimo że wciąż znajduje się na wczesnym etapie, wydaje się procesem nieuniknionym. W tym kontekście celem niniejszego artykułu było zbadanie możliwych kierunków wykorzystania mechanizmu wewnętrznych stawek transferowych (WST) w kształtowaniu struktury finansowania, sprzyjającej aktywom niskoemisyjnym. Badanie pozwoliło wskazać, że model WST, oprócz swojej tradycyjnej funkcji zarządzania ryzykiem stopy procentowej i płynności, może stanowić skuteczny instrument wspierania polityki cenowej banku, alokacji kapitału oraz długookresową strukturę bilansu zgodnie z założeniami zrównoważonego rozwoju.

Warunkiem koniecznym skutecznego wdrożenia środowiskowego komponentu WST jest istnienie spójnych i jednoznacznych ram regulacyjnych, które umożliwiają operacjonalizację czynników klimatycznych w obrębie standardowych kategorii ryzyka bankowego, a jednocześnie ograniczają ryzyko arbitrażu regulacyjnego. Odpowiednio zaprojektowany mechanizm WST może stać się istotnym bodźcem dla rozwoju oferty zielonych aktywów, wzmacniając motywacje banków do finansowa-

nia transformacji energetycznej, a w dłuższej perspektywie oddziałując zarówno na decyzje inwestycyjne klientów, jak i na realną gospodarkę. Dodatkową korzyścią jest potencjalna poprawa reputacji instytucji finansowych oraz ich postrzegania przez inwestorów, co może przełożyć się na obniżenie kosztu finansowania i zwiększenie stabilności źródeł kapitału.

Jednocześnie analiza praktyki ujawnia wyzwania związane z implementacją standardów środowiskowych do kwotowań wewnętrznych stawek transferowych. Do najważniejszych należą trudności z jednoznaczną klasyfikacją aktywów zielonych, ryzyko *greenwashingu* wynikające z niedoskonałych procesów certyfikacji, a także ograniczona dostępność danych historycznych i wiarygodnych miar ryzyka dla inwestycji niskoemisyjnych. W ocenie autorki banki znajdują się obecnie na wczesnym etapie integracji czynników ESG z kluczowymi procesami decyzyjnymi, dlatego też skuteczna transformacja modeli biznesowych powinna mieć charakter stopniowy i ewolucyjny, aby wspierać cele zrównoważonego rozwoju bez naruszania stabilności finansowej sektora bankowego.

Bibliografia

Agnese P., Giacomini E. (2023), *Bank's funding costs: Do ESG factors really matter?*, „Finance Research Letters”, vol. 51, 103437, ISSN 1544-6123, <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.103437>.

Akomea-Frimpong I., Adeabah D., Ofosu D., Tenakwah E.J. (2022), *A review of studies on green finance of banks, research gaps and future directions*, „Journal of Sustainable Finance & Investment”, vol. 12(4).

Al Hashfi R.U., Hanafi M.M., Setiyono B. (2025), *Too much doing good: An international evidence of ESG-risk nexus in banking industry*, „Sustainable Futures”, vol. 10, 101274, ISSN 2666-1888, <https://doi.org/10.1016/j.sfr.2025.101274>.

Baek S., Kang M. (2025), *Does ESG enhance asset quality and funding cost management in banking diversification?*, „Finance Research Letters”, vol. 73, 106542, ISSN 1544-6123, <https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.106542>.

Bank.pl (2025), *Trzy największe ryzyka dla polskich banków – relacja z konferencji „Zarządzanie ryzykiem i kapitałem w bankach 2025”*, <https://bank.pl/trzy-najwieksze-ryzyka-dla-polskich-bankow-relacja-z-konferencji-zarzadzanie-ryzykiem-i-kapitałem-w-bankach-2025> (dostęp: 11.09.2025).

Bianchini R., Giannozzi A., Roggi O. (2024), *Does greenium exist? A comparison between sovereign and corporate bonds*, „International Journal of Business and Management”, vol. 19(6), s. 251–261, <https://doi.org/10.5539/ijbm.v19n6p251>.

Bolognesi E., Burchi A., Goodell J. W., Paltrinieri A. (2025), *Stakeholders and regulatory pressure on ESG disclosure*, „International Review of Financial Analysis”, vol. 103, 104145, ISSN 1057-5219, <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2025.104145>.

Bouattour A., Kalai M., Helali K. (2024), *The non-linear relationship between ESG performance and bank stability in the digital era: new evidence from a regime-switching approach*, „Humanities and Social Sciences Communications”, 11, 1445, <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03876-8>.

Bowman M. (2010), *The role of the banking industry in facilitating climate change mitigation and the transition to a low-carbon global economy*, „Environment and Planning Law Journal”, vol. 27, s. 448, <https://ssrn.com/abstract=1762562>.

Cardenas V. (2024), *Managing financial climate risk in banking services: A review of current practices and the challenges ahead*, arXiv, <https://doi.org/10.48550/arXiv.2405.17682>.

Climate Bonds Initiative (2022), *Green bond pricing in the primary market: January–June 2022*, <https://www.climatebonds.net/files/documents/publications/Green-Bond-Pricing-in-the-Primary-Market-H1-2022.pdf>

Dai Q., He J., Guo Z. i in. (2025), *Green finance for sustainable development: Analyzing the effects of green credit on high-polluting firms' environmental performance*, „Humanities and Social Sciences Communications”, 12, 854, <https://doi.org/10.1057/s41599-025-05218-8>.

Danisman G.O., Tarazi A. (2024), *ESG activity and bank lending during financial crises*, „Journal of Financial Stability”, vol. 70, 101206, ISSN 1572-3089, <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2023.101206>.

Dermine J. (2012). *Fund Transfer Pricing for Deposits and Loans, Foundation and Advanced*. Insead.

EBA (2018). Wytoczne w sprawie zarządzania ryzykiem stopy procentowej z tytułu działalności zaliczanej do portfela bankowego (EBA/GL/2018/02). European Banking Authority.

EBA (2023a). Report on the role of environmental and social risks in the prudential framework. EBA/REP/2023/34. European Banking Authority. (Za:) <https://www.eba.europa.eu/publications-and-media/press-releases/eba-recommends-enhancements-pillar-1-framework-capture> (dostęp: 22.08.2025).

EBA (2023b). Summary report on the 2022 credit risk benchmarking exercise (EBA/REP/2023/09), https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/document_library/Publications/Reports/2023/Credit%20and%20Market%20risk%20benchmarking/1052677/EBA%20Report%20results%20from%20the%202022%20Credit%20Risk%20Benchmarking%20Exercise.pdf (dostęp: 22.08.2025).

EC (2024). Report from the commission on the monitoring of climate-related risk to financial stability, European Commission, Brussels 2024.

(Za:) https://finance.ec.europa.eu/document/download/9e2c0695-9da6-4b09-ae43-78729fc7609e_en?filename=240701-climate-risks-report_en.pdf (dostęp: 22.08.2025).

Elliot V. (2018), *Funds transfer pricing in Swedish savings banks: An exploratory survey*, „Scandinavian Journal of Management”, vol. 34, nr 3, s. 289–302, ISSN 0956-5221, <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2018.06.006>.

Fitch Ratings ESG Relevance Scores, <https://www.sustainablefitch.com/products/esg-relevance-scores> (dostęp: 11.09.2025).

Hu X., Zhong A., Cao Y. (2022), *Greenium in the Chinese corporate bond market*, Emerging Markets Review, vol. 53, 100946, ISSN 1566-0141, <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2022.100946>.

Iwanicz-Drozdowska M. (red. nauk.) (2024). *Zarządzanie ryzykiem bankowym*. Wolters Kluwer, Warszawa.

Kerr S., Hu X. (2025), *Filling the climate finance gap: holistic approaches to mobilise private finance in developing economies*, npj Climate Action, 4, 16, <https://doi.org/10.1038/s44168-025-00220-x>

KNF (2015). *Rekomendacja P dotycząca zarządzania ryzykiem płynności finansowej banków*.

Korzeb Z., Niedziółka P., Szpilko D., Pietro F. (2024), *ESG and climate-related risks versus traditional risks in commercial banking: A bibliometric and thematic review*, „Future Business Journal”, vol. 10(1), 106, <https://doi.org/10.1186/s43093-024-00392-8>

KPMG (2016), *Fund Transfer Pricing*, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/rs/pdf/2018/01/rs-Fund-Transfer-Pricing.pdf>

Kurowski Ł. (2024). *Ryzyko klimatyczne w sektorze bankowym*. SGH, Warszawa.

Li X., Lu T., Lin J.-H. (2022), *Bank interest margin and green lending policy under sunflower management*, *Sustainability*, 14(14), 8643, <https://doi.org/10.3390/su14148643>.

Liu Y., Cao Y., Dong Y., Wu Z. (2025), *How do borrower ESG performance and risks matter to banks?*, *The British Accounting Review*, 101767, ISSN 0890-8389, <https://doi.org/10.1016/j.bar.2025.101767>.

Löffler K.U., Petreski A., Stephan A. (2021), *Drivers of green bond issuance and new evidence on the “greenium”*, „Eurasian Economic Review”, vol. 11(1).

Lubińska B. (2020). *Asset Liability Management Optimisation: A Practitioner's Guide to Balance Sheet Management and Remodelling*. Wiley.

Ludwig S. (2023), *Embedding ESG into the bank's management approach: Extension of the balance sheet approach to a value creation ESG desk*, Risk Management, <https://informaconnect.com/embedding-esg-into-the-banks-management-approach-extension-of-the-balance-sheet-approach-to-a-value-creation-esg-desk>.

Monasterolo I., Mandel A., Battiston S. i in. (2024), *The role of green financial sector initiatives in the low-carbon transition: A theory of change*, „Global Environmental Change”, vol. 89, 102915.

Moody's Investors Service (2021), *General Principles for Assessing Environmental, Social and Governance Risks Methodology*, <https://ma.moody's.com/rs/961-KCJ-308/images/Rating%20Methodologies...pdf>

Parlament Europejski (2019). Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2088 z dnia 27 listopada 2019 r. w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych (Dz. Urz. UE L 117/1 z dnia 27 listopada 2019 r.).

Parlament Europejski (2020). Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje. (Dz. Urz. UE L 198/13 z dnia 18 czerwca 2020 r.).

Parlament Europejski (2021). Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2021/2178 z dnia 6 lipca 2021 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 przez sprecyzowanie treści i prezentacji informacji dotyczących zrównoważonej środowiskowo działalności gospodarczej, które mają być ujawniane przez przedsiębiorstwa podlegające art. 19a lub 29a dyrektywy 2013/34/UE, oraz określenie metody spełnienia tego obowiązku ujawniania informacji. (Dz. Urz. UE L 443/9 z dnia 6 lipca 2021 r.).

Parlament Europejski (2023). Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1114 z dnia 31 maja 2023 r. w sprawie rynków kryptoaktywów oraz zmiany rozporządzeń (UE) nr 1093/2010 i (UE) nr 1095/2010 oraz dyrektyw 2013/36/UE i (UE) 2019/1937. (Dz. Urz. UE L 150/40 z dnia 31 maja 2023 r.).

Parlament Europejski (2013). Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012. (Dz. Urz. UE L 176/1 z dnia 26 czerwca 2013 r.).

Pozdyshev V., Lobanov A., Ilinsky K. (2025), *Incorporating physical climate risks into banks' credit risk models*, BIS Working Papers, nr 1274, Monetary and Economic Department, <https://www.bis.org/publ/work1274.pdf>

Reddy M. (2021), *How banks are using ESG data to price green financing*, Corporate Compliance Insights, <https://www.corporatecomplianceinsights.com/financial-product-fund-transfer-pricing-climate-change>

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1623 z dnia 31 maja 2024 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 575/2013 w odniesieniu do wymogów dotyczących ryzyka kredytowego, ryzyka korekty wyceny kredytowej, ryzyka operacyjnego, ryzyka rynkowego i dolnego progu produkcji.

Sanchez Carrera E. J., Giombini G., Calcagnini G. (2025), *Bank lending policies and green transition*, „Structural Change and Economic Dynamics”, vol. 74, s. 619–629, ISSN 0954-349X, <https://doi.org/10.1016/j.strueco.2025.04.006>.

Segal M. (2023), *S&P removes ESG indicators from credit rating reports*, ESG Today, <https://www.esgtoday.com/sp-removes-esg-indicators-from-credit-rating-reports>

Silva A., Blankson G. (2025), *The green bond and sustainable finance market. The green bond premium: Evidence from the European corporate bond market and Chinese market*, Economics and Finance, [https://doi.org/10.51586/2754-6209.2025.13.2\(105\)](https://doi.org/10.51586/2754-6209.2025.13.2(105)).

Skoglund J., Chen W. (2015). *Financial Risk Management: Applications in Market, Credit, Asset and Liability Management and Firmwide Risk*. Wiley.

Sutrisno S., Widarjono A., Hakim A. (2024), *The role of green credit in bank profitability and stability: A case study on green banking in Indonesia*, Risks, 12(12), 198, <https://doi.org/10.3390/risks12120198>.

Stewart R. (2025), *Towards a better understanding of ESG ratings*, „Journal of Sustainable Finance & Investment”, vol. 15(3), s. 624–643, <https://doi.org/10.1080/20430795.2025.2479538>.

S&P Global (2025), *ESG Scores: Methodology*, https://portal.s1.spglobal.com/survey/documents/spglobal_esg_scores_methodology.pdf (dostęp: 22.08.2025).

Venkat S., Baird S. (2016). *Liquidity Risk Management: A practitioner's Perspective*. Wiley.

Patryk Król*

ORCID: 0000-0003-4079-8849

patkro12@gmail.com

Analiza bibliometryczna phishingu

Streszczenie

Cel badania: Artykuł przedstawia kompleksową analizę bibliometryczną literatury naukowej dotyczącej phishingu, ze szczególnym uwzględnieniem sektora bankowego i finansowego, mającą na celu identyfikację kluczowych trendów badawczych, wpływowych autorów oraz perspektywicznych kierunków rozwoju w latach 2003–2024.

Metodologia: Badanie wykorzystuje narzędzie bibliometrix oraz dane z bazy Web of Science obejmujące 4245 dokumentów z 2355 źródeł. Analiza charakteryzuje się roczną stopą wzrostu publikacji wynoszącą 16,35% przy średniej liczbie cytowań 13,73 na dokument. Korpus zawiera publikacje 11 755 autorów z 91 018 referencjami, odzwierciedlając multidyscyplinarny charakter badanej dziedziny.

Wyniki: IEEE Access dominuje z 135 publikacjami, podczas gdy Computers & Security zajmuje drugą pozycję ze 104 publikacjami. Carnegie Mellon University przewodzi wśród instytucji z 75 publikacjami. Analiza ujawnia ewolucję od tradycyjnych metod obrony (2006–2015) w kierunku sztucznej inteligencji i technologii blockchain (2020–2024). Najczęściej cytowanymi publikacjami są prace Jagatic i in. (2007) – 540 cytowań oraz Anderson (2006) – 385 cytowań. Identyfikacja dwóch głównych klastrów tematycznych wskazuje na dychotomię między badaniami nad bezpieczeństwem a metodami wykrywania opartymi na modelowaniu.

Wnioski: Badania nad phishingiem w sektorze finansowym charakteryzują się intensywnym rozwojem z przesunięciem paradygmatu w kierunku personalizowanych systemów wykrywania wykorzystujących uczenie maszynowe. Przyszłe kierunki obejmują interdyscyplinarne badania łączące aspekty techniczne z behawioralnymi oraz zastosowanie technologii blockchain w systemach weryfikacji tożsamości.

Słowa kluczowe: phishing, phishingcyberbezpieczeństwo, sektor bankowy, analiza bibliometryczna, uczenie maszynowe, blockchain, bezpieczeństwo finansowe

Kody JEL: G21, G28, O33, C80

* Patryk Król – Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.

Bibliometric Analysis of Phishing

Abstract

Purpose: This article presents a comprehensive bibliometric analysis of scientific literature on phishing with particular emphasis on the banking and financial sector, aiming to identify key research trends, influential authors, and prospective development directions in the period 2003–2024.

Methodology: The study employs the bibliometrix tool and Web of Science database data comprising 4,245 documents from 2,355 sources. The analysis is characterized by an annual publication growth rate of 16.35% with an average of 13.73 citations per document. The corpus contains publications by 11,755 authors with 91,018 references, reflecting the multidisciplinary nature of the research field.

Results: IEEE Access dominates with 135 publications, while Computers & Security ranks second with 104 publications. Carnegie Mellon University leads among institutions with 75 publications. The analysis reveals evolution from traditional defense methods (2006–2015) toward artificial intelligence and blockchain technologies (2020–2024). The most frequently cited publications are works by Jagatic et al. (2007) – 540 citations and Anderson (2006) – 385 citations. Identification of two main thematic clusters indicates a dichotomy between security research and detection methods based on modeling.

Conclusions: Phishing research in the financial sector is characterized by intensive development with a paradigm shift toward personalized detection systems utilizing machine learning. Future directions include interdisciplinary research combining technical with behavioral aspects and application of blockchain technology in identity verification systems.

Keywords: phishing, cybersecurity, banking sector, bibliometric analysis, machine learning, learningblockchain, financial security

JEL Codes: G21, G28, O33, C80

Wstęp

Phishing jako forma cyberprzestępstwa stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla współczesnej gospodarki cyfrowej, w tym sektora finansowego, a zwłaszcza bankowego (Zhuo i in. 2023). Ataki phishingowe, z wykorzystywaniem technik inżynierii społecznej w celu wyłudzenia poufnych informacji, jak dane uwierzytelniające czy informacje finansowe, przybierają coraz bardziej wyrafinowane formy i stanowią istotne wyzwanie dla bezpieczeństwa instytucji finansowych (Yuspin i in. 2024; Mwavali 2024).

W ostatnich latach obserwuje się zarówno gwałtowny wzrost liczby ataków phishingowych, jak i ich zaawansowania technologicznego, co pociąga za sobą z jednej strony przeciwdziałania instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo obrotu elektronicznego, jak i osób badających tę problematykę (Do i in. 2022). Według Villanueva i in. (2024) najnowszych danych, od 2018 r. ataki phishingowe wzrosły o 46%, a sektor finansowy ponosi średniorocznie straty w wysokości 3,66 milio-

na dolarów (Villanueva, Sebastian, Dextre 2024). Dane statystyczne wskazują, że około 1,2% wszystkich otrzymywanych wiadomości e-mail to próby phishingu, co przekłada się na 3,4 miliarda phishingowych wiadomości e-mail dziennie, przy czym szacuje się, że jeden na 4200 e-maili stanowi próbę ataku phishingowego (Bhatt i in. 2024).

Ze względu na wysoką wartość transakcji w obrocie elektronicznym sektor finansowy jest szczególnie narażony na skutki ataków phishingowych (Nwafor i in. 2024). Instytucje finansowe muszą borykać się nie tylko z tradycyjnymi, ale także z nowymi formami phishingu, jak: spear phishing, vishing czy ataki wykorzystujące sztuczną inteligencję (Król 2024). Rozwój komunikacji elektronicznej od czasów pandemii COVID-19 dodatkowo zintensyfikował te zagrożenia, przyczyniając się do prawie dwukrotnego wzrostu cyberataków skierowanych przeciwko instytucjom finansowym (Abdajabar, Idbeaa 2024).

Od stosunkowo niedawna analiza bibliometryczna stanowi popularne narzędzie analizy zakresu i struktury badań naukowych w określonej dziedzinie (Donthu i in. 2021). W kontekście badań nad phishingiem tego typu analiza pozwala na systematyczne mapowanie badań, identyfikację kształtujących się trendów, popularnych autorów i instytucji. Zaś analiza metodologiczna takich wyników pozwala na określenie luk w dotychczasowej wiedzy (Mutlutürk i in. 2024). Takie analizy bibliometryczne znajdują zastosowanie także do badania phishingu w sektorze finansowym. Natomiast wyniki tych analiz ułatwiają określenie zarówno tego co zostało już zbadane, jak i wskazanie wyzwań związanych z phishingiem w tym sektorze.

Dotychczasowe badania bibliometryczne w obszarze cyberbezpieczeństwa koncentrowały się głównie na ogólnych aspektach zagrożeń (Perwej i in. 2021). Natomiast stosunkowo niewiele uwagi poświęcono szczegółowej analizie literatury dotyczącej phishingu w sektorze finansowym. Najnowsze analizy wskazują na wzrost zainteresowania badaczy czynnikami psychologicznymi wpływającymi na podatność na phishing, aspektami bezpieczeństwa komunikacji elektronicznej oraz integracją rozwiązań technologicznych z zachowaniami ludzi (Mutlutürk, Metin 2023). Ponadto rośnie znaczenie problematyki wykorzystania sztucznej inteligencji i w wykrywaniu i przeciwdziałaniu atakom phishingowym (Olowu i in. 2024).

Celem artykułu jest przeprowadzenie analizy bibliometrycznej literatury naukowej dotyczącej phishingu, ze szczególnym uwzględnieniem sektora finansowego. Analiza obejmuje identyfikację głównych trendów badawczych, mapowanie współpracy międzynarodowej i międzyinstytucjonalnej, określenie najbardziej popularnych publikacji i autorów oraz wskazanie perspektywicznych kierunków przyszłych badań. Zastosowanie zaawansowanych technik bibliometrycznych pozwala na opracowanie kompleksowego obrazu stanu wiedzy w tej dziedzinie oraz wskazanie obszarów wymagających dalszego pogłębienia badań naukowych. Oryginalność opracowania polega na ukierunkowaniu analiz literatury na sektor finansowy, podczas gdy dotychczasowe analizy bibliometryczne phishingu koncentrowały się w większości na ogólnych aspektach cyberbezpieczeństwa.

1. Metodyka badania i ilościowa charakterystyka analizowanych publikacji

W badaniu wykorzystano bibliometrię (Aria, Cuccurullo 2017) oraz dane z bazy Web of Science Core Collection, obejmujące 4245 dokumentów z lat 2003–2024, pochodzące z 2355 źródeł. Frazą wyszukiwania był „phishing”. Pozwoliło to na uwzględnienie interdyscyplinarnego przekroju opracowań dotyczących omawianego zagadnienia. Najczęściej cytowane publikacje dotyczące dyscyplin ekonomia i finanse zostały omówione w osobnym fragmencie. Utworzona baza danych odzwierciedla dynamiczny wzrost publikacji z roczną stopą wynoszącą 16,35%, co wskazuje na intensywny rozwój badanej dyscypliny. Średni wiek badanych publikacji wynosi 6,45 lat, łączna liczba referencji 91 018, przy średniej liczbie cytowań na dokument wynoszącej 13,73, co można interpretować jako znaczący wpływ publikacji na środowisko naukowe.

Analiza zawartości dokumentów ujawnia bogactwo wykorzystywanej terminologii naukowej, zidentyfikowano bowiem 1349 słów kluczowych (Keywords Plus) oraz 7975 słów kluczowych autorskich (Author's Keywords). Ta różnorodność terminologiczna odzwierciedla m.in. multidyscyplinarny charakter badanych publikacji, a pośrednio także złożoność poruszanych zagadnień.

Analizą objęto publikacje 11 755 autorów, z których tylko 284 to autorzy publikacji jednoautorskich, co świadczy o wysokim poziomie współpracy autorów. Średnia liczba współautorów na dokument wynosi 3,71. A poziom internacjonalizacji współpracy w badanych dokumentach sięga co 21%.

W analizowanym zbiorze publikacji dominują materiały konferencyjne (2252 dokumenty, tj. 53,1% ogółu dokumentów), na drugim miejscu są artykuły naukowe (1735, tj. 40,9% całości rekordów) (korpusu). Pozostałe publikacje obejmują przeglądy literatury (94 dokumenty), recenzje książek (17), materiały edytorskie (26) oraz inne nieliczne pozycje. Struktura badanego zbioru dokumentów odzwierciedla ogólną strukturę publikacji we współczesnej nauce, z kapitalną rolą komunikacji konferencyjnej w popularyzacji wyników badań.

2. Wyniki analizy publikacji

Tabela 1 ilustruje liczbę publikacji naukowych dotyczących phishingu według dziesięciu tytułów czasopism naukowych dotyczących phishingu, stanowiąc kluczowy element analizy bibliometrycznej w tym obszarze badawczym.

Tabela 2 przedstawia zestawienie najaktywniejszych autorów publikacji naukowych dotyczących phishingu, uwzględniając całkowitą liczbę prac naukowych. Dane pozwalają zidentyfikować kluczowych naukowców kształtujących krajobraz badań nad phishingiem oraz skalę ich wkładu naukowego.

Tabela 1. Czasopisma naukowe z największą liczbą publikacji dotyczących phishingu indeksowanych w bazie WoS

Lp.	Czasopismo	Liczba publikacji
1.	IEEE Access	135
2.	Computers i Security	104
3.	International Journal of Advanced Computer Science and Applications	51
4.	Electronics	41
5.	Applied Sciences-Basel	34
6.	Expert Systems with Applications	30
7.	International Journal of Computer Science and Network Security	27
8.	Information and Computer Security	22
9.	Security and Communication Networks	22
10.	CMC-Computers Materials i Continua	21

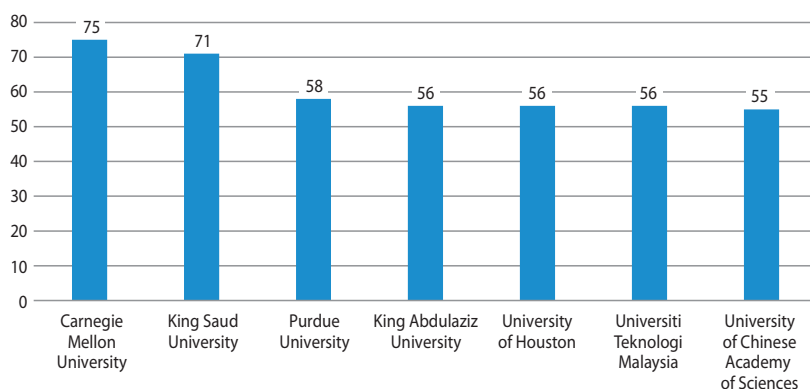
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy WoS, sporządzone za pomocą narzędzia bibliometrix.

Tabela 2. Autorzy z największą liczbą publikacji dotyczących phishingu indeksowanych w bazie WoS

Lp.	Autor	Liczba artykułów
1.	Jain Ankit Kumar	17
2.	Thabtah Fadi	17
3.	Rao Routhu Srinivasa	15
4.	Volkamer Melanie	15
5.	Moore Tyler	14
6.	Varshney Gaurav	14
7.	Allodi Luca	13
8.	Chiba Daiki	13
9.	Chiew Kang Leng	13
10.	Jourdan Guy-Vincent	13
11.	Verma Rakesh M	13
12.	Vishwanath Arun	13
13.	Wu Jiajing	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy WoS, sporządzone za pomocą narzędzia bibliometrix.

Rysunek 1. Afiliacje autorów według liczby publikacji dotyczących phishingu indeksowanych w bazie WoS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy WoS, sporządzone za pomocą narzędzia bibliometrix.

Rysunek 1 przedstawia liczbę publikacji naukowych dotyczących phishingu według afiliacji autorów w siedmiu instytucjach akademickich. Na czele sytuuje się Carnegie Mellon University wyprzedzając o cztery publikacje King Saud University. Pozostałe pięć instytucji ma podobną liczbę publikacji w zakresie od 58 do 55. Warto podkreślić, że z 55 publikacjami znalazł się Uniwersytet Chińskiej Akademii Nauk. Dane rysunku 1 wskazują na globalny charakter badań i publikacji nad phishingiem.

Analiza najczęściej cytowanych publikacji w obszarze badań nad phishingiem ujawnia kluczowe prace, które ukształtowały współczesne rozumienie tego zjawiska. Tabela 3 przedstawia 10 najczęściej cytowanych publikacji w ogólnym zbiorze literatury dotyczącej phishingu, bez rozróżnienia na kategorie tematyczne.

Jagatic i in. (2007) w swoim przełomowym artykule opublikowanym w „Communications of the ACM” zapoczątkowali badania nad social phishingiem. Dotyczyła ona koncepcji wykorzystania sieci społecznych w atakach phishingowych i stworzyła podwaliny pod określenie roli czynników społecznych na podatność osób użytkujących te sieci na ataki. Anderson i Moore (2006) w prestiżowym czasopiśmie „Science” przedstawili fundamentalne analizy ekonomiki bezpieczeństwa, które stały się podstawą do późniejszych badań nad ekonomicznymi aspektami cyberprzestępczości. Praca ta, z 385 cytowaniami WoS, oraz ponad 1100 cytowaniami Google Scholar, wpłynęła na rozwój interdyscyplinarnego podejścia do badań nad phishingiem, łączącego aspekty techniczne z ekonomicznymi. Sheng i in. (2010) w materiałach z konferencji CHI zaprezentowali znaczące badania nad czynnikami wpływającymi na podatność użytkowników na phishing, osiągając 366 cytowań. Ich badania przyczyniły się do lepszego zrozumienia psychologicznych prawidłowości wykorzystywanych przez cyberprzestępców. Xiang i in. (2011) w „ACM Transactions on Information and System Security” przedstawili innowacyjne podejście do wykrywania phishingu, które ma 321 cytowań. Ich metodologia stała się podstawą dla wielu późniejszych

systemów wykrywania ataków phishingowych. Istotna jest także praca Sahingoz i in. (2019) opublikowana w „Expert Systems with Applications”, która osiągnęła już 319 cytowań i najwyższą liczbę cytowań rocznie (45,57). Ta publikacja koncentruje się na zastosowaniu sztucznej inteligencji w wykrywaniu phishingu. Krombholz i in. (2015) w „Journal of Information Security and Applications” przeprowadzili kompleksową analizę ataków socjotechnicznych, która była cytowana 291 razy. Ich badania przyczyniły się zarówno do lepszego zrozumienia psychologicznych aspektów phishingu, jak i mechanizmów manipulacji używanych przez atakujących. Khonji i in. (2013) opublikowali w IEEE Communications Surveys i Tutorials ważny przegląd literatury dotyczący phishingu, który osiągnął 266 cytowań, systematyzujący wcześniejsze badania oraz określający kierunki przyszłych prac badawczych.

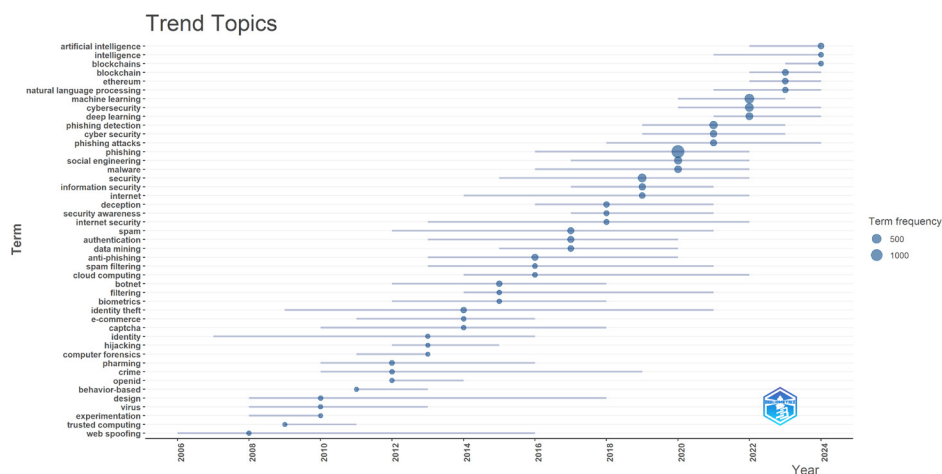
Tabela 3. Autorzy z najczęściej cytowanymi publikacjami dotyczącymi phishingu indeksowanych w bazie WoS

Autor i rok wydania	Czasopismo/Konferencja	Cytowania łącznie	Cytowania rocznie	Cytowania znormalizowane ^{a)}
Jagatic i in. (2007)	Communications of the ACM	540	28.42	16.63
Anderson i Moore (2006)	Science	385	19.25	17.25
Sheng i in. (2010)	CHI Conference Proceedings	366	22.88	10.67
Xiang i in. (2011)	ACM Transactions on Information and System Security	321	21.40	11.05
Sahingoz i in. (2019)	Expert Systems with Applications	319	45.57	17.67
Krombholz i in. (2015)	Journal of Information Security and Applications	291	26.45	19.54
Khonji i in. (2013)	IEEE Communications Surveys i Tutorials	266	20.46	16.64
Hong (2012)	Communications of the ACM	264	18.86	12.33
Grier i in. (2010)	ACM Conference on Computer and Communications Security	261	16.31	7.61
Egelman i in. (2008)	CHI Conference Proceedings	259	14.39	17.13

^{a)} Cytowania znormalizowane (*normalized citations*) to miara uwzględniająca wiek publikacji i średnią liczbę cytowań w danym roku, obliczana jako liczba cytowań podzielona przez średnią liczbę cytowań dla publikacji z tego samego roku. Wartość powyżej 1 wskazuje na ponadprzeciętny wpływ publikacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy WoS, sporządzone za pomocą narzędzia bibliometrix.

Rysunek 2. Trendy tematyczne w badaniach nad phishingiem, w latach 2006–2024, według słów kluczowych

Legenda: wielkość kół odzwierciedla liczbę publikacji zawierających dane słowo kluczowe w danym roku, a poziome linie pokazują okres występowania tematu w analizowanej literaturze.

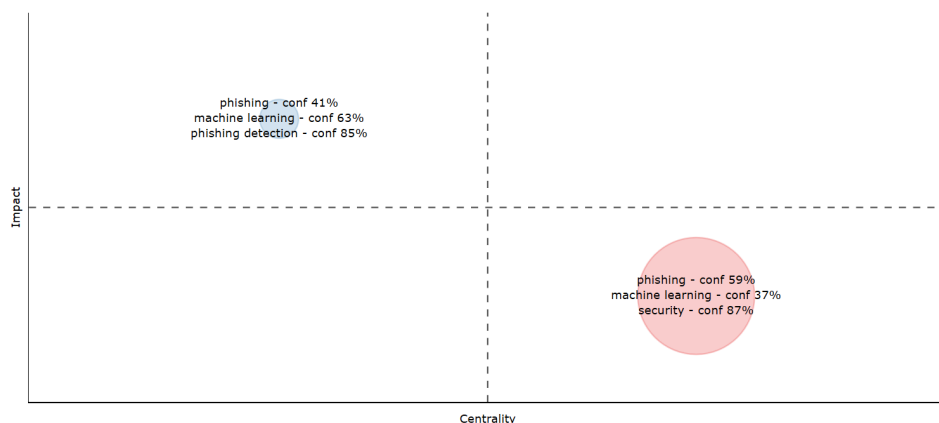
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy WoS, sporządzone za pomocą narzędzia bibliometrix.

Rysunek 2 zawiera zestaw pojęć wykorzystywanych w badaniach nad phishingiem w latach 2006–2024, ilustrując przejście od wczesnych zagadnień technicznych, jak web spoofing i trusted computing (2006–2009), poprzez rozwój metod wykrywania opartych na klasyfikacji bayesowskiej i analizie behawioralnej (2010–2015), aż po zastosowania uczenia maszynowego, sztucznej inteligencji, i technologii blockchain (2020–2024). Najczęściej występującym terminem jest „phishing” (1326 wystąpień), następnie „machine learning” (495 wystąpień) i „security” (436 wystąpień). Rysunek 2 symbolicznie ilustruje transformację paradygmatu badawczego od tradycyjnych metod obrony opartych na regułach i filtrach (spam filtering, anti-phishing) w latach 2013–2016, w kierunku zaawansowanych metod sztucznej inteligencji, przetwarzania języka naturalnego i deep learning w ostatnich latach (2021–2024), co oznacza m.in. rosnące znaczenie automatyzacji i inteligentnych systemów w walce z phishingiem. Szczególnie zauważalny jest wzrost zainteresowania technologiami blockchain i ethereum od 2022 roku, sugerując adaptację nowych podejść do bezpieczeństwa cybernetycznego w kontekście zdecentralizowanych systemów finansowych.

Warto zauważyć, że najbardziej produktywni autorzy (tabela 2) nie pokrywają się z autorami najczęściej cytowanych publikacji (tabela 3). Zjawisko to może wynikać z kilku powodów. Po pierwsze, autorzy najczęściej cytowanych prac często publikowali w pionierskim okresie badań (2006–2015), ustanawiając fundamenty dziedziny, podczas gdy autorzy najbardziej produktywni są aktywni w późniejszych latach, rozwijając istniejące koncepcje. Po drugie, przełomowe publikacje mogą mieć więk-

szy wpływ niż wiele prac o charakterze przyrostowym. Po trzecie, różnica ta może odzwierciedlać specjalizację tematyczną – najbardziej produktywni autorzy mogą koncentrować się na wąskich aspektach technicznych, podczas gdy najczęściej cytowane prace mają charakter interdyscyplinarny lub przeglądowy.

Rysunek 3. Klastry tematyczne dotyczące phishingu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy WoS, sporządzone za pomocą narzędzia bibliometrix.

Rysunek 3 zawiera klastry tematyczne (według Keywords Plus) utworzone na podstawie analizy pozycji literatury dotyczącej phishingu oraz ich sprzężenia przez wspólne cytowania. W ten sposób powstały dwa klastry badawcze o różnych poziomach centralności i wpływu. Klaster 1 (różowy), utworzony na podstawie 137 dokumentów, koncentruje się wokół zagadnień „security”, „attacks” i „classification” z poziomami pewności odpowiednio: 79,2%, 62,5% i 59,1%, osiągając centralność 0,401 i wpływ lokalny 7,542. Parametry te wskazują na jego fundamentalną rolę w badaniach nad bezpieczeństwem i klasyfikacją ataków phishingowych. Klaster 2 (niebieski), utworzony na podstawie 113 dokumentów, skupia badania wokół „features”, „model” i „websites” z wyższymi poziomami pewności (88,9%, 57,1%, 86,7%) oraz nieznacznie wyższą centralnością (0,399), a także większym wpływem lokalnym (8,411). Wskazuje to koncentrację na modelowaniu i analizie cech technicznych stron internetowych. Uzyskany podział badanych dokumentów na dwa klastry oznacza dychotomię w badaniach nad phishingiem. A mianowicie podejście skupione na analizie zagrożeń bezpieczeństwa oraz podejście skupione na technicznych metodach wykrywania opartych na cechach i modelowaniu. Przy czym drugi klaster cechuje silniejszy wpływ na rozwój badań w tym obszarze, pomimo mniejszej liczby publikacji. Z dużym prawdopodobieństwem wiąże się to z wyższym poziomem innowacyjności i cytowań w badaniach nad algorytmami wykrywania phishingu.

3. Charakterystyka najczęściej cytowanych publikacji dotyczących phishingu w ekonomii i finansach

Phishing jako zjawisko o naturze cyberprzestępczej ma istotne znaczenie dla bezpieczeństwa finansowego, a nawet stabilności sektora bankowego. Tezę tę uzasadnia przede wszystkim szacowana wysokość strat opiewająca na miliardy dolarów rocznie, a także podrywanie zaufania konsumentów do usług finansowych i obrotu w elektronicznych kanałach dystrybucji. W odróżnieniu od publikacji w tabeli 3 poniższy przegląd obejmuje 10 najczęściej cytowanych publikacji z bazy WoS tylko z kategorii „Economy & Business Finance”. co umożliwia pogłębioną analizę konsekwencji ekonomicznych i finansowych phishingu dla sektora bankowego.

Herley i Florêncio (2010) w pracy *Nobody Sells Gold for the Price of Silver: Dishonesty, Uncertainty and the Underground Economy* przeprowadzili analizę nielegalnej gospodarki cybernetycznej, szczególnie koncentrując się na rynkach IRC¹ oferujących skradzione tożsamości, zestawy phishingowe, botnety² i usługi związane z cyberprzestępczością. Autorzy udowodnili istnienie wyrafinowanych ‘podziemnych’ rynków charakteryzujących się wysokim poziomem specjalizacji i dojrzałości, z kompleksowym podziałem pracy i ofertą usług, co zrewolucjonizowało spojrzenie na ekonomiczne aspekty cyberprzestępczości. Praca ta była cytowana 62 razy i miała kapitalne znaczenie dla zrozumienia mechanizmów ekonomicznych napędzających ataki phishingowe. Hornuf i in. (2022) w badaniu „Initial coin offerings, information disclosure, and fraud” opublikowanym w „Small Business Economics” przeprowadzili kompleksową analizę oszustw w Initial Coin Offerings (ICO), dokumentując różne rodzaje oszustw i wykazując, że oszukańcze ICO są średnio znacznie większe niż przeciętne dla innych oszustw. Autorzy odkryli paradoks, zgodnie z którym emitenci ujawniający swój kod na GitHub³ są bardziej narażeni na ataki phishingowe i hakerskie, co wskazuje na ryzyko transparencji. Ta publikacja, cytowana 54 razy, wniosła kluczowy wkład w zrozumienie związku między ujawnianiem informacji a podatnością na cyberprzestępstwa w sektorze finansowym.

Shkarlet i in. (2018) w pracy *Determinants of the Financial Services Market Functioning in the Era of the Informational Economy Development* opublikowanej w „Baltic

¹ Rynek IRC nie istnieje jako rynek finansowy czy handlowy w klasycznym rozumieniu. IRC to przede wszystkim technologia komunikacyjna (ang. Internet Relay Chat), czyli sieć kanałów rozmów online. W Polsce funkcjonują różne sieci IRC, np. PIRC.PL, które można nazwać „rynkiem” w sensie społecznościowym jako miejsce i sposób wymiany informacji, kontaktów i usług. Działa w architekturze klient-serwer: użytkownik łączy się z serwerem IRC za pomocą programu-klienta, a rozmowy odbywają się na kanałach tematycznych. Kanały mogą być publiczne (otwarte dla wszystkich) lub prywatne (tylko dla zaproszonych).

² Botnety to sieci urządzeń (komputerów, smartfonów, serwerów czy sprzętu IoT) zainfekowanych złośliwym oprogramowaniem, które są zdalnie kontrolowane przez cyberprzestępców. Każde urządzenie w takiej sieci działa jak „bot” i wykonuje polecenia operatora bez wiedzy właściciela.

³ GitHub to największa na świecie platforma do współpracy nad kodem, oparta na systemie kontroli wersji Git. Umożliwia programistom przechowywanie projektów, śledzenie zmian, współpracę zespołową i publikowanie oprogramowania w modelu *open source* lub prywatnym.

Journal of Economic Studies” określili determinanty funkcjonowania rynku usług finansowych w erze rozwoju gospodarki informacyjnej. Autorzy wykazali obiektywne powiązania między systemami finansowymi a gospodarką narodową, podkreślając transformacyjny wpływ technologii informacyjnych na funkcjonowanie instytucji finansowych. Ta publikacja, cytowana 17 razy, dostarczyła teoretycznych ram dla zrozumienia wpływu digitalizacji na bezpieczeństwo sektora finansowego.

Bayl-Smith i in. (2020) w badaniu „Cue Utilization, Phishing Feature and Phishing Email Detection”, zaprezentowanym na 24th International Conference on Financial Cryptography and Data Security opracowali koncepcję wskazówek jako unikalnego predyktora wykrywania cech phishingu. Badanie przeprowadzone na 127 studentach psychologii wykazało znaczenie procesów kognitywnych w identyfikacji e-maili phishingowych. Ta praca, cytowana 12 razy, przyczyniła się do lepszego zrozumienia psychologicznych mechanizmów podatności na phishing w kontekście finansowym.

O’Leary (2019) w artykule *What Phishing E-mails Reveal: An Exploratory Analysis of Phishing Attempts Using Text Analysis* opublikowanym w „Journal of Information Systems” przeprowadził analizę tekstową e-maili phishingowych skierowanych przeciwko księgowym i firmom audytorskim. Porównując bazę danych wiadomości phishingowych z e-mailami Enron, autor wykazał statystycznie istotne różnice w wielu kategoriach zmiennych tekstowych. Ta publikacja, cytowana 11 razy, wygenerowała model phishingu jako «władzy» oparty na zmiennych: przyjaciel, osiągnięcie, pieniądze i praca, co stało się podstawą do późniejszych badań nad analizą tekstową w kontekście finansowym.

Bakarich i Baranek (2020) w studium przypadku „Something Phish-y is Going On Here: A Teaching Case on Business Email Compromise” opublikowanym w „Current Issues in Auditing” przeanalizowali przypadek amerykańskiej spółki publicznej, która padła ofiarą oszustwa nazwanego Business Email Compromise (BEC), w wyniku którego pracownik nieumyślnie przelał miliony dolarów na oszukańcze konta. Ta publikacja, cytowana 8 razy, dostarczyła cennych wniosków edukacyjnych dla sektora audytorskiego i finansowego dotyczących rosnącej prevalencji i skali tego typu oszustw korporacyjnych.

Das i in. (2020) w pracy *User-Centered Risk Communication for Safer Browsing* zaprezentowanej na 24th International Conference on Financial Cryptography and Data Security opracowali narzędzie zarządzania ryzykiem łączące spersonalizowane blokowanie, filtrowanie i alerty w pojedynczy system holistyczny. Autorzy wykorzystali proste metaforyczne ilustracje funkcjonujące zarówno jako komunikacja ryzyka, jak i kontrole ustawień przeglądarki. Ta publikacja, cytowana 7 razy, wniosła istotny wkład w rozwój user-centered podejścia do bezpieczeństwa finansowego online.

Taylor-Jackson i in. (2020) w opracowaniu *Incorporating Psychology into Cyber Security Education: A Pedagogical Approach* zaprezentowanym na 24th International Conference on Financial Cryptography and Data Security podkreślili rolę czynnika ludzkiego w cyberbezpieczeństwie. Autorzy wykazali, że wiele incydentów cyberbezpieczeństwa polega na skłonieniu celowo wybranych osób do wykonania określonych zachowań lub działań, jak np. otwarcie linku w e-mailu phishingowym. Ta publikacja,

cytowana 7 razy, przyczyniła się do rozwoju pedagogicznych podejść uwzględniających psychologię w edukacji cyberbezpieczeństwa finansowego.

Basu (2018) w pracy *Markets and Manipulation: Time for a Paradigm Shift?* opublikowanej w „Journal of Economic Literature” przedstawił przegląd rosnącego znaczenie w ekonomii ludzkich słabości emocjonalnych, przywiązania do norm społecznych oraz systematycznych irracjonalności, wpływających na podejmowanie decyzji rynkowych. Autor podkreślił, że istoty ludzkie są podatne na manipulację ze strony pozbawionych skrupułów agentów wykorzystujących marketing swoich usług lub towarów. Ta publikacja, cytowana 6 razy, dostarczyła ram poznawczych dla zrozumienia psychologicznych podstaw podatności na oszustwa finansowe.

Olifer i in. (2017) w badaniu „Controls-Based Approach for Evaluation of Information Security Standards Implementation Costs” opublikowanym w „Technological and Economic Development of Economy” przeprowadzili analizę kosztów implementacji standardów bezpieczeństwa informacji. Autorzy wykazali, że według analizy Price-waterhouseCoopers średni koszt pojedynczego naruszenia bezpieczeństwa informacji i ochrony danych wzrósł dwukrotnie w 2015 roku, a liczba organizacji zgłaszających poważne naruszenia wzrosła z 9% w 2015 roku do 17% w 2016 roku. Ta publikacja, cytowana 6 razy, dostarczyła fundamentalnych danych ekonomicznych dotyczących kosztów cyberprzestępczości dla sektora finansowego.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza bibliometryczna literatury naukowej dotyczącej phishingu, ze szczególnym uwzględnieniem sektora finansowego, charakteryzuje stan badań w nad tym zjawiskiem, wskazuje główne tendencje i kierunki rozwoju. Dynamika zainteresowania badawczego phishingiem, odzwierciedlona roczną stopą wzrostu publikacji wynoszącą 16,35%, potwierdza rosnące zagrożenie z jego strony dla bezpieczeństwa cybernetycznego instytucji finansowych oraz pilną potrzebę systematycznych badań naukowych (Donthu i in. 2021).

Ewolucja paradygmatów badawczych phishingu w latach 2003–2024 wskazuje na przejście od tradycyjnych podejść opartych na analizie technicznej i regułach w kierunku zaawansowanych metod wykorzystujących sztuczną inteligencję, uczenie maszynowe i przetwarzanie języka naturalnego. Od 2022 roku zauważalne jest intensywne zainteresowanie technologiami blockchain i ethereum, co sygnalizuje eksplorację nowych mechanizmów bezpieczeństwa w kontekście zdecentralizowanych systemów finansowych (Sahingoz i in. 2019; Das i in. 2020). Zamieszczanie licznych publikacji z tego obszaru w prestiżowych czasopismach, jak IEEE Access (135 publikacji) oraz Computers & Security (104 publikacje) wskazuje na istnienie uznanych platform publikacyjnych w dziedzinie badań nad phishingiem. Natomiast dominacja publikacji w formule open access odzwierciedla trend w upowszechnianiu wyników badań nad cyberbezpieczeństwem. Jednocześnie, globalny charakter współpracy badawczej, reprezentowany przez wiodące instytucje z Ameryki Pół-

nocnej, Azji i Bliskiego Wschodu podkreśla uniwersalny charakter zagrożeń phishingowych oraz potrzebę międzynarodowej koordynacji działań badawczych.

Analiza klastrow tematycznych ujawnia wyraźną dychotomię między badaniami skupionymi na analizie zagrożeń bezpieczeństwa a metodami technicznymi wykrywania opartymi na cechach i modelowaniu, przy czym drugi klaster wykazuje silniejszy wpływ na rozwój dziedziny, co sugeruje większą innowacyjność w obszarze algorytmów wykrywania phishingu.

Przegląd najczęściej cytowanych publikacji z zakresu phishingu z perspektywy ekonomiczno-finansowej wskazuje na fundamentalne znaczenie prac Herley i Florêncio (2010) dotyczących ekonomiki podziemnej gospodarki cybernetycznej oraz rosnące znaczenie badań nad ICO i cryptocurrency w kontekście oszustw finansowych (Hornuf i in. 2022). Identyfikacja luk badawczych wskazuje na potrzebę intensyfikacji badań w kilku kluczowych obszarach. Po pierwsze, niezbędne są interdyscyplinarne badania łączące aspekty techniczne z behawioralnymi, uwzględniające specyficzne charakterystyki użytkowników usług finansowych oraz kulturowe determinanty podatności na phishing. Po drugie, wymaga pogłębienia analiza długoterminowych skutków ekonomicznych ataków phishingowych dla stabilności sektora bankowego oraz efektywności różnych strategii inwestycyjnych w cyberbezpieczeństwo. Po trzecie, niezbędne są badania nad etyką zastosowania sztucznej inteligencji w wykrywaniu phishingu, szczególnie w kontekście ochrony prywatności klientów instytucji finansowych.

Przyszłe kierunki badań powinny koncentrować się na rozwoju personalizowanych systemów wykrywania phishingu wykorzystujących zaawansowane algorytmy uczenia maszynowego dostosowane do specyficznych profili ryzyka użytkowników usług bankowych. Szczególnie perspektywiczne wydają się badania nad zastosowaniem technologii blockchain w tworzeniu zdecentralizowanych systemów weryfikacji tożsamości oraz wykorzystaniem przetwarzania języka naturalnego do analizy semantycznej komunikacji phishingowej w czasie rzeczywistym. Implikacje praktyczne przeprowadzonej analizy wskazują na konieczność zintegrowanego podejścia do cyberbezpieczeństwa w instytucjach finansowych, łączącego zaawansowane rozwiązania technologiczne z systematyczną edukacją użytkowników oraz regularnymi ocenami podatności organizacyjnej. Rekomendacje dla praktyków obejmują inwestycje w wielowarstwowe systemy obrony, rozwój kultur bezpieczeństwa organizacyjnego oraz tworzenie mechanizmów współpracy międzynarodowej w zakresie wymiany informacji o zagrożeniach.

Niniejsza analiza bibliometryczna potwierdza, że badania nad phishingiem w sektorze finansowym znajdują się w fazie intensywnego rozwoju, charakteryzującej się rosnącym zaawansowaniem metodologicznym oraz integracją różnych dyscyplin naukowych. Przyszłość tej dziedziny będzie prawdopodobnie kształtowana przez postępy w sztucznej inteligencji, rozwoju technologii blockchain oraz rosnące znaczenie czynników behawioralnych w projektowaniu systemów cyberbezpieczeństwa, co wymaga kontynuacji systematycznych badań naukowych oraz ścisłej współpracy między środowiskiem akademickim a praktykami sektora finansowego.

Bibliografia

- Abdajabar A., Idbeaa, T. (2024). *Cybercrime's Threat to Financial Institutions During COVID-19*. AlQalam Journal of Medical and Applied Sciences, 46–52.
- Anderson R., Moore T. (2006). *The economics of information security*. Science, 314(5799), 610–613.
- Aria M., Cuccurullo C. (2017). *Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis*. „Journal of Informetrics”, 11(4), 959–975.
- Bakarich K.M., Baranek D. (2020). *Something phish-y is going on here: A teaching case on business email compromise*. „Current Issues in Auditing”, 14(1), A1–A9. <https://doi.org/10.2308/ciia-52706>
- Basu K. (2018). *Markets and manipulation: Time for a paradigm shift?* „Journal of Economic Literature”, 56(1), 185–205. <https://doi.org/10.1257/jel.20161410>
- Bayl-Smith P., Sturman D., Wiggins M. (2020). *Cue utilization, phishing feature and phishing email detection*, [w:] *Financial Cryptography and Data Security*, FC 2020 (s. 56–70). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-54455-3_5
- Bhatt P., Obaidat M.S., Dangwal G., Das A.K., Wazid M., Sadoun B. (2024). *Machine learning-based security mechanism for detecting phishing attacks*, [w:] *2024 International Conference on Communications, Computing, Cybersecurity, and Informatics (CCCI)* (s. 1–6). IEEE. <https://doi.org/10.1109/CCCI61916.2024.10736460>
- Das S., Abbott J., Gopavaram S., Blythe J., Camp L. J. (2020). *User-centered risk communication for safer browsing*, [w:] *International conference on financial cryptography and data security* (s. 18–35). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-54455-3_2
- Do N.Q., Selamat A., Krejcar O., Herrera-Viedma E., Fujita H. (2022). *Deep learning for phishing detection: Taxonomy, current challenges and future directions*. Ieee Access, 10, 36429–36463. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2022.3151903>
- Donthu N., Kumar S., Mukherjee D., Pandey N., Lim W.M. (2021). *How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines*. „Journal of business research”, 133, 285–296.
- Egelman S., Cranor L.F., Hong J. (2008). *You've been warned: An empirical study of the effectiveness of web browser phishing warnings*. Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems, 1065–1074.
- Grier C., Ballard L., Caballero J., Chachra N., Dietrich C.J., Levchenko K., ..., Voelker G.M. (2010). *Manufacturing compromise: The emergence of exploit-as-a-service*. Proceedings of the 17th ACM Conference on Computer and Communications Security, 821–832. <https://doi.org/10.1145/1866307.1866311>
- Herley C., Florêncio D. (2010). *Nobody sells gold for the price of silver: Dishonesty, uncertainty and the underground economy*, [w:] *Economics of Information Security and Privacy* (s. 33–53). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-6967-5_3
- Hong J. (2012). *The state of phishing attacks*. Communications of the ACM, 55(1), 74–81. <https://doi.org/10.1145/2063176.2063197>

Hornuf L., Kück T., Schwienbacher A. (2022). *Initial coin offerings, information disclosure, and fraud*. „Small Business Economics”, 58(4), 1741–1759. <https://doi.org/10.1007/s11187-021-00471-y>

Jagatic T.N., Johnson N.A., Jakobsson M., Menczer F. (2007). *Social phishing*. „Communications of the ACM”, 50(10), 94–100. <https://doi.org/10.1145/1290958.1290968>

Khonji M., Iraqi Y., Jones A. (2013). *Phishing detection: A literature survey*. IEEE Communications Surveys i Tutorials, 15(4), 2091–2121. <https://doi.org/10.1109/SURV.2013.032213.00009>

Król P. (2024). *Phishing jako zagrożenie dla bezpieczeństwa bankowości cyfrowej*. „Bezpieczny Bank”, 94(1), 25–42. <https://doi.org/10.26354/bb.2.1.94.2024>

Krombholz K., Hobel H., Huber M., Weippl E. (2015). *Advanced social engineering attacks*. „Journal of Information Security and Applications”, 22, 113–122. <https://doi.org/10.1016/j.jisa.2014.09.005>

Mutlutürk M., Metin B. (2023). *Mapping The Phishing Attacks Research Landscape: A Bibliometric Analysis And Taxonomy*. „J. Theor. Appl. Inf. Technol”, 101, 6758–6780.

Mutlutürk M., Wynn M., Metin B. (2024). *Phishing and the Human Factor: Insights from a Bibliometric Analysis*. „Information”, 15(10), 643. <https://doi.org/10.3390/info15100643>

Mwavali A. (2024). *Combating phishing in Kenya: A supervised learning model for enhanced email security in Kenyan financial institutions*. „International Journal of Technology and Systems”, 9(4), 23–36.

Nwafor K.C., Ikudabo A.O., Onyeje C.C., Ihenacho D.O.T. (2024). *Mitigating cybersecurity risks in financial institutions: The role of AI and data analytics*. „International Journal of Science and Research Archive”, 13(01), 2895–2910.

O’Leary D.E. (2019). *What phishing e-mails reveal: An exploratory analysis of phishing attempts using text analysis*. „Journal of Information Systems”, 33(3), 285–307. <https://doi.org/10.2308/isisys-52481>

Olifer D., Goranin N., Kaceniauskas A., Cenys A. (2017). *Controls-based approach for evaluation of information security standards implementation costs*. „Technological and Economic Development of Economy”, 23(1), 196–219. <https://doi.org/10.3846/20294913.2017.1280558>

Olowu O., Adeleye A.O., Omokanye A.O., Ajayi A.M., Adepoju A.O., Omole O.M., Chianumba E.C. (2024). *AI-driven fraud detection in banking: A systematic review of data science approaches to enhancing cybersecurity*. „Advanced Research and Review”, 21(2), 227–237.

Perwej Y., Abbas S.Q., Dixit J.P., Akhtar N., Jaiswal A.K. (2021). *A systematic literature review on the cyber security*. „International Journal of scientific research and management”, 9(12), 669–710.

Sahingoz O.K., Buber E., Demir O., Diri B. (2019). *Machine learning based phishing detection from URLs*. „Expert Systems with Applications”, 117, 345–357. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2018.09.029>

Sheng S., Holbrook M., Kumaraguru P., Cranor L.F., Downs J. (2010). *Who falls for phish? A demographic analysis of phishing susceptibility and effectiveness of interventions*. „Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems”, 373–382.

Shkarlet S., Dubyna M., Zhuk O. (2018). *Determinants of the financial services market functioning in the era of the informational economy development*. „Baltic Journal of Economic Studies”, 4(3), 349–357. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-349-357>

Taylor-Jackson J., McAlaney J., Ashenden D., Dale J. (2020). *Incorporating psychology into cyber security education: A pedagogical approach*, [w:] *Financial Cryptography and Data Security*, FC 2020 (s. 207–217). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-54455-3_15

Villanueva J., Sebastian J., Dextre J. (2024, July). *Web Portal Validation Model by Digital Signature and ISO 27002 to Reduce Private Credentials Theft for Phishing Attacks to Financial Sector Customers*, [w:] *2024 International Conference on Electrical, Computer and Energy Technologies (ICECET)* (s. 1–5). IEEE.

Xiang G., Hong J., Rose C.P., Cranor L. (2011). *CANTINA+: A feature-rich machine learning framework for detecting phishing web sites*. „ACM Transactions on Information and System Security”, 14(2), 1–28. <https://doi.org/10.1145/2019599.2019606>

Yuspin W., Putri A.O., Fauzie A., Pitaksantayothin J. (2024). *Digital Banking Security: Internet Phishing Attacks, Analysis and Prevention of Fraudulent Activities*. „International Journal of Safety & Security Engineering”, 14(6).

Zhuo S., Biddle R., Koh Y.S., Lottridge D., Russello G. (2023). *SoK: Human-centered phishing susceptibility*. „ACM Transactions on Privacy and Security”, 26(3), 1–27.

Cyprian Mrzygłód*
ORCID: 0009-0004-9684-5979
cyprianmrzyglod@gmail.com

Problematyka kredytowania kosztów składki ubezpieczeniowej przez bank występujący w roli agenta ubezpieczeniowego

Streszczenie

Celem niniejszego opracowania jest analiza problematyki kredytowania kosztów składki ubezpieczeniowej, w szczególności własnej prowizji, przez bank wchodzący w rolę agenta ubezpieczeniowego, w świetle przepisów ustawy o kredycie konsumenckim, reżimów ochronnych oraz ogólnych unormowań kodeksu cywilnego.

W artykule wykorzystuje się metodę dogmatyczno-prawną, opartą na interpretacji przepisów, przeglądzie orzecznictwa i stanowisk doktryny oraz analizie aktów soft law, w tym Rekomendacji U KNF.

Wyniki badań wskazują na dopuszczalność kredytowania wszelkich kosztów składki ubezpieczeniowej przez bank, jednak odmiennie stanowią w zakresie pobierania oprocentowania od finansowanej własnej prowizji. Zidentyfikowane zostają również obowiązki informacyjne banku jako pośrednika oraz sygnalizuje się możliwość objęcia kredytowania kosztów składki odrębnym stosunkiem zobowiązaniowym, gdy wynika to z celu kredytu i względów ochronnych.

Słowa kluczowe: *bancassurance*, kredytowane koszty kredytu, prowizja agenta ubezpieczeniowego, ochrona konsumenta, oprocentowanie

Kody JEL: G21, G22, K12, K22, K23

* Cyprian Mrzygłód – Uniwersytet Gdański.

The Legal aspects of financing insurance premium costs by a bank acting as an insurance intermediary

Abstract

The purpose of this study is to analyse the issue of financing insurance premium costs, in particular the bank's own commission when the bank acts as an insurance intermediary, in the light of the Consumer Credit Act, protective regulations and general provisions of the Civil Code.

The article applies the dogmatic-legal method, based on the interpretation of legal provisions, case law and scholarly view as well as selected soft-law instruments, including the KNF Recommendation U.

The findings confirm the admissibility of financing all insurance premium costs by the bank, while differentiating the assessment of charging interest on the financed commission. The study also identifies information duties of banks acting as intermediaries and signals that, where justified by the purpose of the credit and consumer protection, such financing may constitute a separate contractual relationship.

Keywords: bancassurance, financed credit costs, insurance agent commission, consumer protection, interest

JEL Codes: G21, G22, K12, K22, K23

Wstęp

Stały, dynamiczny wzrost zainteresowania ubezpieczeniami jako formą zabezpieczenia kredytu był już w przeszłości dostrzegany w literaturze (Szcukocka 2017, s. 153–154). Kolejne lata przynoszą konsekwentną kontynuację dotychczasowego trendu. Warto nadmienić, że 2023 roku liczba jedynie polis obejmujących ubezpieczenia kredytu i innych ryzyk finansowych oraz gwarancji ubezpieczeniowych wyniosła 3,84 mln – niemal trzykrotnie więcej niż w 2015 r., zaś kwota przypisanych składek brutto opiewała na ok. 2,45 mld zł (*Rocznik Statystyczny...* 2024, s. 600). Rośnie jednak cały rynek (*Rocznik Statystyczny...* 2024, s. 599–600), m.in. ubezpieczeń na życie, a to właśnie pozostałych, nieobjmujących ryzyk własnych banku, ubezpieczeń będzie dotyczyć niniejsza publikacja. W obliczu takiego rozwoju analiza zagadnień związanych z *bancassurance* zyskuje na społecznej doniosłości.

W zakreślonym obszarze zainteresowanie budzi sytuacja, gdy klient udaje się do banku po kredyt, bank jako zabezpieczenie wskazuje ubezpieczenie, w wyborze którego wchodzi w rolę pośrednika (agenta ubezpieczeniowego), a następnie proponuje kredytowanie kosztów ochrony ubezpieczeniowej. W tym przypadku kredytowanie kosztów ochrony ubezpieczeniowej kreuje złożoną konstrukcję, na mocy której bank jest uprawniony do swoistej kumulacji własnych zysków kosztem klienta. W ramach tych mechanizmów bank może, m.in. występując jako kredytodawca, pobierać prowizję, opłaty oraz odsetki od pokrytych przezeń kosztów własnej prowizji jako pośrednika ubezpieczeniowego (zawartych w wartości brutto składki ubezpieczeniowej). Rozwiązanie to budzi uzasadnione wątpliwości natury aksjologicznej, a w konse-

kwencji prawnej (Rogoziński 2024a, s. 309), w związku z czym należy je poddać ocenie w zakresie zgodności z regulacjami z obszaru ochrony konsumenta, w tym reżimu ustawy o kredycie konsumenckim, a także normy z art. 353(1) k.c.¹, kształtującej granice swobody umów oraz ogólne ograniczenia w kreowaniu stosunków prawnych dla uczestników obrotu gospodarczego, w szczególności w odniesieniu do natury zobowiązania kredytowego z art. 69 ust. 1. Prawa bankowego (p.b.)². Przedmiotem analiz w ramach niniejszego opracowania jest dopuszczalność zarówno wspomnianego mechanizmu, jak i oprocentowania kredytowanych kosztów ubezpieczeń dystrybuowanych przez samego kredytodawcę. W celu objęcia poszczególnych zagadnień jak najszerszym zakresem analizy doniosłych prawnie i praktycznie przypadków – będą one obejmowały we właściwym zakresie odwołania do unormowań ogólnych oraz obrotu konsumenckiego. Na potrzeby publikacji określenia *bank* i *kredytodawca* będą stosowane wymiennie i będą oznaczały wszystkie podmioty uprawnione do udzielania kredytu bankowego w rozumieniu art. 69 ust. 1 p.b.

1. Ubezpieczenie jako zabezpieczenie kredytu

Art. 93 ust. 1 p.b. umożliwia bankom, w celu zabezpieczenia wierzytelności wynikających z czynności bankowych³, żądanie zabezpieczenia przewidzianego w kodeksie cywilnym, prawie wekslowym lub zgodnie z przyjętymi zwyczajami obrotu krajowego lub międzynarodowego. Jako zabezpieczenie rozumie się sposób umocnienia wierzytelności bankowej (Kosiński 2013, art. 93, nb 1; Sikorski 2015, art. 93, nb 7), przede wszystkim jako zastępczego zaspokojenia wierzyciela, w razie wystąpienia niewypłacalności dłużnika (Sikorski 2015, art. 93, nb 6). Należy zgodzić się także z poglądem, iż rola zabezpieczenia jest szersza i powinna obejmować wszelkie instrumenty minimalizowania ryzyka wynikającego z działalności bankowej, w tym redukcji szans na wystąpienie niewypłacalności w przyszłości (Rogoziński 2019a, s. 48).

Niekwestionowaną zaletą umowy ubezpieczenia jako formy zabezpieczenia jest właśnie przeniesienie ryzyka na instytucję, co do zasady, wypłacalną. Ten rodzaj umocnienia wierzytelności ocenia się jako mający znaczące przewagi nad klasycznymi instytucjami pozostającymi w użyciu, jak hipoteka czy poręczenie. Wskazuje się, że hipoteka sama w sobie obarczona jest dodatkowymi ryzykami, jak niestabilność makroekonomiczna wpływająca na jej wartość (Rogoziński 2024a, s. 191) czy wystąpienie przesłanek uniemożliwiających dysponowaniem obciążoną nieruchomością, która jednocześnie determinuje sytuację finansową dłużnika (Rogoziński 2024a, s. 188). W odniesieniu do poręczenia podnosi się natomiast aspekt udzielania ich przez osoby będące w relacjach prawnych lub faktycznych z kredytobiorcą,

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1071).

² Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1646 z późn. zm.).

³ Zgodnie z literalną treścią przepisu, doktryna opowiada się – trafnie – za szerszym zakresem wierzytelności mogących zostać objętych zabezpieczeniem (zob. Kosiński 2013, art. 93, nb 2).

jak członkowie rodziny czy współpracownicy w ramach jednego zakładu pracy – co prowadzi do tego, że potencjalny czynnik niewypłacalności pierwotnego dłużnika może wywołać te same skutki wobec poręczyciela (Rogoziński 2024a, s. 44). W związku z faktem, że katalog rodzajów zabezpieczeń z art. 93 p.b. ma charakter otwarty (Sikorski 2015, art. 93, nb 11), w użyciu pojawiły się również ubezpieczenia, co zostało dostrzeżone także przez ustawodawcę w ramach regulacji dotyczących kredytu konsumenckiego⁴. Brak obarczenia tego instrumentu przywołanymi wcześniej ryzykami charakterystycznymi dla innych instytucji powoduje stały wzrost zainteresowania tą formą wśród banków.

Ze względu na ukształtowanie podmiotowe stosunku ubezpieczeniowego można rozpatrywać trzy rodzaje umów stosowanych w ramach zawierania kredytu bankowego (Maśniak 2015, s. 289–291):

- 1) Bank jako pośrednik ubezpieczeniowy – kredytodawca działa wówczas jako agent zakładu ubezpieczeniowego i podlega rygorom ustawy o dystrybucji ubezpieczeń. Pobiera również wynagrodzenie (provizję) za działalność agenta, który stanowi dodatkowe obciążenie finansowe dla klienta – także względem pozostałych rozwiązań – a wykraczające poza koszt składki ubezpieczeniowej *netto*⁵. Kredytobiorca zaś występuje jako ubezpieczający i ubezpieczony zarazem, w związku z czym korzysta z ochrony wynikającej z umowy.
- 2) Bank wchodzi w rolę zarówno ubezpieczającego, jak i ubezpieczonego – przedmiotem ubezpieczenia jest sama wierzytelność kredytowa, np. ubezpieczenia pomostowe, niskiego wkładu własnego oraz spłaty w całym okresie (Więcko 2019, s. 25). W tym wariantcie klient znajduje się poza stosunkiem ubezpieczenia, natomiast np. na podstawie umowy kredytu z kredytodawcą zobowiązany jest do refinansowania kosztów ubezpieczenia.
- 3) Bank występuje jako ubezpieczający na rachunek cudzy – klient przystępuje do ubezpieczenia, na ogół grupowego, opartego na konstrukcji z art. 808 k.c.

Bardzo znacząca jest różnica w sposobach realizacji własnego interesu przez klienta w każdym z przytoczonych kształtów. W pierwszej z nich, kredytobiorca może samodzielnie korzystać z uprawnień przysługujących mu z tytułu ochrony ubezpieczeniowej, ponieważ ochrona dotyczy jego dobra i jest on stroną umowy. Jedynym negatywnym aspektem z jego perspektywy jest konieczność zapłacenia wynagrodzenia banku za działalność pośrednika. Jest to skrajnie odmienna sytuacja od tej występującej w sytuacji umów, w których bank występuje jako ubezpieczający i ubezpieczony, gdzie – pomimo faktycznego finansowania przez kredytobiorcę ochrony ubezpieczeniowej – zakład ubezpieczeń może wystąpić wobec klienta ban-

⁴ Ustawa z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. Nr 100, poz. 1081 z późn. zm.); Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. z 2024 r. poz. 1497 z późn. zm.).

⁵ Składka ubezpieczeniowa *netto* rozumiana jest jako kwota odpowiadająca kosztowi rzeczywistej ochrony ubezpieczeniowej – przeznaczona na wydatki odszkodowawcze i z tytułu świadczeń ubezpieczeniowych, która wraz z kosztami działalności ubezpieczeniowej oraz wynagrodzeniami, jak prowizja pośrednika ubezpieczeniowego, stanowi składkę ubezpieczeniową *brutto* (Gmytrasiewicz 2005, *Składka ubezpieczeniowa*).

ku z roszczeniem regresowym. Taka praktyka wydaje się być akceptowana⁶ w świetle bieżącej oceny Komisji Nadzoru Finansowego wyrażonej w ramach Rekomendacji U dotyczącej dobrych praktyk w zakresie *bancassurance*, budzi jednak ona istotne wątpliwości aksjologiczne (Rogoziński 2024, s. 159). Unaoczniają się one szczególnie w relacjach z konsumentami, w ramach których podnoszona jest kwestia potencjalnej abuzywności tego typu postanowień w umowach kredytowych, przerzucając na klienta dodatkowy koszt, przy jednoczesnym braku jego świadomości o tym, że nie otrzymuje w ten sposób dodatkowej ochrony (Rogoziński 2023, s. 220–221). Wobec tego nie ulega wątpliwości, że z perspektywy kredytobiorcy najbardziej pożądaną metodą kształtowania stosunku ubezpieczeniowego jest ta, gdy to on korzysta z ochrony ubezpieczeniowej.

Kwestia związana z tymi różnicami została szeroko uregulowana już w ramach Rekomendacji U w 2014 r., a następnie, jeszcze dogłębniej, w znowelizowanej wersji z 2023 r. Już w pierwszej wersji Rekomendacji został zawarty obowiązek banków jako dystrybutorów ubezpieczeniowych do wskazywania klientom, czy występują w roli ubezpieczającego czy pośrednika ubezpieczeniowego⁷. W ramach nowej wersji Rekomendacji obowiązek ten został podtrzymany, jednak sformułowane zostały także kolejne, bardziej szczegółowe rekomendacje w tym obszarze. Do tej kategorii można zaliczyć między innymi – bardzo istotny w omawianej materii – nakaz uwzględnienia interesu klienta oraz wysokości wynagrodzenia pośrednika ubezpieczeniowego (będącego jednocześnie kredytodawcą) w relacji do kosztów ochrony ubezpieczeniowej⁸. Jest to, z całą pewnością, rezultat dostrzeżenia przez KNF problemu związanego z pobieraniem nadmiernych prowizji agenta ubezpieczeniowego, dostrzeżanym wcześniej także przez Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (EIOPA). Europejski regulator wystosował w 2022 r. ostrzeżenie, w którym zauważył, że: *znacząca część składki przeznaczana jest na wynagrodzenie banku*, tymczasem przeciętnie, jedynie poniżej 30% składki ma związek z kosztami świadczeń wobec klientów⁹. EIOPA dostrzegło także potencjał do powstawania: *znaczącego i szkodliwego konfliktu interesów i implementacji złych praktyk biznesowych w celu maksymalizacji zysków* oraz stwierdziło występowanie: *nieuzasadnionych kosztów wobec konsumentów i nieuczciwych praktyk cenowych*¹⁰. W tym kontekście zaktualizowana Rekomendacja U wydaje się być precyzyjną odpowiedzią na wnioski przedstawione przez EIOPA, gdyż właśnie

⁶ Co jednak nie przesądza o dopuszczalności takiego rozwiązania, szerzej o charakterze prawnym Rekomendacji KNF Maśniak 2015a, s. 7–9.

⁷ Rekomendacja U Komisji Nadzoru Finansowego dotycząca dobrych praktyk w zakresie *bancassurance*, Warszawa 2014, rekomendacja nr 19; Rekomendacja U Komisji Nadzoru Finansowego dotycząca dobrych praktyk w zakresie *bancassurance*, Warszawa 2023 (*Rekomendacja U 2023*), rekomendacja nr 11.

⁸ Rekomendacja U 2023, Rekomendacja nr 20.

⁹ EIOPA, ostrzeżenie z 30.08.2022 r., EIOPA-BoS-22/434, https://www.eiopa.europa.eu/system/files/2022-09/10.0_eiopa-bos-22-434-warning-to-insurers-and-banks-on-credit-protection-insurance.pdf (dostęp: 26.12.2024); analizował szerzej: Rogoziński 2024a.

¹⁰ *Ibidem*.

30% wyznacza jako minimalny udział przewidywanych kosztów odszkodowań i świadczeń w wysokości składki ubezpieczeniowej¹¹.

Niebagatelną rolę ma w tym przypadku właśnie scharakteryzowanie ubezpieczenia jako instrumentu zabezpieczenia wierzytelności kredytowych, wyłącznie w takim przypadku można bowiem uznać zawartą umowę ubezpieczenia jako instytucję wzmacniającą pozycję kredytodawcy w ramach już istniejącego stosunku z kredytobiorcą, co pozwala na przyjęcie odpowiedniej perspektywy w ramach dalszych rozważań. Oznacza to, że za błędne należałoby uznać traktowanie ubezpieczenia jako przedsięwzięcia, którego jedynym beneficjentem byłby wyłącznie klient, a pozostałoby bez skutku dla banku. Szczególnie biorąc pod uwagę, iż wynika to z uprawnienia banku do żądania ustanowienia takiego zabezpieczenia. Nabiera to doniosłości głównie w zakresie rozpatrywania celowości kredytowania kosztów ochrony ubezpieczeniowej.

2. Stosunek prawny wynikający z umowy kredytu

Największą doniosłość dla oceny dopuszczalności kredytowania kosztów ochrony ubezpieczeniowej związanych z pośrednictwem banku, w świetle art. 353¹ k.c., ma ustalenie zgodności takiego postanowienia umownego z ogólnym charakterem kredytu. Sprzeczność w tym zakresie, w związku z art. 58 k.c., prowadzi – na zasadach ogólnych – do bezwzględnej nieważności postanowienia umownego. W konsekwencji ustalenie właściwości konkretnego stosunku zobowiązaniowego powinno stanowić punkt wyjścia do rozstrzygnięcia o związaniu stron określonymi postanowieniami umownymi (Szczygieł 1997, s. 21). Nie budzi także najmniejszych wątpliwości fakt, że wszelkie – więc także spoza katalogu *essentialia negotii* – postanowienia umowy kredytu bankowego z art. 69 ust. 1 p. b., jako umowy pozakodeksowej, również muszą mieścić się w granicach swobody umów wyznaczone przez art. 353(1) k. c. (Gutowski 2022, art. 353¹, nb 66).

Dla ustalenia zgodności kredytowania kosztów prowizji banku (jako agenta ubezpieczeniowego) z naturą stosunku zobowiązaniowego umowy kredytu irrelevantny pozostanie istniejący w doktrynie spór w zakresie definicji kredytu czy nawet zdania na temat jej istnienia¹², przedmiotem rozważań będzie bowiem jedynie zobowiązanie z umowy kredytu wynikające z art. 69 ust. 1 p.b. W celu skutecznego zbadania charakteru umowy kredytu bankowego oraz oceny zgodności poszczególnych postanowień umownych z właściwością wynikającego z niej zobowiązania kredytowego konieczne jest zidentyfikowanie zarówno istotnych cech tej umowy, jak i natury samego zobowiązania. Umowa kredytu wiąże się po stronie banku ze zobowiązaniem do przekazania do dyspozycji kredytobiorcy sumy środków pieniężnych na ustalony cel, co odbywa się przez zapłatę środków, niezależnie od tego, czy odbywa się za pomocą znaków pieniężnych, pieniądza bankowego czy elektro-

¹¹ Rekomendacja U 2023, rekomendacja nr 20.2.

¹² Szerzej na temat definicji kredytu: Paxford 2013, art. 69, nb 2 i przywołane tam stanowiska.

nicznego (Tracz 2019, s. 109). Na kredytobiorcy natomiast ciąży obowiązek zwrotu otrzymanych środków pieniężnych oraz zapłaty wynagrodzenia na rzecz banku – to obligatoryjnie zawiera odsetki (oprocentowanie) oraz fakultatywnie prowizję (Tracz 2019, s. 110). Umowa kredytu bankowego ma charakter wzajemny (Tracz 2019, s. 107).¹³ W literaturze dostrzega się, że jedynie część z postanowień zawartych w art. 69 ust. 2 p.b. powinno się traktować jako *essentialia negotii* (Bączyk 2020, s. 588). Do postanowień przedmiotowo istotnych należy, zgodnie z szeroko występującym w doktrynie poglądem, cel kredytu (Molis 2005, art. 69, nb 14)¹⁴. To właśnie pojęcie ustalonego celu kredytu zdaje się mieć kluczowe znaczenie w obliczu dalszych rozważań, wszak wątpliwości nie budzą kwestie związane z samym przekazaniem kwoty środków pieniężnych ani jej zwrotem.

Ustawodawca nie wskazuje jasno, co może stanowić ustalony cel kredytu – w tym zakresie pozostawia dowolność samym stronom umowy (Molis 2005, art. 69, nb 14). Z tego względu wskazuje się również na jego różny stopień doprecyzowania – od najbardziej ogólnych, jak praktycznie jego pozbawione kredyty gotówkowe, po dalece uszczegółowione (Tracz 2007, s. 144).

Zgodzić się należy z poglądem, że swoboda pozostawiona bankowi oraz klientowi przy kształtowaniu przeznaczenia oddawanych do dyspozycji środków powoduje problemy związane z określeniem ram pojęciowych, w których zawiera się *ustalony cel kredytu*. Potraktowanie tego pojęcia jako pozbawionego granic spowodowałoby możliwość sprowadzenia go do absurdu sprzecznego z prawami obrotu społeczno-gospodarczego. Takie zjawisko mogłoby zostać osiągnięte między innymi poprzez postawienie, w ramach swojej oferty, przez bank wymogu skredytowania przyszłych odsetek kredytu, w rezultacie prowadząc jedynie do zwiększenia kwoty kredytu oraz oprocentowania, a więc także własnych zysków odsetkowych. Powinno to tym bardziej budzić sprzeciw, ponieważ takie działanie mogłoby być niejako iterowane nieograniczoną liczbę razy.

Ponadto ustawodawca także sam w sposób wyraźny ogranicza zakres możliwych celów kredytu, jak ma to miejsce w przypadku zakazu udzielania kredytów na zakup bankowych papierów wartościowych emitowanych przez kredytodawcę w art. 91 p.b. (Heropolitańska 2021, s. 378). Dostrzegana była także potencjalna negatywna ocena dopuszczalności finansowania za pomocą kredytu zobowiązań osoby trzeciej, w przypadku jej tożsamości podmiotowej z bankiem występującym w roli kredytodawcy (Rogoziński 2024a, s. 303). Z tych względów należy uznać, że pojęcie *celu kredytu* jest, w istocie – jak wskazuje doktryna (Tracz 2007, s. 144; Molis 2005, art 69, nb 14) – dowolne, natomiast jedynie w bardzo szerokich ramach, które tylko częściowo zostały wprost wskazane przez ustawodawcę. Punktem wyjścia do rozważań na temat zakresu pojęcia *celu kredytu* może być próba zidentyfikowania go przy kredytowaniu kosztów ochrony ubezpieczeniowej zawieranej za pośrednictwem banku jako agenta ubezpieczeniowego.

¹³ Odmiennie m.in. Dybowski, Pyrzyńska 2006, s. 249; Tanajewska 2019, s. 895.

¹⁴ Odmiennie m.in. Bączyk 2020, s. 609.

Dla ustalenia właściwego celu finansowania za wyznacznik można uznać ten przedstawiony we wniosku kredytowym. Ten bowiem musi zostać zawarty na podstawie art. 66 w zw. z art. 69 ust. 2 p.b., jest konstruowany w ramach wzoru przedstawionego przez dany bank (Heropolitańska 2021, s. 277 i 280) i stanowi wyraz woli klienta. Należałoby wobec powyższego ocenić, że w przypadku, gdy objęcie kredytobiorcy ochroną ubezpieczeniową wykracza poza zakres jego wniosku kredytowego i jest wynikiem wyłącznie żądania banku do ustanowienia zabezpieczenia powoduje powstanie odrębnego celu kredytu (Rogoziński 2019, s. 376–377). Uwzględnienie faktu, jakim jest związanie definicją ustawową umowy kredytu z przeznaczeniem środków, może powodować uznanie, że w rzeczywistości poprzez odrębność celów kredytu dochodzi do powstania dwóch osobnych zobowiązań kredytowych – jak wskazuje się w piśmiennictwie – na zasadność takiego rozwiązania wskazywałoby także zastosowanie wykładni systemowej oraz celowościowej uwzględniające pozostałe instytucje na rynku usług finansowych, w szczególności reżim u.k.k. (Rogoziński 2019, s. 377).

Objęcie kredytobiorców w ramach tego rodzaju zobowiązań dodatkową ochroną wpisywało się w dążenie w europejskim prawie rynku finansowego do jak najpełniejszego zaspokojenia potrzeb i oczekiwań konsumentów, co przekłada się też bezpośrednio na bezpieczeństwo rynku finansowego (Rutkowska-Tomaszewska 2013, s. 69, 84–85). W ujęciu praktycznym przemawia za tym także postulowana wariantowość finansowania składki ubezpieczeniowej, obejmująca także porównanie wysokości kosztu zdecydowania się na nie względem pokrycia jej samodzielnie – wówczas szczególnie przedstawienie tegoż finansowania jako dodatkowego zobowiązania zachowuje spójność (Rogoziński 2024, s. 61–62). Można także podjąć próbę wyrowadzenia argumentu logicznego, wedle którego różnego rodzaju pierwotne potrzeby materialne kredytobiorcy dosyć intuicyjnie stanowią zupełnie odrębną kategorię celu niż potrzeby wynikające z konieczności zaspokojenia żądań banku.

Rozstrzygnięcie powyższego problemu pozostaje jednak irrelevantne dla oceny, bardziej doniosłej kwestii, jaką jest dopuszczalność samego objęcia dodatkowym celem kredytu ochrony ubezpieczeniowej. Koszty ochrony ubezpieczeniową netto mogą każdorazowo stanowić odrębny przedmiot kredytu, co nie powinno budzić żadnych wątpliwości natury aksjologicznej ani prawnej. Uzasadniona bowiem z perspektywy obrotu społeczno-gospodarczego jest możliwość pokrycia dodatkowych zobowiązań spoczywających na kredytobiorcy za pomocą kredytowania potrzebnych na ten cel środków. Takiemu rozwiązaniu nie powinno stać na przeszkodzie umiejscowienie źródła zobowiązania w umowie kredytu – tak jak nie budzi wątpliwości częsta praktyka zaciągania kredytów na poczet spłaty innych zobowiązań kredytowych. Przeznaczenie to, nawet w przypadku refinansowania składek płaconych przez bank jako ubezpieczającego, nie mieści się także w ramach rozważań o potencjalnym braku dopuszczalności kredytowania zobowiązań kredytodawcy, gdyż, gdy obowiązek refinansowania kosztów składek przez kredytobiorcę wynika z zawartej umowy kredytu, to stanowi to jego własne zobowiązanie (Rogoziński 2024a, s. 303). Natomiast na pogłębioną analizę zasługuje kredytowanie kosztów związanych z wynagrodzeniem banku jako agenta ubezpieczeniowego.

Można odnieść wrażenie, że finansowanie prowizji banku jako pośrednika ubezpieczeniowego za pomocą udzielonego przezeń kredytu (w ramach finansowania składki ubezpieczeniowej brutto) nosi pewne znamiona podobieństwa z przytoczonym wcześniej przykładem finansowania przyszłych odsetek. Taki wniosek wydaje się być trafny, w związku z faktem, że zarówno odsetki, jak i prowizja agenta stanowią wynagrodzenie banku oraz są elementami kosztu kredytu¹⁵. Wobec tego należałoby uznać, że postanowienia obciążające klienta obowiązkiem zapłaty kosztów kredytu (prowizji, odsetek etc.) pokrywającego wynagrodzenie banku, naliczałyby je realnie od kapitału jedynie *rzekomo udostępnionego*. Przyjęcie tego rozumowania powodowałoby, że należałoby tego rodzaju postanowienia w całości zakwalifikować jako nieważne na podstawie art. 58 k.c. w zw. z 353(1) k.c. i art. 69 ust. 1 p.b. Wówczas uprawniona zdawałaby się teza, jakoby poza dopuszczalne przeznaczenie kredytu, i tym samym możliwość dyspozycji nim w tym zakresie, wykraczały koszty, które nie stanowią celu ekonomicznego kredytobiorcy, nie wynikają bowiem z przedstawionej uprzednio przez niego woli, a ich pierwotnym źródłem jest chęć zwiększenia zysków banku oraz jednocześnie prowadzą jedynie do osiągnięcia tego zysku poprzez narzucenie konkretnych mechanizmów klientowi. Dotyczyłoby to kosztu finansowanej prowizji banku (jako agenta ubezpieczeniowego), ponoszonego w ramach ubezpieczenia do zawieranego kredytu.

Ostatecznie wniosek ten nie może być zaakceptowany z uwagi na fakt, że kredytobiorca może z dowolnych przyczyn nie dysponować środkami pieniężnymi lub nie chce nimi dysponować, aby pokryć samodzielnie koszty prowizji agenta ubezpieczeniowego, analogicznie jak w sytuacji innych prowizji banku (Mędrzecka 2024, s. 184). Wówczas, uwzględniając powiązanie uzyskania tego zabezpieczenia z otrzymaniem kredytu¹⁶, na którym kredytobiorcy zależy, należy uznać, że także skredytowanie prowizji pośrednika ubezpieczeniowego – gdy nie chce opłacić jej samodzielnie – wpisuje się w jego interes i, co za tym idzie – w dopuszczalny cel kredytu. Warto nadmienić jednak, co wcześniej dostrzeżono, że sam cel uzyskania ubezpieczenia wciąż miałby odrębny charakter aniżeli główne przeznaczenie kredytu.

Dalsze wątpliwości może jednak budzić właśnie praktyka wobec klienta, polegająca na uzależnieniu zawarcia całości proponowanej umowy o kredyt bankowy od finansowania kosztów, m.in. prowizji banku jako agenta ubezpieczeniowego, w tym na gruncie ogólnej ochrony przewidzianej dla konsumentów (w odniesieniu do klientów-konsumentów). Nie do zaakceptowania jest bowiem sytuacja, w której bank wykorzystuje swoją przewagę – ekonomiczną lub informacyjną – nad chronionym kredytobiorcą, by zobowiązać go do zawarcia kolejnych kredytów na poczet własnego wynagrodzenia (Rogoziński 2024, s. 61–62)¹⁷. Klient ma zagwarantowaną prawnie, na gruncie art. 10 ustawy o dystrybucji ubezpieczeń¹⁸, możliwość wyboru z jakiej

¹⁵ Tak jak w ramach kosztu całkowitego kredytu w przypadku kredytu konsumenckiego (zob. art 5 pkt 6 u.k.k.). Wątek ten będzie dalej rozwijany w niniejszej publikacji.

¹⁶ O zjawisku szerzej: Rogoziński 2019, s. 376–377.

¹⁷ Budziłyby to także wątpliwości na gruncie uczciwości kontraktowej, o której szerzej: Romanowski 2013, s. 393.

¹⁸ Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1214 z późn. zm.).

(czyjej) oferty ubezpieczenia skorzysta, by zaspokoić żądanie banku. Konsekwentnie, prowadząc wnioskowanie *a maiori ad minus*, powinien mieć możliwość samodzielnego pokrycia kosztów wynagrodzenia. Aby to osiągnąć bank ma obowiązek przedstawienia w sposób klarowny tej możliwości, jak i poszczególnych kosztów składających się na całość umowy (Rutkowska-Tomaszewska 2018, s. 21; Szymczak 2017). Szczególnie, że tylko należycie poinformowany kredytobiorca mógł w pełni świadomie podjąć decyzję o tym, że finansowanie przez bank prowizji agenta ubezpieczeniowego leży w jego własnym interesie, co – jak wyżej wywiedziono – ma ścisły związek z przeznaczeniem kredytu i samą umową. Gdy wszelkie powyższe obowiązki zostaną dopełnione, w połączeniu z zastosowaniem regulacji wynikających z nowej Rekomendacji U, wydaje się, że nie powinno być wątpliwości co do dopuszczalności tak zawartego postanowienia o kredytowaniu prowizji pośrednika ubezpieczeniowego.

3. Dopuszczalność pobierania odsetek od kredytowanych kosztów prowizji pośrednika ubezpieczeniowego

W celu zapewnienia pełnego obrazu stanu prawnego związanego z kredytowaniem kosztów prowizji banku występującego w roli zarówno pośrednika ubezpieczeniowego, jak i kredytodawcy, istotna jest ocena regulacji w ramach reżimu ustawy o kredycie konsumenckim (u.k.k.). Ma to duże znaczenie także z uwagi na udział rynku kredytów konsumenckich w polskiej gospodarce, która pod tym względem znajduje się na czołowie europejskiej stawki (Penczar 2024, s. 106) oraz z powodu sugerowanego potencjalnego dalszego rozwoju tego rynku z uwagi na Dyrektywę 2023/2225 (Penczar 2024, s. 112–114).

Umowa o kredyt w rozumieniu art. 69 ust. 1 p.b. będzie stanowić kredyt konsumencki w ustawowym rozumieniu, jeśli kredytobiorca jest konsumentem, a wartość przedmiotu umowy wynosi do 255 000 PLN (Grochowski 2024, art. 3 nb 9 i 11). Pojęciem o szerokiej doniosłości w świetle prowadzonych rozważań i analizowanych regulacji jest kredytowanie kosztów kredytu. Na koszty kredytu składają się odsetki oraz pozaodsetkowe koszty kredytu (Gil, Szlaszyński 2022, s. 63) – do drugich należą składki ubezpieczeniowe (Szanciło 2023, Rozdział 3, II). Objęcie całej tej grupy świadczeń było przedmiotem rozlicznych stanowisk doktryny, jak i orzecznictwa. Nie sposób odnaleźć w piśmiennictwie oraz judykaturze pogląd, wedle którego samo kredytowanie kosztów kredytu na gruncie u.k.k. miałoby być niedopuszczalne, wręcz przeciwnie – jest to praktyka szeroko akceptowana, także przez ustawodawcę (Czuchwicki 2025, s. 194). Przemawiają za nią także argumenty ekonomiczne, jak możliwość niedysponowania przez konsumenta odpowiednią kwotą, jaka potrzebna byłaby mu do uiszczenia np. prowizji lub składki ubezpieczeniowej. Istotne wątpliwości budzi natomiast dopuszczalność pobierania odsetek kapitałowych od takiego kredytu – jest to materia, która została objęta pytaniami prejudycjalnymi skierowanymi przez polskie sądy do Trybunału Sprawiedliwości

Unii Europejskiej – C-71/24 (Sąd Okręgowy w Krakowie), C-566/24 (Sąd Rejonowy w Łodzi), C-744/24 (Sąd Rejonowy we Włodawie).

Istotne rozbieżności wynikają z różnic interpretacyjnych sformułowania *całkowita kwota kredytu* oraz jego znaczenia dla określenia podstawy oprocentowania. Bezsporne wydaje się bowiem, na gruncie orzecznictwa TSUE oraz SN, że całkowita kwota kredytu nie może obejmować kosztów kredytu – zarówno odsetkowych, jak i pozaodsetkowych¹⁹. Wyroki te opierają się na zgodnym założeniu, że kwoty wchodzące w skład kosztu kredytu nie są realnie wypłacane konsumentowi, w związku z czym nie stanowią części *udostępnianego kredytu* – pojęcia, które definiuje całkowitą kwotę kredytu. Ze stanowiskiem takim nie zgadza się część doktryny (Gil, Szlaszyński 2022, s. 73–74). Niedopuszczalność uwzględnienia kredytowanych kosztów kredytu w ramach całkowitej kwoty kredytu według regulacji u.k.k. nie budzi wątpliwości od 22.07.2017 r., kiedy ta kwestia została rozstrzygnięta przez ustawodawcę w art. 5 pkt 7, poprzez wskazanie wprost w definicji legalnej całkowitej kwoty kredytu, że nie może ona obejmować kredytowanych kosztów kredytu (Czech 2025, art. 5, nb 234 i 238). Spory powoduje jednak ocena konsekwencji prawnych tego rozwiązania, co ma związek z dyskusją nad tym, czy określenie *całkowitej kwoty kredytu* jest tożsame z *wypłaconą kwotą na podstawie umowy o kredyt*²⁰. Samo pojęcie wypłaconej kwoty budzi niemałe wątpliwości z powodu dominacji obrotu bezgotówkowego. Dyskusje powoduje zrównanie uruchomienia kwoty z wypłaceniem środków, gdyż może zostać uruchomiona kwota, której istotna część już jurydyczną sekundę później została pobrana przez bank na poczet np. własnego wynagrodzenia – takie działania bywają oceniane jako niebędące faktyczną wypłatą kwoty kredytu²¹.

To właśnie drugie z tych pojęć – *wypłacona kwota* – zastąpiło pierwsze na mocy nowelizacji u.k.k. z 23.10.2013 r. jako podstawę, do której stosuje się stopę oprocentowania (Gil, Szlaszyński 2022, s. 73–74). Przez zwolenników dopuszczalności pobierania odsetek od kredytowanych kosztów kredytu powoływany jest pogląd, że *wypłacona kwota* stanowi sformułowanie o szerszym zakresie znaczeniowym, obejmującym także finansowane koszty kredytu, co prowadzi do ujęcia ich w oprocentowanym kapitale (Matuszewska-Różańska 2024, s. 63–65; Gil, Szlaszyński 2022, s. 60–62). To z kolei oparte jest na argumentach o celowości nowelizacji z 2013 r., racjonalności prawodawcy w rozróżnieniu pojęć – tutaj także prawodawcy unijnemu, który w art. 3 lit. j Dyrektywy 2008/48/WE²² również uzależnia oprocentowanie od *wypłaconej kwoty kredytu*, definiując odrębnie *całkowitą kwotę kredytu*²³ – wykładni literalnej,

¹⁹ Wyrok TSUE z 21.04.2016 (C-377/14) *Radlinger*; Wyrok SN z 30.01.2019 r. (I NSK 9/18), LEX nr 2643248.

²⁰ Błędne zrównywanie tych pojęć zarzuca się orzecznictwu SN (zob. Gil, Szlaszyński 2022, s. 73–74).

²¹ Wyrok SO w Warszawie z 20.02.2024 r., V Ca 3268/23, LEX nr 3709915.

²² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. UE. L. z 2008 r. Nr 133, str. 66 z późn. zm.).

²³ Warto nadmienić, że definicja ta została utrzymana w nowszej wersji Dyrektywy (zob. art. 3 pkt 8 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2225 z dnia 18 października 2023 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę 2008/48/WE (Dz.U. UE. L. z 2023 r. poz. 2225 z późn. zm.).

a także niekwestionowanej dopuszczalności kredytów konsolidacyjnych, w ramach których dokonuje się pokrycia dotychczasowych zobowiązań kredytowych, generalnej odpłatności umowy o kredyt bankowy z art. 69 ust. 1 p.b. (Matuszewska-Różańska 2024, s. 63–65; Gil, Szlaszyński 2022, s. 60–62). Do ostatniego argumentu można mieć uzasadnione zastrzeżenia, m. in. związane z dostrzeganiem przez część doktryny brakiem podstawy do jednoznacznego uznania umowy kredytu bankowego jako w pełni odpłatnej (Korpalski 2016, s. 49; Janiak 2002, s. 59). Mimo to pogląd o dopuszczalności oprocentowania kosztów kredytu znajduje poparcie w części judykatury, w tym SN²⁴, i zasługuje na aprobatę w zakresie, w jakim stwierdza, że regulacja u.k.k. nie stoi w sprzeczności z pobieraniem odsetek od kredytowanych kosztów kredytu. Warto odnotować, że definicje w ustawie o kredycie hipotecznym w tym zakresie sformułowane są analogicznie (Czech 2024, art. 4; Czech 2025, art. 5, nb 3, 8, 146, 236). W związku z powyższym należy przyjąć, że w świetle obydwu regulacji oprocentowanie kredytowanej składki ubezpieczeniowej, a w tym prowizji banku występującego jako agent, jest dopuszczalne.

Sytuacja jednak wymaga dodatkowego rozważenia w zakresie jej ukształtowania z perspektywy regulacji k.c. oraz p.b. W tym kontekście warto odnotować interesujące zdarzenia, jakie nastąpiły w orzecznictwie. Z jednej strony SN opowiedział się za dopuszczalnością odsetek od m.in. prowizji bankowej (w roli kredytodawcy), gdy została podjęta próba przeniesienia dyskursu z u.k.k. o podstawie oprocentowania na uregulowanie z art. 69 ust. 1 i 2 p.b. i jej ograniczenia do udostępnionego kredytu, pozbawionego kosztów²⁵. Z drugiej jednak strony sformułowano dwa interesujące argumenty, które miałyby przemawiać przeciwko dopuszczalności oprocentowania:

- 1) z naruszenia natury zobowiązania odsetek kapitałowych²⁶,
- 2) z zastosowania analogii do zakazu anatocyzmu z art. 482 k.c.²⁷

Poglądy te są podnoszone także w sporach dotyczącym kredytu konsumenckiego jako przemawiający za stosowaniem stopy oprocentowania wyłącznie do całkowitej kwoty kredytu. Ich implikacje wykraczają jednak poza reżim u.k.k., co ma niebagatelne znaczenie dla kredytobiorców, którzy nie mogą skorzystać z jego dobrodziejstwa. Pierwszy wniosek polega na stwierdzeniu, że kredytowane koszty kredytu nie stanowią kapitału udostępnianych kredytobiorcy, gdyż nie są w jego rzeczywistej dyspozycji. Charakter prawny oprocentowania jako wynagrodzenia za korzystanie z cudzego kapitału, nie budzi wątpliwości²⁸, w związku z czym za kluczową należy uznać analizę, na czym polega owo korzystanie. Należy także zauważyć, że w podno-

²⁴ Wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z 29.05.2025 r., II Ca 614/25, LEX nr 3891788; Wyrok SN z 22.02.2023 r., II CSKP 786/22, OSNC 2023, nr 10, poz. 97.

²⁵ Wyrok SN z 22.02.2023 r., II CSKP 786/22, OSNC 2023, nr 10, poz. 97.

²⁶ Wyrok Sądu Rejonowego w Bartoszycach z 4.11.2021 r., I C 983/20, LEX nr 3280686; wyrok Sądu Okręgowego w Toruniu z 25.05.2022 r., VIII Ca 169/22, LEX nr 3369969; wyrok Sądu Rejonowego w Słupcy z 27.06.2022 r., I C 146/22, LEX nr 3561755; wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z 1.02.2023 r., II Ca 1858/22, LEX nr 3511122.

²⁷ Wyrok Sądu Okręgowego w Toruniu z 25.05.2022 r., VIII Ca 169/22, LEX nr 3369969.

²⁸ Zob. Kondek, Somerski 2015, przypis 28 i obszernie powołane tam publikacje.

szonych zarzutach wobec dopuszczalności pobierania odsetek kapitałowych zrównywanie wszystkich pozaodsetkowych kosztów kredytu nie powinno mieć miejsca, z uwagi na m.in. przytaczane wcześniej różnice między składką ubezpieczeniową netto a prowizją pośrednika ubezpieczeniowego, które są elementami składki brutto, czyli składki ubezpieczeniowej w rozumieniu art. 805 par 1 k.c.

W niektórych orzeczeniach faktycznie wyróżnia się prowizję (choć w roli kredytodawcy), która jako wynagrodzenie banku budzi szczególne wątpliwości prawne pod kątem stanowienia przez jej koszt podstawy oprocentowania²⁹. Podobnie podnoszona była, choć bez pogłębionej analizy, kwestia potencjalnego braku możliwości uznania składki ubezpieczeniowej przekazywanej na rzecz ubezpieczyciela za udostępniany kapitał jako świadczenia na rzecz podmiotu trzeciego³⁰. Tę jednak należy odrzucić, bowiem wciąż obejmuje ona opłacenie zobowiązania kredytobiorcy, który otrzymuje ochronę ubezpieczeniową (Rogoziński 2024a, s. 254). Stanowi to także kolejny argument za rozróżnieniem, w toku oceny dopuszczalności oprocentowania poszczególnych kredytowanych kosztów, składki netto, będącej bezpośrednimi kosztami ochrony ubezpieczeniowej, od prowizji agenta ubezpieczeniowego.

Uzasadnione wydaje się być orzecznictwo, które podważa kwalifikację kapitału przeznaczonego na wynagrodzenie banku jako wykorzystanego przez kredytobiorcę i, tym samym, możliwość pobierania odsetek od tej kwoty. Dotyczyłoby to kwoty prowizji banku w roli pośrednika ubezpieczeniowego. Warto odnotować, że na gruncie art. 69 ust. 1 p.b. zostało sformułowane pojęcie *wykorzystanej kwoty kredytu*, będące przedmiotem zwrotu dokonywanego z odsetkami przez kredytobiorcę jednak wydaje się, że w sytuacji wypłacenia całości kredytu nie będzie ona odmieniana od *sumy oddanej do dyspozycji kredytobiorcy czy udzielonego kredytu*, stanowiącego z kolei podstawę do wyliczenia prowizji (Gil, Szlaszyński 2022, s. 61–62). To właśnie pojęcie *sumy oddanej do dyspozycji kredytobiorcy* stanowi nierzadko punkt wyjścia do podważania uprawnienia do pobierania odsetek od kredytowanych kosztów kredytu. Z przyczyn wyjaśnionych wcześniej w pracy należy jednak przyjąć, że również skredytowane koszty wpisują się w tę sumę. Może mieć to miejsce niezależnie od przyjęcia, że kredyt na uiszczenie składki ubezpieczeniowej stanowi odrębny stosunek umowny. Nie sposób się nie zgodzić także z twierdzeniami, że odsetki będą wyliczane z całości wykorzystanej kwoty kredytu (Gil, Szlaszyński 2022, s. 61–62). Kwota ta jednak nie może uwzględniać części, co do której norma obowiązku świadczenia odsetek miałaby wykraczać poza naturę zobowiązania, co przyświecałoby stwierdzeniu jej nieważności (Szczygieł 1997, s. 21). Natura odsetek polega na wynagrodzeniu kredytodawcy czasowego ograniczenia w dysponowaniu kapitałem spowodowaną jego wykorzystywaniem przez kredytobiorcę (Lemkowski 2007, s. 165). Ograniczenie to nie występuje, gdy kapitał realnie nigdy nie opuścił kredytodawcy, a kredytobiorca go nie otrzymał i jedynie ma przekazać

²⁹ Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z 23.04.2024 r., XV Ca 150/24, LEX nr 3731597.

³⁰ *Ibidem*.

kolejne pieniądze na poczet zwrotu tej kwoty³¹. Kwota podstawy oprocentowania musi w takim przypadku ulec zmniejszeniu – ma to miejsce, gdy jest finansowana prowizja banku.

Za taką oceną przemawia również silnie drugi przytoczony argument z judykatów, postulujący zastosowanie analogii do zakazu anatocyzmu z art. 482 k.c. Sąd Okręgowy w Toruniu przedstawił pogląd odważny, szczególnie zważywszy na dominujące przekonanie w doktrynie o wąskim zastosowaniu art. 482 k.c., które miałyby nie obejmować chociażby zakazu pobierania odsetek kapitałowych od odsetek kapitałowych (Balcerowiak 2014, s. 24–25; Czech 2025a, s. 50–56). Przyjmując jednak słuszność poglądu rozszerzającego ten zakaz na całokształt pobierania procentu składanego motywowanego ochroną dłużnika (Machnikowski 2024, art. 482, nb 10) oraz uwzględniając – w przypadku ponownego wydzielenia prowizji od pozostałych kosztów kredytu – podobieństwo w pobieraniu wynagrodzenia od wynagrodzenia, które ma miejsce zarówno w pobieraniu odsetek od odsetek, jak i odsetek od kredytowanej prowizji można ten postulat zastosowania analogii obronić poprzez dostrzeżenie szczególnego podobieństwa³². Wydaje się jednak, wbrew treści samego orzeczenia, że pogląd ten absolutnie nie może znaleźć zastosowania w przypadku finansowania innych kosztów kredytu, tj. np. składki ubezpieczeniowej netto. Analogia oparta wyłącznie na podobieństwie pobieraniu kosztów od kosztów, wydaje się nie mieć już aż tak zbliżonego charakteru, w związku z czym należy ją ocenić jako nieuprawnioną (Kabza 2010, s. 55) – podobnie w przypadku przyjęcia poglądu dominującego względem zakresu regulacji art. 482 k.c., który wprost świadczyłby, że nie ma jednolitej normy dla względnie podobnych czynności. Obranie powyższego stanowiska miałyby istotne znaczenie dla oceny systemowej przepisów i przesądzałyby kwestię dopuszczalności oprocentowania w omawianych przypadkach.

Wobec powyższego za zasadny należy przyjąć mechanizm, w obliczu którego pełna kwota kredytu, obejmująca całość składki ubezpieczeniowej, będzie tożsama z kwotami *kredytu udzielonego*, jak i *sumy oddanej do dyspozycji kredytobiorcy*, oraz *kwoty wykorzystanego kredytu*, która to, wyłącznie na potrzebę wyliczenia odsetek, będzie pomniejszona o prowizję banku jako agenta ubezpieczeniowego – podobnie jak o kwoty innych form wynagrodzenia banku. Nie będzie ona jednak pomniejszona o kwotę składki ubezpieczeniowej netto oraz jako kwota do zwrotu nie będzie pomniejszana wcale. W tym kontekście należy rozważyć sytuację, gdyby jednak klient zdecydował się zawrzeć za pośrednictwem innego agenta. Wówczas kredytowanie jego prowizji byłoby – odmiennie niż w szerzej omawianym przypadku – oparte na rzeczywistym korzystaniu z kapitału kredytodawcy. Nie powstałoby także ryzyko naruszenia zasady lojalności kontraktowej, wynikająca z czerpania nadmiernych zysków z prowizji (jako agenta ubezpieczeniowego) przez bank. Konieczność ochrony klienta przed szkodliwym oddziaływaniem nadmiernych prowizji orzecznictwo brytyjskie, oparte także na judykaturze TSUE, ukształtowało postanowieniami obowiązkiem informowania o wysokości prowizji (Rogoziński 2024a,

³¹ Tak też w przytoczonym wcześniej orzecznictwie.

³² Uchwała SN (7) z 29 września 2009 r., III CZP 41/09, LEX nr 518164 – za: Kabza 2010, s. 55.

s. 288–291). Obowiązek ten wydaje się trafnie sformułowany i godny przeniesienia do polskiej praktyki działalności bankowej, wskazuje jednak na szczególne zagrożenia wynikające z tej konkretnej konstrukcji, gdy pośrednikiem ubezpieczeniowym i kredytodawcą jest jeden podmiot. Powyższe argumenty przemawiają za rozróżnieniem obu sytuacji, umożliwiając bankowi czerpanie oprocentowania ze sfinansowania prowizji innego agenta ubezpieczeniowego.

Podsumowanie

Należy zgodzić się z poglądami, wedle których nie powinno być wątpliwości co do dopuszczalności kredytowania składki ubezpieczeniowej netto przez bank. Natomiast finansowanie przez kredytodawcę kosztów własnej prowizji jako pośrednika (agenta) ubezpieczeniowego trzeba ocenić jako dozwolone, jeśli odbywa się to z zachowaniem fakultatywności tego rozwiązania oraz zachowaniem odpowiednich obowiązków dostarczeniem klientowi pełnych i zrozumiałych dla niego informacji dotyczących kosztów kredytowania prowizji, np. w formie ich symulacji lub zestawień alternatywnych metod jej finansowania (Rogoziński 2024, s. 61–62, 96; 2024a, s. 318–319).

Kredytowanie składki ubezpieczeniowej jednak, z uwagi na argumenty systemowe, praktyczne i logiczne, mogłoby zostać zakwalifikowane jako posiadające odrębne przeznaczenie, a więc jako osobny stosunek zobowiązaniowy. Miałoby to jednak miejsce wyłącznie w sytuacji, w której ubezpieczenie to było wyłącznym efektem żądania banku, nie ujętym we wniosku kredytowym, oraz przemawiałyby za tym uzasadnione względy ochronne.

Nie można jednak podzielić obecnego w doktrynie poglądu, który bezwarunkowo akceptuje pobieranie oprocentowania od kredytowanej prowizji banku, w tym jako pośrednika ubezpieczeniowego. Wątpliwości w tym względzie budzą jednak nie, podnoszone najczęściej, unormowanie wynikające z przepisów ustawy o kredycie konsumenckim, lecz zastosowanie ogólnych sankcji kodeksu cywilnego – oceniające negatywnie zgodność takich odsetek z ich naturą w rozumieniu art. 353¹ k.c.

Bibliografia

- Balcerowiak P. (2014), *Kapitalizacja odsetek a zakaz anatocyzmu*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo”, nr 1(316), s. 17–30.
- Bączyk M. (2020), *Treść umowy kredytowej*, [w:] *Prawo umów handlowych. System Prawa Prywatnego*, Tom 5C, red. M. Stec, Warszawa.
- Czech T. (2024), *Kredyt hipoteczny. Komentarz*, wyd. III, LEX/el.
- Czech T. (2025), *Kredyt konsumencki. Komentarz*, wyd. IV, LEX/el.

Czech T. (2025a), *O dopuszczalności kapitalizacji odsetek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego”, nr 7.

Czuchwicki F. (2025), *Zakres przedmiotowy umowy kredytu konsumenckiego*, [w:] *Umowa kredytu konsumenckiego*, Warszawa.

Dybowski T., Pyrżyńska A. (2006), *Odsetki*, [w:] *Prawo zobowiązań – część ogólna. System Prawa Prywatnego*, red. E. Łętowska, Tom 5.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. UE. L. z 2008 r. Nr 133, str. 66 z późn. zm.).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2225 z dnia 18 października 2023 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę 2008/48/WE (Dz.U. UE. L. z 2023 r. poz. 2225 z późn. zm.).

EIOPA, ostrzeżenie z 30.08.2022 r., EIOPA-BoS-22/434, https://www.eiopa.europa.eu/system/files/2022-09/10.0_eiopa-bos-22-434-warning-to-insurers-and-banks-on-credit-protection-insurance.pdf (dostęp: 26.12.2024).

Gil J., Szlaszyński M. (2022), *Problematyka odsetek od kredytowanych kosztów bankowego kredytu konsumenckiego*, „Monitor Prawa Bankowego”, nr 6.

Gmytrasiewicz M. (2005), *Składka ubezpieczeniowa*, [w:] *Encyklopedia rachunkowości*, Warszawa, SIP LEX/el.

Grochowski M. (2024), [w:] *Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz*, red. P. Miłkaszewicz, K. Pacuła, wyd. 3.

Gutowski M. (2022), [w:] *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 353–626*, red. M. Gutowski, wyd. 3.

Heropolitańska I. (2021), *Udzielanie kredytów, pożyczek pieniężnych, gwarancji bankowych, poręczeń podmiotom powiązanym z bankiem*, [w:] I. Heropolitańska, A. Nierodka, T. Zdziarski, *Kredyty, pożyczki i gwarancje bankowe*, Warszawa.

Janiak A. (2002), *Bankowe umowy kredytowe*, cz. I, „Prawo Bankowe”, nr 4.

Kabza E. (2010), *Problem stosowania analogii w prawie cywilnym*, „Forum Prawnicze”, nr 1.

Kondek J.M., Somerski W. (2015), *Dopuszczalność ujemnego oprocentowania kredytów w świetle obecnej sytuacji gospodarczej*, „Przegląd Prawa Handlowego”, nr 12.

Korpalski M. (2016), *Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów o ujemnym oprocentowaniu kredytu*, „Przegląd Prawa Handlowego”, nr 5.

Kosiński H. (2013), [w:] *Prawo bankowe. Komentarz*, red. H. Gronkiewicz-Waltz, Warszawa.

Lemkowski M. (2007), *Odsetki cywilnoprawne*, Warszawa.

Machnikowski P. (2024), [w:] *Zobowiązania. Część ogólna. Tom II. Komentarz*, red. P. Machnikowski, wyd. 1.

Maśniak D. (2015), *Ramy prawne bancassurance*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, Tom XXXIII.

Maśniak D. (2015a), *Rekomendacje i wytyczne KNF – dialog nadzorowany, czyli „miękkie prawo” z twardym skutkiem*, „Prawo Asekuracyjne”, nr 2.

Mędrzecka J.M. (2024), *Odsetki od kredytowanej prowizji a Rzeczywista Roczna Stopa Oprocentowania kredytu konsumenckiego*, „Prawo i Więź”, nr 3(50).

Molis J. (2005), [w:] *Prawo bankowe. Komentarz*, Tom I i II, red. F. Zoll, Kraków.

Matuszewska-Róžańska N. (2024), *Problematyka oprocentowania pozaodsetkowych kosztów kredytu konsumenckiego na tle sankcji kredytu darmowego*, „Monitor Prawa Bankowego”, nr 12.

Paxford B. (2013), [w:] *Prawo bankowe. Komentarz*, red. H. Gronkiewicz-Waltz, Warszawa.

Penczar M. (2024), *Założenia i implikacje wynikające z CCD2 dla rynku kredytów konsumenckich w Polsce*, „Bezpieczny Bank”, 93(4).

Rekomendacja U Komisji Nadzoru Finansowego (2014) dotycząca dobrych praktyk w zakresie *bancassurance*, Warszawa.

Rekomendacja U Komisji Nadzoru Finansowego (2023) dotycząca dobrych praktyk w zakresie *bancassurance*, Warszawa.

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2024.

Romanowski M. (2013), *Uczciwość (lojalność) kontraktowa – kilka refleksji*, [w:] *Oblicza prawa cywilnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Błeszyńskiemu*, red. K. Szczepanowska-Kozłowska, Warszawa.

Rogoziński D. (2019), *Kredytowanie składki z tytułu pakietowych umów ubezpieczenia przy kredytach waloryzowanych kursem waluty obcej a „koszt kredytu” i „rzeczywisty koszt ochrony ubezpieczeniowej”*, [w:] *Nieprawidłowości na rynku finansowym a ochrona konsumenta*, red. A. Jurkowska-Zeidler, J. Monkiewicz, Warszawa.

Rogoziński D. (2019a), *Zabezpieczenie wiarytelności banku w drodze ubezpieczenia ryzyk działalności kredytowej a realizacja regresu ubezpieczeniowego*, *Prawo Asekuracyjne*, nr 3(100).

Rogoziński D. (2023), *Dopuszczalność stosowania zabezpieczenia w postaci ubezpieczenia niskiego wkładu własnego i obciążenie kredytobiorcy kosztami tego zabezpieczenia. Wyrok SN z dnia 30 czerwca 2022 r., II CSKP 60/22*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, nr 3, s. 216–228.

Rogoziński D. (2024), *Rekomendacja U dotycząca dobrych praktyk w zakresie bancassurance. Komentarz*, Warszawa.

Rogoziński D. (2024a), *Ubezpieczenie jako instrument zabezpieczenia bankowych wiarytelności kredytowych*, Warszawa.

Rutkowska-Tomaszewska E. (2013), *Ochrona prawna klienta na rynku usług bankowych*, Wolters Kluwer, Warszawa.

Rutkowska-Tomaszewska E. (2018), *Zaufanie do rynku finansowego i instytucji finansowych jako przedmiot ochrony prawnej (kilka uwag na tle nadużyć instytucji finansowych wobec klientów)*, „Zarządzanie i Przedsiębiorczość”, t. 19, z. 9, cz. 2.

Sikorski G. (2015), *Prawo bankowe. Komentarz*, wyd. 1.

Szanciło T. (2023), *Pozaodsetkowe koszty kredytu*, [w:] *Prawna ochrona konsumenta rynku usług bankowych*, red. T. Szanciło, Legalis.

Szczukocka A. (2017), *Ubezpieczenie jako forma zabezpieczenia kredytu*, [w:] *Ubezpieczenia i finanse. Rozwój i perspektywy*, red. A. Szymańska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Szczygieł M. (1997), *Właściwość (natura) stosunku zobowiązaniowego jako ograniczenie zasady swobody umów*, „Palestra”, nr 41/7–8.

Szymczak D. (2017), *Paradygmat ochrony konsumenta usług finansowych przez informację*, [w:] *Ochrona klienta na rynku usług finansowych w świetle aktualnych problemów i regulacji prawnych*, red. E. Rutkowska-Tomaszewska, Warszawa.

Tanajewska R. (2019), [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, Warszawa.

Tracz G. (2007), *Umowa kredytu. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Transformacje Prawa Prywatnego”, nr 3–4.

Tracz G. (2019), *Kredyt jako typ umowy*, „Transformacje Prawa Prywatnego”, nr 4.

Uchwała SN z 29.09.2009 r. (III CZP 41/09), LEX nr 518164.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1071).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1646 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. Nr 100, poz. 1081 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. z 2024 r. poz. 1497 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1214 z późn. zm.).

Więcko M. (2019), *Umowa ubezpieczenia jako zabezpieczenie wierzytelności banku – analiza podstaw prawnych, teorii i praktyki*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe”, nr 2.

Wyrok Sądu Okręgowego w Toruniu z 25.05.2022 r., VIII Ca 169/22, LEX nr 3369969.

Wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z 1.02.2023 r., II Ca 1858/22, LEX nr 3511122.

Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z 20.02.2024 r., V Ca 3268/23, LEX nr 3709915.

Wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z 29.05.2025 r., II Ca 614/25, LEX nr 3891788.

Wyrok Sądu Rejonowego w Bartoszycach z 4.11.2021 r., I C 983/20, LEX nr 3280686.

Wyrok Sądu Rejonowego w Słupcy z 27.06.2022 r., I C 146/22, LEX nr 3561755.

Wyrok SN z 30.01.2019 r. (I NSK 9/18), LEX nr 2643248.

Wyrok SN z 22.02.2023 r. (II CSKP 786/22), OSNC 2023, nr 10, poz. 97.

Wyrok TSUE z 21.04.2016 r. (C-377/14), Radlinger.

Paweł Wajda*

ORCID: 0000-0003-4423-8881

p.wajda@wpia.uw.edu.pl

Administracyjna kara pieniężna z tytułu braku realizacji przez inwestora zobowiązań inwestorskich

(Glosa do wyroku WSA w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2023 r,
VI SA/Wa 8176/22)

Streszczenie

Glosa poświęcona jest analizie przepisów ustawy Prawo bankowe stanowiących podstawę prawną do nałożenia przez Komisję Nadzoru Finansowego administracyjnej kary pieniężnej na inwestora, który dopuścił się deliktu administracyjnego w postaci nie dochowania zobowiązań inwestorskich. Zagadnienie ma istotne znaczenie dla krajowych podmiotów, które pełnią funkcję tzw. akcjonariuszy referencyjnych banków krajowych. Komisja Nadzoru Finansowego jest świadoma, że zobowiązania inwestorskie zaciągnięte przed dniem 21 kwietnia 2018 r. są w istocie nieegzekwowalne. Jednak ten organ nadzoru niejednokrotnie oczekuje od akcjonariuszy banków krajowych zaciągnięcia przez nich wobec nowych zobowiązań inwestorskich. W szczególności chodzi o to, że inwestor może zostać zobowiązany do zawarcia z bankiem krajowym umowy inwestycyjnej, na mocy której zobowiąże się do dokapitalizowania banku w sytuacji zagrożenia jego płynności czy wypłacalności.

Rozważania mają glosy i poświęcone są analizie motywów wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2023 r. (sygnatura: VI SA/Wa 8176/22). W opinii autora wyrok ten przyspieszył zmianę przepisów prawa materialnego, zwłaszcza w odniesieniu do wskazanych wyżej oczekiwań KNF. Konsekwencją tego wyroku jest m.in. potwierdzenie świadomości KNF, że zobowiązania inwestorskie zaciągnięte przez inwestorów do dnia 21 kwietnia 2018 r. są aktualnie nieegzekwowalne. Ponadto analizie poddano rozwiązania normatywne dotyczących administracyjnej kary pieniężnej nakładanej przez KNF na inwestora w sytuacji braku dochowania przez niego zobowiązań inwestorskich.

* Paweł Wajda – Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski.

Słowa kluczowe: administracyjna kara pieniężna, zobowiązanie inwestorskie, Komisja Nadzoru Finansowego, KNF, akcjonariusz referencyjny, sankcja administracyjna, nadzór

Kody JEL: K23, K22, K10

Administrative Financial Penalty for Failure by the Investor to Fulfil its Investment Obligations (Commentary on the judgment of the Provincial Administrative Court in Warsaw of 22 August 2023, VI SA/Wa 8176/22)

Abstract

The commentary analyses the provisions of the Banking Law Act which constitute the legal basis for the Financial Supervision Authority to impose an administrative fine on an investor who has committed an administrative offence in the form of failure to comply with investor obligations. The issue is of significant importance for domestic entities which act as so-called reference shareholders of domestic banks. The Financial Supervision Authority is aware that investor obligations incurred before 21 April 2018 are in fact unenforceable. However, this supervisory authority often expects shareholders of domestic banks to enter into new investor commitments. In particular, an investor may be required to enter into an investment agreement with a domestic bank, under which it undertakes to recapitalise the bank in the event of a threat to its liquidity or solvency.

These considerations are discussed and analysed in the judgment of the Provincial Administrative Court in Warsaw of 22 August 2023 (reference number: VI SA/Wa 8176/22). In the author's opinion, this judgment accelerated the amendment of substantive law, especially with regard to the above-mentioned expectations of the Polish Financial Supervision Authority. One of the consequences of this judgment is the confirmation of the Polish Financial Supervision Authority's awareness that the investor commitments made by investors until 21 April 2018 are currently unenforceable. In addition, the normative solutions concerning the administrative fine imposed by the KNF on an investor in the event of failure to comply with investor obligations were analysed.

Keywords: administrative fine, investor obligation, Polish Financial Supervision Authority, KNF, reference shareholder, administrative sanction, supervision

JEL Codes: K23, K22, K10

Wstęp

Orzecznictwo sądów administracyjnych w sprawach dotyczących decyzji administracyjnych Komisji Nadzoru Finansowego (KNF)¹ ma bardzo istotnie znaczenie dla jej działalności, a jednocześnie są stymulatorem zmian normatywnych. W tym kontekście analiza orzeczeń sądów administracyjnych z ostatnich miesięcy w sprawach sądowno-administracyjnych prowadzi do istotnych wniosków. W szczególności

¹ Dalej: KNF.

ści dotyczy to spraw związanych z odpowiedzialnością administracyjną i nakładaniem przez KNF sankcji administracyjnych. Na tym tle jednym z najciekawszych judykatów jest wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2023 r. (sygnatura: VI SA/Wa 8176/22²). Przedmiotowe orzeczenie, które jest prawomocne³, wywarło istotny wpływ na nowelizację przepisów norm ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe⁴.

Analizowany wyrok dotyczył skargi akcjonariusza banku krajowego na decyzję KNF z dnia 28 września 2022 r. Na mocy osnowy tego aktu administracyjnego KNF nałożyła na rzeczzonego akcjonariusza karę pieniężną w wysokości 20 mln PLN. Sankcja została wymierzona za – w ocenie KNF – niedochowanie przez tego inwestora od dnia 15 lutego 2021 r. zobowiązania, o którym mowa w art. 25h ust. 3 ustawy p.b. Zobowiązanie zostało złożone w dniu 11 sierpnia 2011 r. i towarzyszyło zawiadomieniu o zamiarze objęcia – w szczególności przez tego inwestora – akcji banku krajowego, w liczbie powodującej przekroczenie 50% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu banku oraz 50% jego kapitału zakładowego.

Warto wskazać, że powołany wyrok WSA w Warszawie ma istotne znaczenie dla podmiotów, które są tzw. akcjonariuszami referencyjnymi. Chodzi o akcjonariuszy, którzy przekraczają próg 10% w liczbie głosów na walnym zgromadzeniu lub udziału w kapitale zakładowym banku krajowego i w ramach procedury z art. 25a i nast. ustawy p.b. zaciągały tzw. zobowiązania inwestorskie⁵.

W relacjach nadzorcy z podmiotami rynku finansowego występuje zjawisko zwracania się przez KNF do akcjonariuszy, którzy zaciągali tzw. zobowiązania inwestorskie przed dniem 21 kwietnia 2018 r., aby złożyli – nie wobec KNF, ale wobec banku krajowego, odpowiednie zobowiązanie inwestorskie w treści umowy inwestycyjnej. Przy czym, z wyżej opisanej przyczyny, nie jest „odświeżenie” zobowiązań inwestorskich ani „potwierdzenie ich aktualności”. Literalnie chodzi o to, aby akcjonariusz referencyjny banku krajowego zobowiązał do dokapitalizowania tego banku, w sytuacji wystąpienia nim problemu z płynnością lub wypłacalnością.

1. Administracyjna kara pieniężna z tytułu naruszenia zobowiązań inwestorskich zaciągniętych przed dniem 21 kwietnia 2018 r.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2023 r. (sygnatura: VI SA/Wa 8176/22) dotyczył skargi inwestora na decyzję KNF z dnia 28 września 2022 r., na mocy której KNF nałożyła na rzeczzonego akcjonariusza karę pieniężną w wysokości 20 mln PLN,

² Por. szerzej: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2023 r.; sygnatura: VI SA/Wa 8176/22; Legalis.

³ Por. szerzej: Wyrok NSA z dnia 13 czerwca 2025 r., sygnatura: II GSK 103/24, CBOSA.

⁴ Tekst jednolity: Dz.U. z 2024 r., poz. 1646, ze zm.; dalej: „p.b.”.

⁵ Por. szerzej np.: M. Torończak, *Zobowiązania inwestorskie*, „Monitor Prawa Bankowego” 2019, nr 9, s. 46–59.

gdyż uznała, że doszło do niedochowania przez niego zobowiązania inwestorskiego, które zostało złożone w dniu 11 sierpnia 2011 r. Przy czym od 15 lutego 2021 r. Komisja próbowała – acz nieskutecznie – zobowiązanie to wyegzekwować. Inwestor odmówił wykonania zobowiązania, kierując się, prawdopodobnie przesłanką, że jest ono nieegzekwowalne, jak również wskazując, że KNF nie ma uprawnień, by przymusić inwestora do realizacji tego zobowiązania.

W istocie KNF nałożyła na inwestora administracyjną karę pieniężną na podstawie przepisu z art. 25n ust. 5a ustawy p.b. wprowadzonego do systemu prawa dopiero 21 kwietnia 2018 r. (na mocy postanowień z art. 5 pkt 5 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz niektórych innych ustaw⁶). Nałożenie administracyjnej kary pieniężnej przez KNF na inwestora zostało zatem oparte na podstawie prawnej z art. 25n ust. 5a ustawy p.b., która nie obowiązywała w chwili zaciągnięcia przez inwestora przedmiotowego zobowiązania. Nie było także jakiegokolwiek innego przepisu, który mógłby stanowić podstawę egzekwowania odpowiedzialności administracyjnej za uchybienie zobowiązaniu inwestorskiemu.

Zgodnie z przepisem art. 25n ust. 5a ustawy p.b., w jego brzmieniu obowiązującym w dniu wydania przedmiotowej decyzji Komisji: *Jeżeli podmiot, o którym mowa w art. 25 ust. 1, lub założyciel banku krajowego nabył lub objął akcje lub prawa z akcji, o których mowa w art. 25 ust. 1, i nie dochowuje zobowiązania, o którym mowa w art. 25h ust. 3 lub art. 30 ust. 1b, Komisja Nadzoru Finansowego może, w drodze decyzji, nałożyć na ten podmiot lub założyciela banku krajowego karę pieniężną do wysokości odpowiadającej wartości tych akcji lub praw z akcji. Wartość akcji lub praw z akcji ustalana jest na dzień ich nabycia albo objęcia według wartości godziwej, o której mowa w ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości*. Przepis ten został wprowadzony do systemu prawa – na mocy postanowień ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi⁷. Konsekwencją powyższego było zaś to, że norma sankcjonująca brak dochowania przez inwestora tzw. zobowiązania inwestorskiego została wprowadzona do systemu prawa dopiero od dnia 21 kwietnia 2018 r.

Analizując treść przepisu z art. 25n ust. 5a ustawy p.b., jak również uwzględniając brak innych przepisów w tej ustawie wskazujących na retroaktywne obowiązywanie tego przepisu, należy stwierdzić, że ma on walor *stricte* prospektywny i nie działa wstecz. Dlatego można twierdzić, że WSA w Warszawie trafnie wskazał w uzasadnieniu, że: *skoro złożenie zobowiązania inwestorskiego, o którym mowa w art. 25h ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe skutkowało powstaniem stosunku prawnego „w toku”, który rozpoczął się pod rządami dawnego prawa i trwał po wejściu w życie znowelizowanych przepisów ustawy – Prawo bankowe, tj. na dzień 21 kwietnia 2018 r., to z tego względu należy odstąpić od zasady bezpośredniego działania prawa nowego, skoro za zastosowaniem aktualnie obowiązujących przepisów*

⁶ Dz.U. z 2018 r., poz. 685.

⁷ *Ibidem*.

nie przemawiał ważny interes publiczny. Należy zastosować zasadę dalszego działania prawa dawnego (ustawy dawnej) – reguła intertemporalna, która nakazuje stosować prawo dotychczasowe do stosunków prawnych, które trwają również po zmianie prawa. W konsekwencji powyższa reguła prowadzi do dalszego stosowania przepisów prawnych obowiązujących na dzień powstania stosunku prawnego, a nie zdarzeń następujących po tej dacie, ściśle z nim związanych. Tym bardziej nie ma wątpliwości co do zastosowania zasady dotychczasowego prawa do sytuacji, w której dawne przepisy obowiązują, ale w zmienionej wersji, i wprowadzają już po dniu powstania stosunku prawnego nową regulację prawną, wcześniej nieobowiązującą. Biorąc pod uwagę fakt, że ustawa zmieniająca przepisy ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe z dniem 21 kwietnia 2018 r., nie zawiera przepisów przejściowych dotyczących stosowania przepisów sankcjonowanych, należy skorzystać z reguły intertemporalnej, w myśl której zastosowanie w sprawie będą miały przepisy obowiązujące w momencie podjęcia przez stronę zobowiązania, o którym mowa w art. 25h ust. 3 ustawy – Prawo bankowe. W konsekwencji nałożenie kary pieniężnej na podstawie przepisu art. 25n ust. 5a Prawa bankowego, nieobowiązującego w chwili podjęcia przez stronę zobowiązania, o którym mowa w art. 25h ust. 3 Prawa bankowego, jest bezzasadne⁸.

Zacytowane stanowisko WSA w Warszawie zasługuje na aprobatę. Sąd bowiem trafnie stwierdził, że przepis z art. 25n ust. 5a ustawy p.b. został wprowadzony do systemu prawa dopiero w 2018 r. Tym samym, zgodnie z przepisem z art. 25n ust. 5a ustawy p.b. deliktem administracyjnym aktywującym zastosowanie przedmiotowego przepisu, jest brak dochowania przez inwestora zobowiązania inwestorskiego, o którym mowa w art. 25h ust. 3 lub art. 30 ust. 1b ustawy p.b. Przy czym przepis ten znajduje wyłącznie prospective zastosowanie. Tym samym przepis ten może znaleźć zastosowanie wyłącznie do tych deliktów administracyjnych, które sprowadzały się do braku dochowania przez inwestora zobowiązania inwestorskiego zgodnie z przepisami ustawy z dnia 1 marca 2018 r.

W konsekwencji przepis z art. 25n ust. 5a ustawy p.b. nie może mieć zastosowania do stosunków prawnych powstałych przed wejściem w życie zawartej w nim regulacji. Brak jest bowiem podstawy prawnej do takiego działania. Podzielić należy zatem stanowisko WSA w Warszawie, zgodnie z którym: *z zasady demokratycznego państwa prawnego wynika to, że organy władzy publicznej winny działać z dbałością o zaufanie obywatela do Państwa oraz chronić jego interesy w toku, a tym samym w uzasadnionych sytuacjach odstępować od zasady bezpośredniego działania ustawy nowej, która to sytuacja ma miejsce w niniejszej sprawie. Organ [KNF] w konsekwencji zastosował przepis prawa, który wszedł w życie z dniem 21 kwietnia 2018, tj. po podjęciu zobowiązania, o którym mowa w art. 25h ust. 3 ustawy p.b., przez Stronę w dniu 11 sierpnia 2011 r. Skoro bowiem przepis art. 25n ust. 5a ustawy p.b. w ogóle wówczas nie obowiązywał, to naruszenie zobowiązań, o których mowa w art. 25h ust. 3 ustawy p.b., przed 21 kwietnia 2018 r. nie było zagrożone sankcją w postaci kary pieniężnej w przepisie tym określonej⁹.*

⁸ Por. szerzej: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2023 r.; sygnatura: VI SA/Wa 8176/22; Legalis.

⁹ *Ibidem*.

Zasada zaufania do władzy publicznej ma swoją podstawę w normach konstytucyjnych. Należy zauważyć, że z ustanowionej w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasady demokratycznego państwa prawnego wyprowadza się bowiem regułę zaufania obywateli do państwa i prawa przez to państwo stanowiącego. Zasada ta rodzi określone obowiązki we wszystkich sferach działalności państwa. Ochrona zaufania realizuje się bezpośrednio w dwóch zasadniczych sferach działania administracji. Po pierwsze, w sferze stabilizacji stosunków ustanowionych przez oficjalną wypowiedź organu administracji, a szczególnie przez ostateczną decyzję administracyjną. Ponadto ochrona zaufania materializuje się w sferze wyrównywania strat, poczynionych w majątku obywatela przez odwołanie lub zmianę tego rodzaju wypowiedzi¹⁰. Z zasady ochrony zaufania¹¹ można zatem wyprowadzić standard pewności w sferze stosowania prawa¹², który da się sformułować jako nakaz takiego postępowania organów państwowych, aby wszelkie ich działania, w tym także orzeczenia wydawane w sprawach indywidualnych¹³ z zakresu administracji publicznej, stanowiły logiczny i naturalny rezultat procesów rządzenia w sprawnie administrowanym państwie¹⁴. Jurydycznym potwierdzeniem powyższego jest stanowisko, zgodnie z którym: *powyższe reguły postępowania organu administracji uzupełnia zasada zaufania obywateli do organów państwa wyrażona w art. 8 ustawy k.p.a., zgodnie z którą organy administracji publicznej mają obowiązek prowadzić postępowanie w sposób budzący zaufanie jego uczestników do władzy publicznej. Zasada ta jest niezwykle istotna z punktu widzenia tzw. sprawiedliwości społecznej w ujęciu proceduralnym, oznacza ona bowiem obowiązek uzasadnienia przez organ prowadzący postępowanie swojego działania oraz wyjaśnienia jego podstawy*¹⁵.

¹⁰ Por. szerzej: Wyrok NSA z dnia 6.06.2023 r., sygnatura: I GSK 883/22; Legalis; zob. także: Wyrok NSA z dnia 6.10.2021 r., sygnatura: I FSK 1797/18; Legalis.

¹¹ Trafnie w orzecznictwie SN wskazuje się, że: *Jedną z zasad wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP) jest zasada zaufania obywatela do państwa. Zasada ta wiąże się z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Wyraża się ona m.in. w takim stosowaniu prawa, by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania, podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem, będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny. Bezpieczeństwo prawne jednostki związane z pewnością prawa umożliwia przewidywalność działań organów państwa oraz prognozowanie działań własnych. Zatem jedną ze składowych zasad demokratycznego państwa prawnego jest zasada zaufania obywatela do państwa, wyrażająca się również w możliwości oczekiwania przez obywatela, aby organy państwa prawidłowo stosowały obowiązujące przepisy prawa, skoro zgodnie z art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa; por. szerzej: Wyrok SN z dnia 18.07.2024 r., sygnatura: II NSNc 389/23; LEX; Wyrok SN z dnia 5.10.2023 r., sygnatura: II NSNc 140/23; LEX; zob. także: Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 12.01.2023 r., sygnatura: III SAB/Wr 581/22; Legalis; Wyrok NSA z dnia 30.09.2021 r., sygnatura: I FSK 1461/17; Legalis.*

¹² Por. także: Wyrok NSA z dnia 12.12.2022 r., sygnatura: II GSK 468/22; Legalis.

¹³ Por. także: Wyrok WSA w Białymstoku z dnia 19.07.2017 r., sygnatura: I SA/Bk 506/17; Legalis.

¹⁴ Por. także: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 17.06.2020 r., sygnatura: VI SA/Wa 1/20; Legalis.

¹⁵ Por. szerzej: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 27.10.2020 r. sygnatura: VI SA/Wa 42/20; CBOSA; Wyrok NSA z dnia 8.02.2023 r., sygnatura: I GSK 1796/22; Legalis; Wyrok NSA z dnia 31.10.2022 r., sygnatura: I GSK 565/22; Legalis; Wyrok NSA z dnia 20.09.2022 r., sygnatura: I GSK 1758/21; Legalis; Wyrok NSA z dnia 10.12.2021 r., sygnatura: I GSK 1083/21; Legalis; Wyrok NSA z dnia 23.08.2023 r., sygnatura: II OSK 2964/20; Legalis.

Jednym z fundamentów zasady demokratycznego państwa prawa jest zatem to, że podmioty prawa mają działać w zaufaniu do władzy publicznej i nie mogą być obciążane negatywnymi konsekwencjami działań, niezgodnych z przepisami¹⁶, podejmowanych przez podmioty administracji publicznej, jakim jest również KNF¹⁷. Zasada ochrony zaufania do państwa, w tym ochrony zaufania do podmiotów administracji publicznej, wywodzona z art. 2 Konstytucji RP wskazuje przy tym, że państwo nie powinno odnosić korzyści finansowych z tytułu błędnego, sprzecznego z prawem działania organu¹⁸. W tym ostatnim kontekście należy wskazać, że zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Trybunału Konstytucyjnego (TK)¹⁹: *stanowiąca istotny element składowy konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego, zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa opiera się na pewności prawa*²⁰. Powyższe znajduje potwierdzenie również w utrwalonej linii orzecniczej Sądu Najwyższego (SN)²¹, zgodnie z którą: *wynikająca z zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej zasada zaufania obywatela do państwa wyraża się m.in. w możliwości oczekiwania przez obywatela, aby organy państwa prawidłowo stosowały obowiązujące przepisy prawa. [...] Zgodnie zaś z przyjmowanym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego rozumieniem zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, ochronie konstytucyjnej podlegać musi zaufanie obywateli nie tylko do litery prawa, ale przede wszystkim do sposobu jego interpretacji przyjmowanej w praktyce stosowania prawa przez organy państwa.*

Ponadto w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA) podkreślana jest zasada niedziałania prawa wstecz (*lex retro non agit*), jako jedna z podstawowych zasad prawa międzyczasowego, od której odstąpić można jedynie w wyjątkowych sytuacjach, jeżeli przemawiałaby za tym konieczność ochrony istotnych wartości konstytucyjnych. NSA stwierdził, że *[w] demokratycznym porządku prawnym prawo powinno działać w zasadzie na przyszłość, a nie wstecz, w tym znaczeniu, że powinno wiązać określone w nim skutki prawne ze zdarzeniami mającymi miejsce po jego wejściu w życie. Zasada lex retro non agit jest adresowana przede wszystkim do ustawodawcy i zakazuje mu stanowienia norm prawnych, które miałyby być*

¹⁶ *Argumentum ex art. 7 Konstytucji RP.*

¹⁷ Por. także: Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 4.09.2009 r., sygnatura: III SA/GI 404/09; Legalis; Wyrok SN – Izba Cywilna z dnia 20.03.2009 r., sygnatura: II CSK 602/08; Legalis.

¹⁸ Por. szerzej: Wyrok NSA z dnia 17.11.2023 r., sygnatura: I GSK 20/20; CBOSA; por. szerzej: Wyrok SN – Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych z dnia 28.03.2023 r., sygnatura: II NSNc 85/23; Legalis; zob. także: Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 16.02.2023 r., sygnatura: II SA/OI 49/23; Legalis.

¹⁹ Por. szerzej: Wyrok TK z 14 czerwca 2000 r., sygnatura: P. 3/00; wyrok dostępny jest pod adresem internetowym: http://www.trybunal.gov.pl/OTK/teksty/otkpdf/2000/p_03_00.pdf; Wyrok TK z 25 czerwca 2002 r., sygnatura: K. 45/01; wyrok dostępny jest pod adresem internetowym: http://www.trybunal.gov.pl/OTK/teksty/otkpdf/2002/K_45_01.pdf.

²⁰ Zob. także: A. Kluczeńska-Rupka, *Zasada pewności prawa w działaniu administracji Unii Europejskiej oraz jako zasada ogólna prawa Unii Europejskiej*, „Studia Prawa Publicznego” 1(5)/2014, s. 161; M. Baran, *Zasada pewności prawa a zasada legalizmu unijnego – uwagi na tle orzecznictwa TS*, „Europejski Przegląd Sądowy” 5/2011, s. 13; por. także: Wyrok NSA z dnia 13.05.2021 r., sygnatura: I FSK 1841/19; Legalis.

²¹ Por. szerzej: Wyrok SN z dnia 24.05.2023 r., sygnatura: II NSNc 160/23; LEX.

stosowane do zdarzeń, sytuacji, które miały miejsce i zostały zakończone przed wejściem w życie tych norm²². Zasada ta nie ma charakteru bezwzględneho, można od niej odstąpić, jednakże wyjątkowo, jeżeli przemawia za tym konieczność ochrony innych wartości konstytucyjnych niż bezpieczeństwo prawne i zaufanie obywateli do państwa zagrożone pogorszeniem ich sytuacji prawnej wskutek nałożenia na nich określonych obowiązków z mocą wsteczną. Nawet, jeżeli przyjąć, że zasadą ogólną jest bezpośrednie działanie prawa, to z samej tej zasady nie można wyprowadzać domniemania, że wobec braku konkretnej wypowiedzi ustawodawcy przepis, zwłaszcza materialnoprawny, może mieć zastosowanie z mocą wsteczną²³. Dlatego granice jego zastosowania w czasie wyznacza zasada *lex retro non agit*²⁴. NSA stwierdził także, że w razie kolizji czy w sprawie ma zastosowanie przepis dotychczasowy, czy nowy, przyjmuje się, że przepis dotychczasowy ma zastosowanie, jeżeli pod jego rządem powstał (zmienił się albo wygasł) stosunek prawny, którego treść została bezpośrednio wyznaczona przez ten przepis²⁵.

Przypomnieć należy, że w dniu 11 sierpnia 2011 r. przepis z art. 25n ustawy p.b. nie zawierał normy sankcjonującej (podobnie w tym dniu w systematyce ustawy p.b. nie było takiej normy), która mogłaby stanowić podstawę prawa materialnego do nałożenia przez KNF na inwestora administracyjnej kary pieniężnej z uwagi na brak wykonania przez tego inwestora tzw. zobowiązań inwestorskich. Przepis z art. 25n ustawy p.b. był zatem klasycznym przykładem normy typu *lex imperfectae*, tj. normy, której respektowanie nie zostało zabezpieczone sankcją odpowiedzialności administracyjnej i administracyjnej kary pieniężnej.

Konsekwencją powyższego jest to, że hipotetyczne zastosowanie przez KNF normy sankcjonującej z art. 25n ust. 5a ustawy p.b. wobec inwestora banku krajowego, który zaciągnął tzw. zobowiązanie inwestorskie przed dniem 21 kwietnia 2018 r., prowadziłoby do retroaktywnego stosowania tej normy. Takie działanie godziłoby w pryncypia demokratycznego państwa prawa. Naruszałoby bowiem podstawową zasadę prawa międzyczasowego, tj. zasady niedziałania prawa wstecz (*lex retro non agit*)²⁶. Trafnie w tym kontekście WSA w Warszawie przypominał, że: *w orzecznictwie sądowno-administracyjnym zasadnie i zgodnie wskazuje się w omawianej kwestii, iż brak jednoznacznego stanowiska ustawodawcy co do tego, jakie należy stosować przepisy do zdarzeń mających miejsce przed wejściem w życie nowych przepisów, [...] nie oznacza istnienia „luki normatywnej”, gdyż powinna ona zostać wypełniona w drodze wykładni przez organy stosujące prawo, jednak regułą w tym zakresie nie*

²² Por. szerzej: Wyrok NSA z dnia 26.10.2017 r., sygnatura: II GSK 24/16; CBOSA; zob. także: Wyrok NSA z 24.11.2024 r.; sygnatura: III OSK 2836/21; CBOSA; wyrok NSA z dnia 13.06.2025 r., sygnatura: II GSK 103/24; CBOSA.

²³ Por. szerzej: wyroki TK: z 9 czerwca 2003 r., sygnatura: SK 12/03, OTK nr 6/A/2003, poz. 51 i z 23 lipca 2013 r., sygnatura: P 36/12, OTK nr 6/2013, poz. 82.

²⁴ Por. szerzej: wyrok TK z 12 maja 2009 r., sygnatura: P 66/07, OTK nr 5/A/2009, poz. 65.

²⁵ Por. szerzej: wyrok TK z 12 maja 2009 r., sygnatura: P 66/07, OTK nr 5/A/2009, poz. 65.

²⁶ Por. szerzej: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2023 r.; sygnatura: VI SA/Wa 8176/22; Legalis; zob. także: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 04 stycznia 2022 r., sygnatura: VI SA/Wa 2129/21; CBOSA; Wyrok WSA w Warszawie z dnia 15 lipca 2021 r., sygnatura: VI SA/Wa 179/21; CBOSA.

może być automatyczne stosowanie przepisów nowej ustawy do stanów prawnych (zdarzeń) mających miejsce przed datą wejścia w życie nowej ustawy. Kwestia przyznania pierwszeństwa zasadzie dalszego działania przepisów dotychczasowych, czy też zasadzie bezpośredniego działania ustawy nowej, musi każdorazowo wynikać z konkretnej sprawy i charakteru przepisów podlegających zmianie; należy brać także pod uwagę skutki, jakie może wywołać przyjęcie jednej lub drugiej zasady (por. uchwała składu siedmiu sędziów NSA z dnia 10 kwietnia 2006 r., sygn. akt I OPS 1/06, ONSAiWSA z 2006 nr 3, poz. 71)²⁷.

W rozpoznawanej przez WSA w Warszawie sprawie zachodziła sytuacja, w której tzw. zobowiązanie inwestorskie akcjonariusz zaciągnął w dniu 11 sierpnia 2011 r. Zobowiązanie to trwało nadal w chwili wejścia w życie przepisów zmieniających ustawę p.b., tj. w dniu 21 kwietnia 2018 r. W dacie powstania tego zobowiązania przepis z art. 25n ustawy p.b. nie zawierał sankcji w postaci administracyjnej kary pieniężnej, a w ust. 1 przewidywał wyłącznie środek nadzoru następczego w postaci zakazu wykonywania prawa głosu/nakazu zbycia akcji banku krajowego²⁸. Podstawa prawna dla zastosowania kary pieniężnej została wprowadzona dopiero z dniem 21 kwietnia 2018 r. Dlatego na tle przedstawionych analiz przepisów i zasad KNF nie mogła zastosować sankcji w postaci administracyjnej kary pieniężnej za delikt administracyjny²⁹.

Podobnie podzielić należy stanowisko WSA w Warszawie, zgodnie z którym: *złożenie przez Skarżącego zobowiązania inwestorskiego skutkowało powstaniem stosunku prawnego „w toku”, który rozpoczął się pod rządami dawnego prawa i trwał po wejściu w życie znowelizowanych przepisów ustawy – Prawo bankowe. Z tego względu należało w niniejszej sprawie odstąpić od zasady bezpośredniego działania prawa nowego, jako że Organ w żaden sposób nie wykazał, by za zastosowaniem aktualnie obowiązujących przepisów przemawiał ważny interes publiczny. [...] Zasada dalszego działania prawa dawnego stanowi przeciwieństwo dla zasady bezpośredniego działania prawa nowego, gdy z natychmiastowego działania nowej ustawy wywodzimy obowiązek sięgania po nowe przepisy dla oceny skutków zdarzeń, które zostały zapoczątkowane przed ich wejściem w życie³⁰.*

KNF, wydając rzeczoną decyzję administracyjną, nie uwzględniła w ogólności tego, że mamy tutaj do czynienia z administracyjną karą pieniężną, a zatem postacią sankcji administracyjnej. Implikuje to konieczność pełnego respektowania przez KNF standardów wypracowanych w judykaturze w przedmiocie stosowania sankcji administracyjnych. W tym ostatnim kontekście warto wskazać, że w judykaturze

²⁷ Por. szerzej: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2023 r.; sygnatura: VI SA/Wa 8176/22; Legalis.

²⁸ Zob. np.: M. Torończak, *Decyzja z art. 25n ust. 1 ustawy – Prawo bankowe*, „Monitor Prawa Bankowego” 2015, nr 4, s. 62–75; R. Woźniak, *Pozycja prawa akcjonariusza banku krajowego w związku z wydaniem przez KNF decyzji na podstawie art. 25n Prawa bankowego*, „Monitor Prawa Bankowego” 2015, nr 2, s. 86–93.

²⁹ Por. szerzej: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2023 r.; sygnatura: VI SA/Wa 8176/22; Legalis.

³⁰ *Ibidem*.

trafnie przyjmuje się, że taki *stricte* sankcyjny charakter przepisów predestynuje sposób dokonywania ich wykładni³¹. Wykładnia przepisów prawa administracyjnego, stanowiących podstawę prawną do nałożenia sankcji administracyjnej, powinna być zbliżona do wykładni przepisów zaliczanych do gałęzi prawa karnego, z pierwszeństwem zastosowania wykładni językowej³² względem jakichkolwiek innych rodzajów wykładni³³. W rezultacie norma zagrożona sankcją administracyjną musi być wykładana zgodnie z jej językowym, literalnym brzmieniem. Nie jest zatem dopuszczalne przy interpretacji normy sankcyjnej stosowanie innego rodzaju wykładni (np. celowościowej, systemowej) dla uzyskania innej, niż to wynika z wykładni językowej³⁴, treści danej normy³⁵. W orzecznictwie sądów administracyjnych trafnie przyjmuje się, że w analizowanej kategorii spraw, rezultaty wykładni językowej mogą zostać przełamane jedynie wyjątkowo (np. w razie ich rażącej sprzeczności z założeniem racjonalnego prawodawcy)³⁶. Podobnie wykluczone jest stosowanie

³¹ Wykładnia prawa w procesie jego stosowania w sprawach dotyczących kar administracyjnych powinna być dokonywana w sposób „restrykcyjny” oparty na preferowaniu wykładni językowej (zob.: Wyrok SN z dnia 6.10.2016 r., sygnatura: III SK 51/15, Legalis nr 1537675; Wyrok NSA z dnia 1.06.2004 r., sygnatura: GSK 30/04, Legalis nr 63945; Wyrok NSA z dnia 27.05.2009 r., sygnatura: II GSK 972/08, Legalis nr 326345; Postanowienie SN z dnia 4.12.2009 r., sygnatura: III SK 30/09, Legalis nr 1875710; Wyrok SN z dnia 21.09.2010 r., sygnatura: III SK 8/10, Legalis nr 412622; Postanowienie SN z dnia 26.10.2016 r., sygnatura: III SK 75/15, Legalis nr 1526381; Uchwała składu siedmiu sędziów NSA z dnia 16.05.2016 r., sygnatura: II GPS 1/16, Legalis 1445596; P. Wajda, *Przestanki (dyrektywy) wymiaru administracyjnych kar pieniężnych nakładanych na krajowy zakład ubezpieczeń (część II)*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2020, nr 2, s. 21).

³² Por. także: M. Zirk-Sadowski [w:] *System Prawa Administracyjnego. Wykładnia w prawie administracyjnym*, Tom 4, red. R. Hauser, Warszawa 2015, wyd. 2, s. 223–226; W. Morawski, *Głosa do wyroku NSA z 4 października 1994 r.*, SA/WR 929/94, „Przegląd Orzecznictwa Podatkowego” 1/1998, s. 93; B. Brzeziński, *Wykładnia celowościowa w prawie podatkowym*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” 1/2002, s. 18.

³³ Por. szerzej: Wyrok NSA z dnia 1.06.2004 r., sygnatura: GSK 30/04; CBOSA; por. także: wyrok NSA z dnia 30.03.2004 r., GSK 31/04; CBOSA. Ponadto na konieczność posługiwania się wykładnią językową wskazuje również pogląd wyrażony przez Trybunał Konstytucyjny, który podkreślił, że: *omawiana zasada [przyp. jasności i precyzyjności przepisu] ma szczególnie doniosłe znaczenie w sferze praw i wolności. Zwłaszcza w przepisach podatkowych ustawodawca nie może poprzez niejasne formułowanie treści przepisów pozostawiać organom mającym je stosować nadmiernej swobody przy ustalaniu ich zakresu podmiotowego i przedmiotowego, a podatnikom stwarzać niepewność co do ciężących na nich obowiązków*; zob.: Wyrok TK z dnia 09.10.2007 r., sygnatura: SK 70/06, Legalis; Wyrok TK z dnia 18.07.2013 r., sygnatura: SK 18/09, Legalis; zob. także: Wyrok WSA w Olsztynie z 09.07.2020 r., sygnatura: II SA/Ol 293/20; CBOSA.

³⁴ Zob. np.: Wyrok NSA z dnia 6.03.2014 r., sygnatura: I OSK 653/13; Legalis.

³⁵ Por. szerzej: Wyrok TK z dnia 5.05.2004, sygnatura: P 2/03; LEX; zob. także: Wyrok NSA z dnia 27.05.2005 r., sygnatura: II GSK 972/08; CBOSA; por. także: Ł. Gajek, *Kary pieniężne w ustawie o radiofonii i telewizji – analiza krytyczna*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2019, Nr 3 (8), s. 16.

³⁶ Por. szerzej: Uchwała SN z dnia 21.01.2016 r., sygnatura: III SZP 4/15, Legalis nr 1398242; Wyrok SN z dnia 6.10.2016 r., sygnatura: III SK 51/15, Legalis nr 1537675; Postanowienie SN z dnia 26.10.2016 r., sygnatura: III SK 75/15, Legalis nr 1526381.

tutaj wykładni rozszerzającej³⁷, analogii³⁸ czy domniemań³⁹. NSA zwraca uwagę, że: *normy za których naruszenie przewidziana jest sankcja administracyjna, muszą być jednoznaczne co do treści i nie mogą podlegać interpretacyjnym zabiegom prowadzącym do rozszerzenia odpowiedzialności*⁴⁰. W judykaturze podkreśla się niedopuszczalność retroaktywnego stosowania uregulowań wprowadzających odpowiedzialność za delikty administracyjne⁴¹. Dlatego należy podzielić stanowisko wypracowane w judykaturze TK, zgodnie z którym gwarancje zawarte w rozdziale II Konstytucji: *odnoszą się do wszelkich postępowań represyjnych, tzn. postępowań, których celem jest poddanie obywatela jakiejś formie ukarania lub jakiejś sankcji*. W konsekwencji należy tutaj stosować odpowiednio (tj. z uwzględnieniem ich specyfiki) m.in. art. 42 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji RP, zgodnie z którym: *Odpowiedzialności karnej podlega tylko ten, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia*. TK wyprowadza z tego dwie bardziej szczegółowe dyrektywy. Po pierwsze, zakaz sankcjonowania czynów, które w chwili ich popełnienia nie stanowiły deliktów administracyjnych (co powinno być postrzegane jako odpowiednik prawnokarnej zasady *nullum crimen sine lege anteriori*). Po drugie, zakaz stosowania sankcji, które nie były przewidziane w momencie popełnienia deliktów (co jest z kolei odpowiednikiem prawnokarnej zasady *nullum poena sine lege*)⁴². Jednak KNF niejako pominęła w przedmiotowej sprawie obowiązek zastosowania do sankcji administracyjnej zasady *lex mitior retro agit* (ustawa względniejsza działa wstecz), nakazującej wsteczne stosowanie przepisu względniejszego dla podmiotu naruszającego przepisy. Obowiązek ten wynika z art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 19 grudnia 1966 r.⁴³. Oczywiście jest zatem, że stan prawny obowiązujący od dnia 21 kwietnia 2018 r. nie jest względniejszy dla inwestora, który dopuścił się naruszenia tzw. zobowiązania inwestorskiego⁴⁴. Wręcz przeciwnie, stan prawny obowiązujący od dnia 21 kwietnia 2018 r. jest zdecydowanie mniej względny dla takiego inwestora niż stan prawny obowiązujący do tej daty. *De lege derogata chodź o sytuację, w której naruszenie zobowiązań inwestorskich zaciągniętych przed dniem 21 kwietnia 2018 r. nie było powiązane z uprawnieniami KNF do nałożenia administracyjnej kary pieniężnej*.

³⁷ Zob. np.: Wyrok NSA z dnia 18.04.2019 r., sygnatura: I OSK 1750/17; Legalis.

³⁸ Zob. np.: Wyrok WSA w Łodzi z dnia 23.07.2021 r., sygnatura: II SA/Łd 203/21; LEX; Wyrok WSA w Warszawie z dnia 28.11.2019 r., sygnatura: IV SA/Wa 1668/19; LEX.

³⁹ Por. szerzej: Wyrok SN z dnia 24.09.2014 r., sygnatura: III SK 59/13, Legalis nr 1079955; Wyrok SOKiK z dnia 15.04.2019 r., XVII AmE 92/17, Legalis nr 2252765; Wyrok NSA z dnia 22.11.2019 r., sygnatura: II GSK 1019/19; CBOSA; zob. też A. Krawczyk [w:] W. Chróścielewski (red.), Z. Kmiecik (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2019, Lex/el., komentarz do art. 189b, pkt 3.

⁴⁰ Por. szerzej: Wyrok NSA z dnia 27.05.2009 r., sygnatura: II GSK 972/08, Legalis nr 326345.

⁴¹ Por. szerzej: Wyrok TK z dnia 12 maja 2009 r., sygnatura: P 66/07, Legalis; zob. także: Wyrok NSA z dnia 21 października 2009 r., sygnatura: II GSK 487/09; Legalis.

⁴² Por. szerzej: Wyrok TK z dnia 12 maja 2009 r., sygnatura: P 66/07, Legalis; por. także: Wyrok NSA z dnia 21 października 2009 r., sygnatura: II GSK 487/09; Legalis.

⁴³ Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167

⁴⁴ Por. szerzej: Wyrok NSA z dnia 13 maja 2008 r., sygnatura: II GSK 104/08; Legalis.

Powyższe rozważania prowadzą do konkluzji, że sankcja administracyjna z art. 25n ust. 5a ustawy p.b. nie może znaleźć zastosowania w przypadku deliktu administracyjnego w postaci naruszenia tzw. zobowiązań inwestorskich zaciągniętych przed dniem 21 kwietnia 2018 r.

2. Nowelizacja przepisu z art. 25n ust. 5a i nast. ustawy Prawo bankowe

Przepisy art. 25n ust. 5a i nast. ustawy Prawo bankowe zostały znowelizowane na mocy postanowień ustawy z dnia 16 sierpnia 2023 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem rozwoju rynku finansowego oraz ochrony inwestorów na tym rynku⁴⁵. Regulacja ta zaczęła obowiązywać z dniem 29 września 2023 r. i zmieniła model wymiaru administracyjnej kary pieniężnej, jak również wprowadziła liczne rozwiązania formalnoprawne dotyczące decyzji KNF.

Dokonując wykładni tych przepisów, w pierwszym kroku należy wskazać, że ich nowelizacja implikuje konieczność dokonania oceny stosowania albo też braku stosowania aktualnej jego treści do zobowiązań inwestorskich zaciągniętych w okresie od dnia 21 kwietnia 2018 r. do dnia 29 września 2023 r. Dlatego konieczna jest weryfikacja tego, czy prawodawca unormował tę kwestię w przepisach ustawy z dnia 16 sierpnia 2023 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem rozwoju rynku finansowego oraz ochrony inwestorów na tym rynku. Analiza norm tej ustawy prowadzi do wniosku, że kwestia ta nie została unormowana. Tym samym konieczna jest ocena stosowania zasady *lex mitior retro agit* do wyżej powołanego stanu. Dokonując rzeczony oceny, należy wskazać, że *de lege derogata* (tj. do dnia 29 września 2023 r.) delikt administracyjny, o którym jest mowa w art. 25n ust. 5a ustawy p.b., zagrożony był administracyjną karą pieniężną w wysokości odpowiadającej wartości tych akcji lub praw z akcji, przy czym wartość akcji lub praw z akcji. Wysokość kary była ustalana na dzień ich nabycia albo objęcia według wartości godziwej, o której mowa w ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. *De lege lata* ten delikt administracyjny zagrożony jest administracyjną karą pieniężną w wysokości do 10% przychodu wykazanego w ostatnim zatwierdzonym sprawozdaniu finansowym, a w przypadku braku takiego sprawozdania – w wysokości do 10% prognozowanego przychodu określonego na podstawie sytuacji ekonomiczno-finansowej osoby prawnej. W przypadku osób fizycznych kara może wynieść do 21 312 000 zł. Mając na uwadze to, że banki krajowe działają z wykorzystaniem tzw. dźwigni finansowej, można przyjąć, że w przypadku inwestorów, jako osób prawnych, to „stare” brzmienie przepisu z art. 25n ust. 5a ustawy p.b. będzie względniejsze. W przypadku zaś osób fizycznych to „nowe” brzmienie tego przepisu, będzie względniejsze. Jednak ocena ta musi być dokonana na zasadzie casu-ad-casum, a zatem na gruncie konkretnego stanu faktycznego.

⁴⁵ Dz.U. z 2023 r., poz. 1723.

De lege lata, brak realizacji przez inwestora zobowiązania inwestorskiego, które – co wymaga podkreślenia – zaciągnięte od dnia 21 kwietnia 2018 r. aktywuje uprawnienia KNF w zakresie nałożenia na rzeczonoego inwestora administracyjnej kary pieniężnej. Przy ustalaniu wymiaru (dolegliwości) administracyjnej kary pieniężnej zastosowanie znajdą przesłanki wymiaru z art. 189d ustawy k.p.a., jak również postulaty płynące z zasady proporcjonalności.

Postępowanie w sprawie będzie wszczynane przez KNF, która działa tutaj z urzędu. Stroną tego postępowania będzie inwestor, który zaciągnął – od dnia 21 kwietnia 2018 r. – zobowiązanie inwestorskie i następnie go nie dochował, a organem administracji publicznej właściwym w tej sprawie będzie KNF. Przedmiotem tego postępowania będzie ustalenie, czy inwestor nie dochował zobowiązania inwestorskiego i nałożenie na niego administracyjnej kary pieniężnej, wraz z ustaleniem poziomu jej dolegliwości. Należy wskazać – *argumentum ex art. 7* w związku z art. 77 § 1 ustawy k.p.a. – że ciężar dowodu w tej sprawie będzie spoczywać w całości na KNF⁴⁶. Oznacza to, że KNF będzie zobowiązana ustalić stan faktyczny sprawy zgodny ze stanem prawdy materialnej oraz zebrać i ocenić cały materiał dowodowy w sprawie, a tym samym udowodnić, że inwestor nie dochował zaciągniętego zobowiązania inwestorskiego⁴⁷.

KNF rozstrzygnie przedmiotową sprawę administracyjną w formie decyzji administracyjnej, która będzie – *ex lege*⁴⁸ – natychmiast wykonalna. Decyzja ta oparta będzie na konstrukcji uznania administracyjnego⁴⁹. Przesądza o tym wykorzystanie

⁴⁶ W judykaturze zostało wyrażone stanowisko, zgodnie z którym: *zgodnie z unormowanq w art. 7 k.p.a. zasadq prawdy obiektywnej, organy administracji publicznej podejmujq wszelkie kroki niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy. Organ prowadzący postępowanie ma obowiązek zebrania i rozpatrzenia materiału dowodowego tak, aby ustalić stan faktyczny sprawy zgodny z rzeczywistością. Jako dowolne należy traktować ustalenia faktyczne znajdujące wprawdzie potwierdzenie w materiale dowodowym, ale niekompletnym, czy nie w pełni rozpatrzonym. Zarzut dowolności wykluczają dopiero ustalenia dokonane w całokształcie materiału dowodowego, zgromadzonego i zbadanego w sposób wyczerpujący, a więc przy podjęciu wszystkich kroków niezbędnych dla dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego, jako warunku niezbędnego wydania decyzji o przekonującej treści* (vide: Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23.02.2017 r., sygnatura: I OSK 790/15; CBOSA; Wyrok NSA z dnia 2.04.2019 r., sygnatura: II OSK 3473/18; Legalis; Wyrok NSA z dnia 9.10.2018 r., sygnatura: II OSK 2505/18; Legalis; Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 7.11.2019 r., sygnatura: I SA/Gl 954/19; Legalis).

⁴⁷ Przychylając się do poglądów wyrażonych w orzecznictwie (por. szerzej: Wyrok NSA z 27.08.2010 r., sygnatura: II OSK 1131/10, Legalis; Wyrok WSA w Warszawie z 29.06.2009 r., sygnatura: I SA/Wa 474/09, Legalis) i doktrynie (por. szerzej: P. Wajda, M.A. Śliwa, *Zasada prawdy obiektywnej (art. 7 k.p.a.) i ciężar dowodu w postępowaniach administracyjnych prowadzonych przez KNF*, „Monitor Prawa Bankowego” 5/2014, s. 58–59), należy stwierdzić, że z ogólnej zasady prawdy obiektywnej wynikają dla KNF dwa podstawowe obowiązki. Pierwszy obowiązek dotyczy określenia jakie dowody są niezbędne do ustalenia stanu faktycznego. Na tej podstawie KNF powinna z urzędu oraz na podstawie stosownych norm prawa materialnego wskazać, jakie okoliczności mają znaczenie w przedmiotowym stanie faktycznym z punktu widzenia tych norm.

⁴⁸ *Argumentum ex art. 25n ust. 5b ustawy p.b.*

⁴⁹ Zob. np.: Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22.06.2007 r., sygnatura: VI SA/Wa 2198/06; Legalis; Wyrok NSA z dnia 14.06.2007 r., sygnatura: II GSK 35/07, Legalis; Wyrok WSA w Warszawie z dnia 5.09.2019 r., sygnatura: VI SA/Wa 964/18, CBOSA; Wyrok WSA w Warszawie z dnia 19.11.2020 r., sy-

przez prawodawcę w treści przepisu z art. 25n ust. 5a ustawy p.b. konstrukcji: *Komisja Nadzoru Finansowego może*. W rezultacie KNF jest uprawniona do odstąpienia od nałożenia na tego inwestora administracyjnej kary pieniężnej i do umorzenia przedmiotowego postępowania⁵⁰, nawet w obliczu stwierdzenia, że inwestor nie dochował zobowiązania inwestorskiego.

Elementem fakultatywnym tej decyzji jest określenie przez KNF, że kara pieniężna, o której jest mowa w art. 25n ust. 5a ustawy p.b., będzie płatna w miesięcznych ratach⁵¹ i według ustalonego przez Komisję harmonogramu spłat i ich wysokości⁵².

Decyzja administracyjna z art. 25n ust. 5d ustawy p.b. jest decyzją związaną. Nie jest ona oparta na konstrukcji uznania administracyjnego, dlatego w każdym przypadku, gdy zobowiązanie inwestorskie zostanie wykonane, w tzw. międzyczasie, obowiązkiem KNF będzie wydanie decyzji z art. 25n ust. 5d ustawy p.b.

W sytuacji, w której inwestor wypełni zobowiązania inwestorskie już po wydaniu decyzji administracyjnej z art. 25n ust. 5a ustawy p.b., ale jeszcze przed terminem zapłaty administracyjnej kary pieniężnej, będzie to stanowiło czynnik aktywujący obowiązek KNF do wydania decyzji administracyjnej z art. 25n ust. 5d ustawy p.b. W takiej sytuacji KNF dokona wszczęcia – *ex officio* – postępowania administracyjnego, o którym jest mowa w art. 25n ust. 5d ustawy p.b., a jej przedmiotem będzie ustalenie, czy zobowiązanie inwestorskie zostało w międzyczasie wykonane. Jeśli tak, to należy odpowiednio uwzględnić ten fakt w zakresie umorzenia administracyjnej kary pieniężnej z art. 25n ust. 5a ustawy p.b. KNF jest uprawniona w takim przypadku umorzyć administracyjną karę pieniężną w całości, jeżeli jej płatność została dokonana jednorazowo. KNF może też umorzyć ją w części odpowiadającej niezapłaconym przyszłym ratom, gdyby płatność administracyjnej kary pieniężnej zostałaby rozłożona na raty. Ciężar dowodu (tj. ciężar wykazania tego, że zobowiązanie inwestorskie zostało w międzyczasie wykonane) będzie spoczywał w całości na KNF.

W przypadku braku zapłaty administracyjnej kary pieniężnej, o której mowa w art. 25n ust. 5a ustawy p.b., KNF jest uprawniona nakazać bankowi krajowemu, którego akcjonariuszem jest inwestor, o którym mowa w art. 25a ust. 5n ustawy p.b., przekazania na poczet zaległości wraz z odsetkami wszelkich płatności dokonywanych przez bank na rzecz tego akcjonariusza, w kwocie odpowiadającej tej karze wraz z odsetkami.

De lege lata mamy do czynienia z sytuacją, w której wykonanie przez inwestora zobowiązań inwestorskich – zaciągniętych od dnia 21 kwietnia 2018 r. – zostało za-

gnatura: VI SA/Wa 148/20, CBOSA; Wyrok WSA w Warszawie z dnia 27.02.2020 r., sygnatura: VI SA/Wa 884/19, CBOSA; Wyrok NSA z dnia 16.05.2019 r., sygnatura: II GSK 2054/17, CBOSA; zob. także: Wyrok TK z dnia 20.06.2017 r., sygnatura: P 124/15; Legalis.

⁵⁰ *Argumentum ex art. 105 § 1 ustawy k.p.a.*

⁵¹ Por. także: P. Wajda [w:] *Prawo bankowe. Komentarz*, red. A. Mikos-Sitek, P. Zapadka, LEX/el. 2025, art. 25(n); zob. także: W. Srokosz [w:] J. Dybiński (red.), *Tom XA. Prawo rynku finansowego. Prawo bankowe. Komentarz*, wyd. 1, 2025.

⁵² *Argumentum ex art. 25n ust. 5c ustawy p.b.*

bezpieczone sankcją odpowiedzialności administracyjnej. Jednak sankcja ta może znaleźć zastosowanie wyłącznie do tych zobowiązań inwestorskich, które zostały zaciągnięte od dnia 21 kwietnia 2018 r., lecz nie wcześniej. Natomiast w przypadku zobowiązań inwestorskich zaciągniętych przed tą datą brak ich realizacji nie skutkuje odpowiedzialnością administracyjną z art. 25n ust. 5a ustawy p.b.

Scharakteryzowany stan prawny powoduje, że KNF nie może wymagać od inwestora, który zaciągnął zobowiązanie inwestorskie przed dniem 21 kwietnia 2018 r., potwierdzenia aktualności tego zobowiązania czy też jego powtórnego złożenia. W systemie prawa brak jest bowiem właściwej podstawy prawnej do złożenia takiego potwierdzenia aktualności zobowiązania inwestorskiego czy też jego powtórnego złożenia. Jednocześnie KNF związana jest konstytucyjną zasadą praworządności/legalizmu⁵³. Natomiast w aktualnym stanie prawnym zobowiązanie inwestorskie inwestorów referencyjnych banków krajowych może być złożone wyłącznie w toku postępowania administracyjnego, o którym jest mowa w art. 25 i nast. ustawy p.b.⁵⁴ W tym kontekście i w sytuacji zagrożenia płynności lub wypłacalności banku krajowego, w ramach nowelizacji umowy inwestycyjnej KNF oczekuje niejednokrotnie od takich inwestorów, aby składali wobec banku zobowiązanie do jego dokapitalizowania.

Podsumowanie

De lege lata wykonalność zobowiązań inwestorskich zaciągniętych przez inwestorów referencyjnych banków krajowych przed dniem 21 kwietnia 2018 r. nie jest zabezpieczona sankcją administracyjnej kary pieniężnej, a KNF nie może egzekwować tych zobowiązań. Taki stan generuje istotne ryzyko systemowe. Oczywiście jest bowiem to – co znajduje potwierdzenie w doświadczeniach praktycznych – że inwestor będzie ograniczał lub nie wykonywał swych zobowiązań w sytuacji, gdy bank krajowy doświadczy problemów zagrażających jego wypłacalności. Faktycznym potwierdzeniem tego jest pośrednio decyzja administracyjna KNF oraz wyrok WSA w Warszawie, analizowany w tym opracowaniu.

⁵³ Zgodnie z konstytucyjną zasadą praworządności organy administracji publicznej mogą działać wyłącznie w takim zakresie, i wyłącznie przy zastosowaniu takich prawnych form działania, które oparte są na konkretnie wskazanym przepisie prawa. (por. szerzej: Wyrok NSA z dnia 27.10.1987 r., sygnatura: IV SA 292/87; CBOSA). Organy administracji publicznej mogą zatem działać wyłącznie w zakresie wynikającym z wyraźnie wskazanego w treści przepisów prawa upoważnienia (por. szerzej: M. Wierzbowski, *Charakter prawny stosunków w organizacjach społecznych*, Warszawa 1976, s. 24; S. Fundowicz, *Aksjologia prawa administracyjnego używania* [w:] *Koncepcja systemu prawa administracyjnego. Zjazd Katedr Prawa Administracyjnego i Postępowania Administracyjnego. Zakopane 24–27 września 2006 r.*, (red.) J. Zimmermann, Warszawa 2007, s. 635; zob. także: K. Działocha, *Konstytucyjne założenia systemu naczelnych organów państwa*, „Państwo i Prawo” 10/1987, s. 99–100; K. Opalek, *Spór o pojęcie praworządności*, „Państwo i Prawo” 10/1959, s. 519–520; M. Zieliński, *Obiektywność ustalenia faktów jako element praworządności stosowania prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1/1979, s. 31–32).

⁵⁴ *Argumentum ex art. 25h ust. 3 ustawy p.b.*

W tych uwarunkowaniach uzasadnione jest przewidywanie intensyfikacji działań KNF wobec akcjonariuszy referencyjnych banków krajowych zmierzających do zaciągania zobowiązań w postanowieniach umów inwestycyjnych. W szczególności będzie to dotyczyć przypadków obrotu akcjami banku krajowego, których dokonanie wymaga zgody KNF z art. 25 i nast. ustawy p.b.

Bibliografia

Baran M., *Zasada pewności prawa a zasada legalizmu unijnego – uwagi na tle orzecznictwa TS*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2011, 5.

Brzeziński B., *Wykładnia celowościowa w prawie podatkowym*, „Kwartalnik Prawa Podatkowego” 2002, 1.

Działocha K., *Konstytucyjne założenia systemu naczelných organów państwa*, „Państwo i Prawo” 1987, 10.

Fundowicz S., *Aksjologia prawa administracyjnego używania*, [w:] *Koncepcja systemu prawa administracyjnego. Zjazd Katedr Prawa Administracyjnego i Postępowania Administracyjnego. Zakopane 24–27 września 2006 r.*, J. Zimmermann (red.), Warszawa 2007.

Gajek Ł., *Kary pieniężne w ustawie o radiofonii i telewizji – analiza krytyczna*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2019, Nr 3(8).

Kluczevska-Rupka A., *Zasada pewności prawa w działaniu administracji Unii Europejskiej oraz jako zasada ogólna prawa Unii Europejskiej*, „Studia Prawa Publicznego” 2014, 1(5).

Krawczyk A. [w:] W. Chróścielewski (red.), Z. Kmiecik (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2019, LEX.

Morawski W., *Glosa do wyroku NSA z 4 października 1994 r., SA/WR 929/94*, „Przegląd Orzecznictwa Podatkowego” 1998, 1.

Opalek K., *Spór o pojęcie praworządności*, „Państwo i Prawo” 1959, 10.

Srokosz W. [w:] J. Dybiński (red.), *Tom XA. Prawo rynku finansowego. Prawo bankowe. Komentarz*, Warszawa 2025.

Torończak M., *Decyzja z art. 25n ust. 1 ustawy – Prawo bankowe*, „Monitor Prawa Bankowego” 2015, nr 4.

Torończak M., *Zobowiązania inwestorskie*, „Monitor Prawa Bankowego” 2019, nr 9.

Wajda P., *Przesłanki (dyrektywy) wymiaru administracyjnych kar pieniężnych nakładanych na krajowy zakład ubezpieczeń (część II)*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2020, nr 2.

Wajda P. [w:] *Prawo bankowe. Komentarz*, A. Mikos-Sitek, P. Zapadka (red.), LEX.

Wajda P., Śliwa M.A., *Zasada prawdy obiektywnej (art. 7 k.p.a.) i ciężar dowodu w postępowaniach administracyjnych prowadzonych przez KNF*, „Monitor Prawa Bankowego” 2014, 5.

Wierzbowski M., *Charakter prawny stosunków w organizacjach społecznych*, Warszawa 1976.

Woźniak R., *Pozycja prawa akcjonariusza banku krajowego w związku z wydaniem przez KNF decyzji na podstawie art. 25n prawa bankowego*, „Monitor Prawa Bankowego” 2015, nr 2.

Zieliński M., *Obiektywność ustalenia faktów jako element praworządności stosowania prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1979, 1.

Zirk-Sadowski M. [w:] *System Prawa Administracyjnego. Wykładnia w prawie administracyjnym*, Tom 4, R. Hauser (red.), Warszawa 2015, wyd. 26.

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

Wyrok TK z dnia 14.06.2000 r., sygnatura: P 3/00; wyrok dostępny jest pod adresem internetowym: http://www.trybunal.gov.pl/OTK/teksty/otkpdf/2000/p_03_00.pdf

Wyrok TK z dnia 25.06.2002 r., sygnatura: K 45/01; wyrok dostępny jest pod adresem internetowym: http://www.trybunal.gov.pl/OTK/teksty/otkpdf/2002/K_45_01.pdf

Wyrok TK z dnia 9.06.2003 r., sygnatura: SK 12/03, OTK nr 6/A/2003, poz. 51.

Wyrok TK z dnia 5.05.2004 r., sygnatura: P 2/03, LEX.

Wyrok TK z dnia 09.10.2007 r., sygnatura: SK 70/06, Legalis.

Wyrok TK z dnia 12.05.2009 r., sygnatura: P 66/07, OTK nr 5/A/2009, poz. 65.

Wyrok TK z dnia 18.07.2013 r., sygnatura: SK 18/09, Legalis.

Wyrok TK z dnia 23.07.2013 r., sygnatura: P 36/12, OTK nr 6/2013, poz. 82.

Wyrok TK z dnia 20.06.2017 r., sygnatura: P 124/15, Legalis.

Orzeczenia Sądu Najwyższego

Wyrok SN – Izba Cywilna z dnia 20.03.2009 r., sygnatura: II CSK 602/08, Legalis.

Postanowienie SN z dnia 4.12.2009 r., sygnatura: III SK 30/09, Legalis.

Wyrok SN z dnia 21.09.2010 r., sygnatura: III SK 8/10, Legalis.

Wyrok SN z dnia 24.09.2014 r., sygnatura: III SK 59/13, Legalis.

Uchwała SN z dnia 21.01.2016 r., sygnatura: III SZP 4/15, Legalis.

Uchwała składu siedmiu sędziów NSA z dnia 16.05.2016 r., sygnatura: II GPS 1/16, Legalis.

Wyrok SN z dnia 6.10.2016 r., sygnatura: III SK 51/15, Legalis.

Postanowienie SN z dnia 26.10.2016 r., sygnatura: III SK 75/15, Legalis.

Wyrok SN – Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych z dnia 28.03.2023 r., sygnatura: II NSNc 85/23, Legalis.

Wyrok SN z dnia 24.05.2023 r., sygnatura: II NSNc 160/23, LEX.

Wyrok SN z dnia 5 października 2023 r., sygnatura: II NSNc 140/23, LEX.

Wyrok SN z dnia 18 lipca 2024 r., sygnatura: II NSNc 389/23, LEX.

Orzeczenia Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Wyrok SOKiK z dnia 15.04.2019 r., XVII AmE 92/17, Legalis nr 2252765.

Orzeczenia Wojewódzkich Sądów Administracyjnych

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22.06.2007 r., sygnatura: VI SA/Wa 2198/06, Legalis.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 29.06.2009 r., sygnatura: I SA/Wa 474/09, Legalis.

Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 4.09.2009 r., sygnatura: III SA/Gl 404/09, Legalis.

Wyrok WSA w Białymstoku z dnia 19.07.2017 r., sygnatura: I SA/Bk 506/17, Legalis.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 5.09.2019 r., sygnatura: VI SA/Wa 964/18, CBOSA.

Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 7.11.2019 r., sygnatura: I SA/Gl 954/19, Legalis.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 28.11.2019 r., sygnatura: IV SA/Wa 1668/19, LEX.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 27.02.2020 r., sygnatura: VI SA/Wa 884/19, CBOSA.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 17.06.2020 r., sygnatura: VI SA/Wa 1/20, Legalis.

Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 9.07.2020 r., sygnatura: II SA/Ol 293/20, CBOSA.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 27.10.2020 r. sygnatura: VI SA/Wa 42/20, CBOSA.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 19.11.2020 r., sygnatura: VI SA/Wa 148/20, CBOSA.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 15.07.2021 r., sygnatura: VI SA/Wa 179/21, CBOSA.

Wyrok WSA w Łodzi z dnia 23.07.2021 r., sygnatura: II SA/Łd 203/21, LEX.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 04.01. 2022 r., sygnatura: VI SA/Wa 2129/21, CBOSA.

Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 12.01.2023 r., sygnatura: III SAB/Wr 581/22, Legalis.

Wyrok WSA w Olsztynie z dnia 16.02.2023 r., sygnatura: II SA/Ol 49/23, Legalis.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22.08.2023 r.; sygnatura: VI SA/Wa 8176/22, Legalis.

Orzeczenia Naczelnego Sądu Administracyjnego

Wyrok NSA z dnia 27.10.1987 r., sygnatura: IV SA 292/87, CBOSA.

Wyrok NSA z dnia 30.03.2004 r., GSK 31/04, CBOSA.

Wyrok NSA z dnia 1.06.2004 r., sygnatura: GSK 30/04, CBOSA.

Wyrok NSA z dnia 27.05.2005 r., sygnatura: II GSK 972/08, CBOSA.

Wyrok NSA z dnia 14.06.2007 r., sygnatura: II GSK 35/07, Legalis.

Wyrok NSA z dnia 13.05.2008 r., sygnatura: II GSK 104/08, Legalis.

Wyrok NSA z dnia 27.05.2009 r., sygnatura: II GSK 972/08, Legalis.

Wyrok NSA z dnia 21.10.2009 r., sygnatura: II GSK 487/09, Legalis.

Wyrok NSA z 27.08.2010 r., sygnatura: II OSK 1131/10, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 6.03.2014 r., sygnatura: I OSK 653/13, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 23.02.2017 r., sygnatura: I OSK 790/15, CBOSA.
Wyrok NSA z dnia 26.10.2017 r., sygnatura: II GSK 24/16, CBOSA.
Wyrok NSA z dnia 9.10.2018 r., sygnatura: II OSK 2505/18, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 2.04.2019 r., sygnatura: II OSK 3473/18, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 18.04.2019 r., sygnatura: I OSK 1750/17, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 16.05.2019 r., sygnatura: II GSK 2054/17, CBOSA.
Wyrok NSA z dnia 22.11.2019 r., sygnatura: II GSK 1019/19, CBOSA.
Wyrok NSA z dnia 13.05.2021 r., sygnatura: I FSK 1841/19, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 30.09.2021 r., sygnatura: I FSK 1461/17, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 6.10.2021 r., sygnatura: I FSK 1797/18, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 10.12.2021 r., sygnatura: I GSK 1083/21, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 20.09.2022 r., sygnatura: I GSK 1758/21, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 31.10.2022 r., sygnatura: I GSK 565/22, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 12.12.2022 r., sygnatura: II GSK 468/22, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 8.02.2023 r., sygnatura: I GSK 1796/22, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 6.06.2023 r., sygnatura: I GSK 883/22, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 23.08.2023 r., sygnatura: II OSK 2964/20, Legalis.
Wyrok NSA z dnia 17.11.2023 r., sygnatura: I GSK 20/20, CBOSA.
Wyrok NSA z dnia 24.11.2024 r., sygnatura: III OSK 2836/21, CBOSA.
Wyrok NSA z dnia 13.06.2025 r., sygnatura: II GSK 103/24, CBOSA.

Miscellanea

.....

DOI: 10.26354/bb.6.4.101.2025

Magdalena Kozińska*

ORCID: 0000-0001-8767-6545

Magdalena.Kozinska@bfg.pl

Zarządzanie kryzysem bankowym i ochrona klientów w debacie XI Kongresu Ekonomistów Polskich

O XI Kongresie Ekonomistów Polskich

W dniach 4–5 grudnia 2025 r. w Poznaniu odbywał się XI Kongres Ekonomistów Polskich („Kongres”) połączony z obchodami jubileuszu 80-lecia Towarzystwa Ekonomistów Polskich („Towarzystwo”). Organizatorzy opracowali i opublikowali 11 racji na rzecz organizacji Kongresu, wśród których zawarto m.in. kwestie związane z tradycją, edukacją, inspirowaniem i tworzeniem podstaw do dalszego rozwoju gospodarczego, jak i podnoszenia jakości życia obywateli. W Kongresie wzięło udział 648 osób, które uczestniczyły w 3 sesjach plenarnych, 28 panelowych i 26 referatowych. Gościem specjalnym i keynote speakerem Kongresu był prof. Dani Rodrik (Harvard University), który interesująco scharakteryzował problem „Shared Prosperity in a Fractured World”¹. Keynote speakerem była także prof. Beata Javorcik (Oxford University, EBRD i CEPR), która rozważała kwestie „Globalizacji w czasach niepokoju”. Na zakończenie Kongresu opublikowano dokument pt. „Deklaracja Poznańska”².

* Magdalena Kozińska – Departament Projektów Systemu Finansowego BFG, Instytut Bankowości SGH.

¹ Podstawą do wystąpienia była publikacja Referenta: *Shared Prosperity in a Fractured World. A New Economy for the Middle Class, the Global Poor and our Climate*, Princeton University 2025.

² PTE, Kongres Ekonomistów Polskich, *Deklaracja Poznańska na zakończenie XI Kongresu Ekonomistów Polskich*, 2025, https://pte.pl/uploads/Deklaracja_Poznanska_88e583fc89.pdf?updated_at=2025-12-05T13:24:03.527Z (dostęp: 6.01.2026).

Sesja Bankowego Funduszu Gwarancyjnego: Zarządzanie kryzysem bankowym i ochrona klientów – między stabilnością systemu a pokusą nadużycia

W ramach obchodów 30-lecia Bankowego Funduszu Gwarancyjnego („Fundusz”) w programie Kongresu zorganizowano pod jego auspicjami sesję problemową poświęconą zarządzaniu kryzysem bankowym i ochronie klientów instytucji kredytowych. Zarządzanie sytuacją kryzysową w sektorze bankowym jest wyzwaniem dla wszystkich interesariuszy i to tych bezpośrednich, jak bank w kryzysie i jego klienci, jak i tych pośrednich, jak instytucje sieci bezpieczeństwa czy inne instytucje kredytowe. Wynika to przede wszystkim z nadzwyczajnej sytuacji zagrożonego banku, charakteru podejmowanych działań oraz ich potencjalnych skutków dla stabilności finansowej. Doświadczenia związane z występowaniem kryzysów bankowych sprawiły, że po globalnym kryzysie finansowym, uporządkowano i rozwinięto regulacje związane z interwencjami organów publicznych w obliczu zagrożenia kryzysem bankowym. Inicjatywy legislacyjne miały na celu stworzenie ram zarządzania kryzysowego, nakierowanych na utrzymanie stabilności finansowej i ograniczanie pokusy nadużycia, szczególnie w aspekcie wykorzystywania – w ostatecznym rachunku – środków podatników do ratowania banków. Podlegają one jednak systematycznemu przeglądowi i odpowiednim modyfikacjom w następstwie diagnozowania ich.

Warto podkreślić, że problematyka debaty w tej sesji panelowej kompleksowo wpisywała się we wspomniane 11 racji na rzecz organizacji Kongresu, a konkretnie w rację: *Bo chcemy diagnozować to, co nie działa, i wspólnie szukać skutecznych rozwiązań.*

Moderatorem sesji była dr Magdalena Kozińska, Adiunkt w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie oraz Zastępca Dyrektora Departamentu Projektów Systemu Finansowego w Funduszu. Gośćmi sesji byli:

- 1) Prof. Ryszard Kokoszcyński, Uniwersytet Warszawski,
- 2) Prof. Monika Marcinkowska, Uniwersytet Łódzki,
- 3) Prof. Jan Szambelańczyk, WSB-Merito Poznań.

We wprowadzeniu do debaty Moderator syntetycznie scharakteryzował kluczowe problemy zarządzania kryzysowego w sektorze bankowym na podstawie doświadczeń z globalnego kryzysu finansowego oraz wprowadzone działania zaradcze. Dokonał także krótkiej charakterystyki obowiązującego systemu zarządzania kryzysowego, na który składają się głównie procesy restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji banków (ang. *resolution*), a także procesy likwidacyjne, w których ważną rolę odgrywa zazwyczaj wypłata depozytów gwarantowanych. Wskazał także kluczowe reguły, którymi należy kierować się w sytuacji kryzysu w banku, kładąc nacisk na obowiązujące w UE zasady finansowania ukierunkowane na maksymalizację odpowiedzialności finansowej właścicieli i nieubezpieczonych wierzycieli banku oraz minimalizacji odpowiedzialności finansowej rządów (budżetów po-

szczególnych państw). Odniesiono się także do najnowszych zmian systemu zarządzania kryzysowego ustalonych podczas polskiej Prezydencji w Radzie UE w formie tzw. Pakietu CMDI (*Crisis Management and Deposit Insurance*), w której aktywnie uczestniczył Fundusz. Pakiet ten nowelizuje dyrektywy regulujące prowadzenie procesu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji oraz zasady działania systemów gwarantowania depozytów. Inspiracją do jego wprowadzenia były doświadczenia unijnych organów w zakresie zarządzania kryzysowego w sektorze bankowym w ostatnich latach (w tym także polskie doświadczenia w zakresie *resolution* Podkarpackiego Banku Spółdzielczego w Sanoku, Banku Spółdzielczego w Przemkowie, Idea Bank oraz Getin Noble Bank). Pakiet CMDI obejmuje wiele zmian o charakterze technicznym, ale także wprowadza zmiany w zakresie fundamentalnych reguł działania organów w czasie kryzysu. W praktyce sprowadzają się one do rozszerzenia możliwości stosowania procedury *resolution* (zamiast likwidacji podmiotu w ramach postępowania upadłościowego) oraz zwiększenia roli gwarantów depozytów w zarządzaniu kryzysowym, np. przez rozszerzenie zakresu gwarantowania depozytów o jednostki samorządu terytorialnego (JST) lub rozszerzenie możliwości wykorzystania środków funduszu gwarantowania depozytów w procedurze *resolution* przez mniejsze podmioty, które nie spełniły warunków dostępu do funduszu *resolution* (z uwagi na zbyt niski udział właścicieli i niezabezpieczonych wierzycieli w pokrywaniu strat banku w kryzysie). Zmiany te stanowią odpowiedź na sytuację, w której pokrycie niedoborów kapitałowych banków wymagało obciążenia stratami np. deponentów (w zakresie wykraczającym poza gwarancje depozytowe). Podział kosztów kryzysu bankowego pomiędzy poszczególnych interesariuszy pozostaje zazwyczaj przedmiotem licznych dyskusji i ocen. Pakiet CMDI zmienia podział finansowej odpowiedzialności za kryzys bankowy, przesuując ciężar na systemy gwarantowania depozytów zmniejszając ryzyko dla deponentów (choć tylko w przypadku mniejszych banków). Jednocześnie zmniejsza presję na właścicieli i wierzycieli mniejszych banków, ponieważ ich udział w pokrywaniu strat banków będzie mógł być częściowo zastąpiony przez gwaranta depozytów. Pakiet CMDI nie zmienia jednak podejścia w zakresie wykorzystania środków podatników do ratowania banków, które powinno być traktowane jako ostateczność.

Na tle wprowadzenia wywiązała się debata, w której niejednolicie oceniano skuteczność *resolution* oraz zmiany w ramach Pakietu CMDI.

W szczególności wskazywano, że w praktyce procedura *resolution* nie stanowiła głównego sposobu rozwiązywania problemów banku zagrożonego upadłością, choć w intencji decydentów tak powinno być. Podnoszono także, że wobec doświadczeń wprowadzane są modyfikacje, choć jednocześnie podkreślano, że dynamiczne zmiany w systemach społeczno-gospodarczych (otoczeniu: biznesowym, politycznym, makroekonomicznym, regulacyjnym oraz technologicznym) sprawiają, że zmienia się kontekst systemowy wymagający adekwatnych reakcji normatywnych i instrumentalnych. Z tego powodu – jak wskazano podczas debaty – rewizje wynikające z praktycznych doświadczeń nie powinny być oceniane źle z uwagi na dynamiczne zmiany zachodzące w gospodarce oraz sektorze bankowym. Szczególną uwagę przywiązywano do zagadnienia tzw. *burden sharingu*, czyli podziału

kosztów kryzysu między sektor prywatny i publiczny. W tym zakresie wskazano, że wprowadzenie wymogu MREL jest kierunkowo dobrym rozwiązaniem, aczkolwiek, co do istoty, polega na transferze ryzyka na inne podmioty krajowe lub zagraniczne. Uwadze panelistów nie umknął przypadek *resolution* Getin Noble Banku, gdzie sektor bankowy – za pośrednictwem utworzonego Systemu Ochrony Banków Komercyjnych (SOBK) – wsparł finansowo proces zarządzania kryzysowego w tym banku. Jest to przykład realnego udziału sektora prywatnego w zarządzaniu sytuacjami kryzysowymi. Przypomniano przy tym, że podobne rozwiązanie o cechach oryginalności w latach 2005–2006 zastosowano w Polsce w stosunku do znajdującego się w kryzysie Wschodniego Banku Cukrownictwa. Paneliści odnieśli się także do kwestii adekwatnej odpowiedzialności za podejmowane działania w celu uzyskania korzyści, zarówno po stronie sektora prywatnego, jak i publicznego. Uznano, że brak regresu wobec zachowań motywowanych chciwością³ jest akceleratorem hazardu moralnego (bezpiecznego hazardu). Akcentowano także nieznosne tempo rozrostu regulacji i ich złożoności, których przeciętny interesariusz systemu bankowego nie jest w stanie na bieżąco analizować, a czasem wręcz zrozumieć.

Rozważania o skuteczności zasad zarządzania kryzysowego doprowadziły panelistów do wypowiedzi na temat roli deponenta i jego ochrony w sytuacjach kryzysowych. Odniesiono się przy tym do doświadczeń amerykańskich z 2023 r., w których panika bankowa spowodowała upadek kilku banków. Jak podkreślono, kluczowym czynnikiem w doprowadzeniu do kryzysu Silicon Valley Bank była masowa wypłata depozytów z wykorzystaniem bankowości elektronicznej, a także duży udział depozytów nieobjętych gwarancjami. Odniesiono się również do zagadnienia właściwej komunikacji instytucji sieci bezpieczeństwa z klientami banków. Jak wskazano system gwarantowania depozytów – sam w sobie, a także poziom ochrony – kreuje pokusę nadużycia, bowiem zasady gwarantowania depozytów w zasadzie zdejmują z deponentów odpowiedzialność za rozsądne lokowanie środków w bankach. W tym kontekście odniesiono się do wcześniej obowiązujących w UE zasad gwarantowania środków, które przewidywały udział deponenta w stratach wynikających z kryzysu banku (tj. gwarant chronił tylko wysoki, acz nie całkowity wkład deponenta). Zasady gwarantowania depozytów, jak również związana z tym skłonność deponentów do wycofywania środków z banków, spowodowały wypowiedzi na temat płynności banków i sposobów jej ratowania. Jednym z dostępnych narzędzi jest płynność awaryjna pozyskiwana z banku centralnego (ang. *emergency liquidity assistance*, ELA) w ramach pełnienia przez niego funkcji pożyczkodawcy ostatniej instancji (ang. *Lender of Last Resort*, LoLR). Wskazano jednak, że nie jest to mechanizm bezwarunkowy i bezgranicznie dostępny. W UE obowiązują bowiem określone zasady udzielania ELA (odzwierciedlające zasady nakreślone przez Bagehota), zgodnie z którymi m.in. bank otrzymujący wsparcie powinien być wypłacalny, a także powinien przedstawić odpowiednie zabezpieczenie. Płynność z banku cen-

³ Przywołano m.in. przestrogi formułowane przez Josepha E. Stiglitz'a (jednego z najbardziej wpływowych amerykańskich ekonomistów z przełomu tysiącleci – laureata Nagrody Nobla z 2001 roku za analizę asymetrii informacji w ekonomii) w stylizacji językowej bohatera obrazu Wall Street „Greed, for lack of a better word, is good”.

tralnego powinna być traktowana jako mechanizm krótkoterminowego wsparcia w nagłych sytuacjach odpływu płynności.

Dyskusja zakończyła się wskazaniem postulatów w zakresie dalszego kierunku rozwoju systemu zarządzania kryzysowego. Jak wskazali paneliści, kluczowa kwestia to silny nadzór nad bankami (zarówno ten sprawowany przez komitety audytu, nadzorcę, jak i klientów), rozwijanie mechanizmów rynkowych i udziału sektora prywatnego (np. w formie MREL), a także rozważenie zmian w zakresie gwarantowania depozytów, które ograniczą występującą pokusę nadużycia.

Konkluzje z sesji panelowej zorganizowanej przez Fundusz wpisują się w pierwszy postulat Deklaracji Poznańskiej, którym jest zidentyfikowana potrzeba i postulat budowania zaufania do instytucji oraz wzmocnienie społecznej gospodarki rynkowej, a także (w nawiązaniu do drugiego postulatu Deklaracji) stworzenie długofalowej strategii rozwoju gospodarczego Polski.